

DE ONDERWIJSVISITATIE **Bouw**

Een onderzoek naar de kwaliteit van de professioneel gerichte
bacheloropleiding Bouw aan de Vlaamse hogescholen

www.vluhr.be Brussel - 27 maart 2012

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE BOUW
AAN DE VLAAMSE HOGESCHOLEN**

Ravensteingalerij 27, bus 3 & 6
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
info@vluhr.be

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden
op het VLUHR-secretariaat.

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op
<http://www.vluhr.be> > kwaliteitszorg > rapporten

Wettelijk depot: D/2012/12.784/1

VOORWOORD

De visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar oordelen en de daaraan ten grondslag liggende motivering, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij heeft verricht naar de onderwijskwaliteit van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw in Vlaanderen.

De visitatiecommissie heeft hierbij de visitatieprocedure *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA*, september 2008 gevolgd, waarbij zij niet enkel aanbevelingen en suggesties formuleert in het kader van de continue kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs, maar ook een oordeel geeft in het kader van de accreditatie van de opleiding.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de instellingen en van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hoger onderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de instellingen en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeronderwijsinstelling die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de instelling nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren. De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLUHR dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie. De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogeronderwijsinstelling betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan. Tevens is de VLUHR dank verschuldigd aan de voorzitter, de leden en de secretaris van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Bert Hoogewijs

voorzitter VLHORA

Marc Vandewalle

secretaris-generaal VLHORA

Voorwoord	3
DEEL 1 ALGEMEEN DEEL	7
Hoofdstuk 1 De onderwijsvisitatie Bouw	9
1.1 Inleiding	9
1.2 De betrokken opleiding	9
1.3 De visitatiecommissie	9
1.3.1 Samenstelling	9
1.3.2 Taakomschrijving	10
1.3.3 Werkwijze	10
1.3.4 Oordeelsvorming	11
Hoofdstuk 2 Domeinspecifiek referentiekader Bouw	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Domeinspecifieke competenties	13
2.2.1 Gehanteerde input	13
2.2.2 Beroepsspecifieke competenties	14
2.3 Besluit	15
Hoofdstuk 3 De opleiding Bouw in een vergelijkend perspectief	17
Hoofdstuk 4 Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten Bouw	27
DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN	31
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	33
Katholieke Hogeschool Kempen	69
BIJLAGEN	113
Bijlage 1 Curriculum Vitae van de commissieleden	115
Bijlage 2 Erkenningscommissie	117
Bijlage 3 Onafhankelijkheidsverklaringen	123
Bijlage 4 Bezoekschema	133
Bijlage 5 Lijst van afkortingen en letterwoorden	135

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFSTUK 1

De onderwijsvisitatie Bouw

1.1 Inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw die zij in het najaar van 2011 in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) heeft onderzocht.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de universiteiten en de hogescholen en van de VLUHR met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hoger onderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

1.2 De betrokken opleidingen

De opleiding Bouw wordt door 2 hogescholen aangeboden. De visitatiecommissie bezocht op:

- 8, 9 & 10 november 2011 Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (tijdens het bezoek nog Hogeschool Sint-Lukas Brussel)
- 11, 12 & 13 oktober 2011 Katholieke Hogeschool Kempen

1.3 De visitatiecommissie

1.3.1 Samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld conform de procedure van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, Brussel – september 2008*. Meer in het bijzonder werden de richtlijnen van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissieleden opgevolgd. Na de samenstelling van de commissie door het bestuursorgaan van de VLUHR, werd het instellingsbesluit verzonden op 23 mei 2011.

De commissie voor de opleiding Bouw.

Voorzitter en domeindeskundige:	Lucie Vandewalle
Onderwijsdeskundige:	Oliver Holz
Domeindeskundige:	Luc Maertens
Domeindeskundige:	Marc Claus

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

Vanuit de VLUHR werden een projectbegeleider en een secretaris aangesteld. Voor de visitatie van de opleiding Bouw was dit:

Projectbegeleider:

Klara De Wilde

Secretaris:

Daphne Carolus

1.3.2 Taakomschrijving

De commissie geeft op basis van het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de gesprekken ter plaatse:

- een oordeel over de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader van de NVAO;
- een integraal oordeel over de opleiding;
- suggesties om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering.

1.3.3 Werkwijze

De visitatie van de opleiding Bouw aan de hogescholen gebeurde conform de werkwijze zoals die is vastgelegd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, Brussel – september 2008*.

Voor de beschrijving van de werkwijze van de commissie worden vier fasen onderscheiden.

- fase 1, de installatie van de commissie;
- fase 2, de voorbereiding;
- fase 3, het visitatiebezoek;
- fase 4, de schriftelijke rapportering.

Fase 1 De installatie van de visitatiecommissie

Op 24 juni 2011 werd de commissie officieel geïnstalleerd.

De installatievergadering stond in het kader van een kennismaking, een gedetailleerde bespreking van het visitatieproces aan de hand van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, Brussel – september 2008* en een toelichting van het ontwerp van domeinspecifieke referentiekader. Daarnaast werden een aantal praktische afspraken gemaakt, onder meer met betrekking tot het bezoekschema, de bezoeksdagen en de te lezen eindwerken en/of stageverslagen.

Fase 2 De voorbereiding

De commissie stelt een domeinspecifiek referentiekader voor de opleiding op en bezorgt dit aan de opleidingen.

Elk commissielid heeft het zelfevaluatie-rapport en de bijlagen bestudeerd, de geselecteerde eindwerken gelezen en haar/zijn argumenten, vragen en voorlopig oordeel vastgelegd in een checklist, waarvan de secretaris een synthese heeft gemaakt. De synthese werd uitvoerig besproken en beargumenteerd door de commissieleden. Op basis van de bespreking en de door de commissieleden opgestuurde vragenlijsten, inventariseerde de secretaris kernpunten en prioriteiten voor de gesprekken en het materialenonderzoek bij de visitatie.

Fase 3 Het visitatiebezoek

De VLUHR heeft een bezoekschema ontwikkeld dat desgevallend aangepast werd aan de specifieke situatie van de opleiding. Het bezoekschema werd opgenomen als bijlage 4. Tijdens de visitatie werd gesproken met een representatieve vertegenwoordiging van alle geledingen die bij de opleiding betrokken zijn. Tijdens de visitatie werd bijkomend informatiemateriaal bestudeerd en werd een bezoek gebracht aan de instelling met het oog op de beoordeling van de accommo-

daties en de voorzieningen voor de studenten. Tijdens de visitatie werd voor de verdere bevraging gebruik gemaakt van de synthese van de checklist en de vragenlijsten.

Binnen het bezoekprogramma werden een aantal overlegmomenten voor de commissieleden voorzien om de bevindingen uit te wisselen en te komen tot gezamenlijke en meer definitieve (tussen)oordelen. Na de gesprekken met de vertegenwoordigers van de opleiding hebben de visitatieleden hun definitief (tussen)oordeel per facet en per onderwerp gegeven.

Op het einde van het visitatiebezoek heeft de voorzitter een korte mondelinge rapportering gegeven van de ervaringen en bevindingen van de visitatiecommissie, zonder expliciete en inhoudelijk waarderende oordelen uit te spreken.

Fase 4 De schriftelijke rapportering

De secretaris heeft in samenspraak met de voorzitter en de commissieleden, op basis van het zelfevaluatie-rapport, de checklisten en de motiveringen een ontwerp opleidingsrapport opgesteld. Het ontwerp-rapport geeft per onderwerp en per facet het oordeel en de motivering van de visitatiecommissie weer. Daarnaast werden – waar wenselijk en/of noodzakelijk – aandachtspunten en eventuele aanbevelingen voor verbetering geformuleerd.

Het ontwerp opleidingsrapport werd aan de instellingen gezonden voor een reactie. De reactie van de opleiding op het ontwerp opleidingsrapport werd door de commissie in een slotvergadering besproken. De visitatiecommissie stelde ook een vergelijkend gedeelte op. Hierin worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de visitatie vergelijkenderwijs weergegeven. Tevens werden de oordelen per onderwerp, per facet en per instelling in een vergelijkende tabel weergegeven.

Het vergelijkende deel en de vergelijkende tabel werden samen met het antwoord van de visitatiecommissie op de reacties van de opleidingen en het definitieve opleidingsrapport aan de instellingen toegezonden.

Het vergelijkende deel en de opleidingsrapporten werden samengebracht in het voorliggende visitatierapport van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw, dat op 27 maart 2012 gepubliceerd werd.

1.3.4 Oordeelsvorming

De commissie legt in een eerste fase een oordeel per facet vast. Daarna legt de commissie een oordeel per onderwerp vast op basis van de oordelen van de facetten die van het onderwerp deel uitmaken.

In de oordelen per onderwerp wordt steeds een overzicht gegeven van de oordelen per facet. In geval van een compensatie van facetten, wordt het oordeel op onderwerpniveau gevolgd door een motivering en aangevuld met de weging die de commissie hanteerde in de oordeelsvorming op onderwerpniveau. In de overige gevallen wordt voor de motivering van het oordeel op onderwerpniveau verwezen naar de argumentatie bij de facetten.

De oordelen per facet en per onderwerp hebben betrekking op alle locaties, afstudeerrichtingen en varianten. Daar waar er een onderscheid in het oordeel per afstudeerrichting en/of locatie en/of variant nodig is, wordt dit aangegeven in het rapport.

De commissie houdt in haar beoordeling rekening met accenten die de opleiding eventueel zelf legt, met het domeinspecifieke referentiekader en met de benchmarking ten opzichte van de gelijkaardige opleidingen in andere instellingen van hoger onderwijs.

Alle oordelen en wegingen volgen de beslisregels zoals geformuleerd in de *Handleiding onderwijs-visitaties VLIR|VLHORA, Brussel, september 2008*. Op het niveau van de facetten volgen de oordelen een vierpuntenschaal: 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' en 'excellent'. Op het niveau van de onderwerpen en op het niveau van de opleiding in haar geheel geeft de commissie een antwoord op de vraag of er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn. Hierbij kan het oordeel 'voldoende' of 'onvoldoende' luiden.

HOOFDSTUK 2

Domeinspecifiek referentiekader Bouw

2.1 Inleiding

Voor iedere (groep van) opleiding(en) wordt een domeinspecifiek referentiekader ontwikkeld dat door de commissie gebruikt wordt bij de beoordeling van opleidingen. De visitatiecommissie is verantwoordelijk voor de opmaak van het domeinspecifiek referentiekader. Het evaluatieorgaan geeft de procedure* aan voor de opstelling ervan.

Het referentiekader is niet bedoeld om een ideale opleiding te schetsen. Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde opleiding over de instellingen heen, veronderstelt immers dat in de eerste plaats wordt nagegaan of elke opleiding erin slaagt haar eigen doelstellingen te realiseren en dit zowel inhoudelijk als procesmatig. Dit belet niet dat wordt nagegaan of elke opleiding aan een aantal minimumeisen voldoet, die aan de betreffende opleiding worden gesteld vanuit het vakgebied en/of de relevante beroepspraktijk.

2.2 Domeinspecifieke competenties

2.2.1 Gehanteerde input

- Referentiekaders van de opleidingen:
Associatie KULeuven
(Hogeschool Sint-Lukas; Katholieke Hogeschool Sint-Lieven; Katholieke Hogeschool Kempen)
- Brondocumenten onderschreven door werkveld:
 - Visitatierapport VLHORA, 04.09.2008
(Hogeschool Sint-Lukas Brussel, Katholieke Hogeschool Sint-Lieven)
 - Visitatierapport VLHORA, 04.03.2010 (XIOS Hogeschool Limburg)
 - VLOR, Opleidingsprofiel bouwontwerp (Studie 52, 1997)
 - VLOR, Beroepsprofiel beroepencluster bouw (Studie 51, 1997)
 - CEVORA, Beroepsprofiel opzichter/werfleider
 - CEVORA, Onderzoek naar de beroepenstructuur – bouwsector
- Referentiekaders van de opleidingen:
Competentieprofielen van de opleidingen Bouwkunde en Civiele Techniek, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, afgeleid van het competentieprofiel BBE (Bachelor of Built Environment) dat de landelijke competenties van de bacheloropleidingen beschrijft:
 - Gerrit Aversch, 'Instituut Built Environment. Competentieprofiel Bouwkunde, 2010–2011'.
 - Dickjan Schaap, Casper van der Giessen, Jan van Vuuren, Fred de Wit, 'Instituut Built Environment. Competentieprofiel Civiele Techniek, 2010–2011'.

* De procedure voor het opstellen van het domeinspecifiek referentiekader is beschikbaar op de website van de VLUHR www.vluhr.be (kwaliteitszorg > rapporten).

2.2.2 Beroepsspecifieke competenties

Gemeenschappelijke beroepsspecifieke competenties

De competenties van een professionele Bachelor in de bouw worden als volgt gedefinieerd. Met een bouwproject worden gebouwen en infrastructuurwerken, zowel nieuwbouw als renovatie bedoeld.

De professionele Bachelor in de bouw kan:

1. actief participeren aan de opmaak van een bouwdoossier;
2. een bouwdoossier (plannen, bestek en meetstaat) kritisch analyseren en beheren;
3. zelfstandig uitvoeringsplannen voor bouwconstructies uitwerken en zo nodig bijsturen tijdens de realisatie van het bouwproject;
4. zelfstandig oplossingen op maat formuleren en op eigen initiatief een verantwoorde keuze maken tussen varianten voor bouwtechnieken en -materialen, rekening houdend met economische haalbaarheid, technische uitvoerbaarheid, geldende regelgeving, duurzaamheid, innovatie en met respect voor de architecturale vereisten van het ontwerp;
5. oordeelkundig en efficiënt inzetten van ICT voor het grafisch voorstellen van bouwkundige plannen en voor het opmaken van de planning en prijscalculatie;
6. zelfstandig een onderbouwde en nauwkeurige prijscalculatie maken door een analyse van aanbestedingsdossier, door vergelijking van offertes van leveranciers en onderaannemers, rekening houdend met de eigen middelen van de onderneming;
7. zelfstandig een onderbouwde en efficiënte planning opstellen, rekening houdend met uitvoeringstermijn van het bouwproject en beschikbare middelen;
8. constructies opmeten en uitzetten. Zelfstandig de opstart en de inrichting van een bouwplaats organiseren, rekening houdend met de omgevingsfactoren;
9. de operationele leiding van een bouwplaats op zich nemen. Uitvoeringstechnische instructies geven aan arbeiders en onderaannemers. De uitvoering van de bouwwerken controleren op kwaliteit en op overeenkomstigheid met de voorschriften;
10. het budget en de planning kritisch opvolgen en de bouwplaats administratief opvolgen, met inbegrip van nacalculatie, en op eigen initiatief rapporteren aan de projectleider;
11. de kwaliteitsnormen en -afspraken van het bedrijf toepassen op een bouwplaats;
12. veiligheidsrisico's op de bouwplaats onderkennen. Op eigen initiatief gepaste maatregelen nemen, controleren en doen naleven;
13. het technisch onderhoud van een gebouw op een duurzame manier zelfstandig organiseren;
14. schriftelijk, mondeling en grafisch communiceren en onderhandelen met alle betrokkenen, zowel vakgenoten als leken; ook in een vreemde taal;
15. constructief samenwerken in een multidisciplinair en multicultureel bouwteam;
16. wetenschappelijke en vaktechnische informatie m.b.t. bouwkunde gericht opzoeken, analyseren en beoordelen op toepasbaarheid;
17. bij alle taken blijf geven van initiatief, verantwoordelijkheid en ondernemerszin. Een creatieve en innovatieve ingesteldheid tonen binnen een bedrijfscontext.

Opleidingsgebonden beroepsspecifieke competenties

/

2.3 Besluit

De commissie heeft het leerresultatenkader voor de professioneel gerichte opleidingen Bouw als domeinspecifiek referentiekader opgenomen. Dit leerresultatenkader is opgesteld aan de hand van een procedure die ontworpen is door de VLIR-VLHORA stuurgroep 'Learning Outcomes'. Conform deze procedure werden de leerresultaten opgesteld door de betrokken opleidingen en daarna voorgelegd aan een vertegenwoordiging van het werkveld. Deze stuurgroep heeft haar ontwerpprocedure getoetst aan de hand van pilots, waaronder de opleiding Bouw. Niettegenstaande het een pilot betreft, waren de betrokken opleidingen akkoord om dit leerresultatenkader als referentiekader van deze visitatie te gebruiken.

De commissie heeft het leerresultatenkader vergeleken met de domeinspecifieke referentiekaders van eerdere visitaties en is tot de conclusie gekomen dat de documenten gelijkwaardig zijn. De domeinspecifieke referentiekaders van eerdere visitaties vormden tevens een brondocument bij de opstelling het voorliggende leerresultatenkader.

De commissie heeft het leerresultatenkader integraal overgenomen als domeinspecifiek referentiekader. Zij zal tijdens de visitatie nagaan hoe de opleidingen deze leerresultaten concretiseren in het programma. Wat betreft de kennis van vreemde talen stelt de commissie vanuit haar ervaring dat een basiskennis van Engels en Frans belangrijk is. De commissie zal tijdens de visitatie nagaan hoe de opleidingen de vreemde talen een plaats geven in het programma.

HOOFDSTUK 3

De opleiding Bouw in vergelijkend perspectief

WOORD VOORAF

In dit hoofdstuk geeft de visitatiecommissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de opleiding Bouw in Vlaanderen. De commissie besteedt bij de vergelijking vooral aandacht aan elementen die haar met meest in het oog gesprongen zijn of die zij belangrijk acht, en aan vaststellingen die zij in meerdere rapporten heeft gedaan. Het is niet de bedoeling van de commissie om de individuele opleidingsrapporten in detail te herhalen. Waar relevant zal de commissie voorbeelden van goede praktijk aanhalen.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie stelde vast dat de doelstellingen van de opleidingen adequaat zijn afgestemd op de decretale eisen van de professionele bachelor.

Het individuele competentieprofiel van de ene opleiding vormt de basis voor het programma van de opleiding en het voldoet tevens aan de 'bovenstaande bepalingen'. Het eigen competentieprofiel is verder geëxpliciteerd en adequaat geïntegreerd in het onderwijs. De lectoren bleken echter niet goed op de hoogte te zijn van het verschil tussen de learning outcomes en de competenties. De commissie heeft evenwel tot haar tevredenheid kunnen vaststellen dat zowel lectoren als studenten goed op de hoogte waren van de inhoud van het competentieprofiel van de opleiding en dat hiermee binnen de opleiding actief aan het werk wordt gedaan.

De andere opleiding beschikt over een individueel ontwikkeld competentieprofiel waarop het programma gebaseerd is, en dat voldoet aan de vooropgestelde vereisten. De learning outcomes, opgesteld in het pilootproject door VLIR en VLHORA voor de professionele bachelor Bouw, werden door deze opleiding uitvoerig afgetoetst aan het individuele competentieprofiel.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie heeft gezien dat beide opleidingen werken vanuit eenzelfde competentieprofiel gebaseerd op vijf rollen. Deze rollen komen rechtstreeks uit het BAOBAP-profiel. Men onderscheidt daarbij:

- 1 'De Bachelor in de Bouw maakt als bouwdeskundige een bouwdoos op';
- 2 'De Bachelor in de Bouw bereidt als bouwdeskundige de realisatie van een bouwproject voor';

- 3 'De Bachelor in de Bouw neemt als bouwdeskundige de realisatie van een bouwproject op zich';
- 4 'De bachelor in de Bouw neemt als bouwdeskundige de nazorg van een gebouw op zich';
- 5 'De bachelor in de Bouw heeft als bouwdeskundige een geschikte beroepsattitude'.

De competenties binnen elke rol zijn uitgeschreven in drie beheersingsniveaus om de profilering van de afzonderlijke opleidingen (binnen de associatie) mogelijk te maken. Voor de verschillende rollen worden de niveaus 'Basis', 'Medior' en 'Junior' toegekend. Er wordt binnen elke opleiding verwacht dat de student alle competenties op basisniveau beheerst. Daarnaast bestaat er de afspraak tot gemeenschappelijke verwerving op juniorniveau van de algemene, de algemeen beroepsgerichte competenties en de beroepsattitudes uit de vijfde rol. Verder worden de competenties uit twee specifieke rollen ter profilering op juniorniveau ontwikkeld binnen elke individuele opleiding.

De ene opleiding verkiest de verwerving van de competentierollen 'beheerder' en 'werkvoorbereiding' op juniorniveau te voorzien. Deze opleiding wenst zich tevens te profileren op het aspect 'duurzaam bouwen'. De andere opleiding heeft ervoor gekozen de rollen 'voorbereiding' en 'ontwerp' op juniorniveau uit te werken.

De commissie heeft bij de ene opleiding vastgesteld dat het werkveld en de lectoren voldoende betrokken zijn bij het opstellen van de opleidingsdoelstellingen om een garantie te creëren dat de domeinspecifieke competenties voldoen aan de verwachtingen. Daarnaast worden de doelstellingen ook adequaat gecommuniceerd naar de studenten. Via een 'competentiebarometer' kunnen de studenten, in samenspraak met hun coach, visueel in kaart brengen aan welke competenties ze al gewerkt hebben en wat hun geschatte beheersing is. De commissie wil dan ook benadrukken dat deze barometer een ideaal instrument is om de competentieverwerving te monitoren, en dat zowel voor studenten als voor hun coach.

De visitatiecommissie heeft bij de andere opleiding vastgesteld dat de communicatie van de opleidingsdoelstellingen adequaat gebeurt naar de studenten en lectoren. Wat de communicatie naar het werkveld betreft, oordeelt de commissie, dat dit minder goed verloopt dan de communicatie naar de interne betrokkenen omdat ze onvoldoende systematisch en formeel gebeurt. Er wordt wel informeel afgetoetst met het beroepenveld via de stagebegeleiders, de eindwerkjuryleden en bedrijfsdagen of afstudeerbeurzen. De commissie heeft wel vastgesteld dat het werkveld op basis van prestaties tijdens stages en van tewerkgestelde alumni, van mening is dat de studenten de nodige vaardigheden en kennis bezitten. De commissie vraagt deze opleiding echter om de afstemming met het werkveld systematischer en frequenter te laten gebeuren om te verzekeren dat de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding relevant en actueel blijven.

De commissie vraagt beide opleidingen nog een inspanning te leveren wat betreft het uitbreiden van het competentieprofiel door het toevoegen van een internationale dimensie vermits dit aspect nog ontbreekt in het competentieprofiel.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie heeft bij beide opleidingen kunnen vaststellen dat ze de doelstellingen adequaat vertaald hebben in het opleidingsprogramma. Beide opleidingen hebben een competentiematrix uitgeschreven die de relatie tussen de competenties van de bachelor Bouw en de verschillende opleidingsonderdelen duidelijk moet maken.

De commissie vraagt de ene opleiding echter wel om de communicatie over de vakinhouden, als ook hun relatie met de competenties, duidelijk te maken in de ECTS-fiches. Daarnaast heeft de commissie kunnen vaststellen dat deze opleiding beschikt over een duidelijk opleidingsconcept waarvoor de verwachte competenties van de bachelor Bouw als leidraad hebben gediend. Tenslotte tracht de opleiding tevens de focus op duurzaam bouwen te concretiseren in het programma door uit te gaan van een integrale visie op duurzaam bouwen.

Bij de andere opleiding is het moeilijk te achterhalen uit de vaktitels wat de vakinhoud is. De commissie vraagt dan ook aandacht voor de transparantie van de vaktitels. ECTS-fiches dienen duidelijk en volledig ingevuld te worden opdat de vakinhoud en de evaluatievormen efficiënt gecommuniceerd worden. Bij de programmahervorming van deze opleiding werd specifiek aandacht geschonken aan het aanleren van vaardigheden en attitudes, die aanleunen bij de functies van werfleider en projectleider. De commissie heeft kunnen constateren dat de opleiding er goed in slaagt om de praktijk en de theorie met elkaar te verweven in het programma, al heeft ze wel haar twijfels over de integratie van de verschillende onderdelen in het eindwerk. Ze heeft ook opgemerkt in de gesprekken met de lectoren dat de opleiding specifiek tracht om moeilijk verifieerbare competenties zoals levenslang leren en kritisch reflecteren te incorporeren in haar vakken om op deze wijze de doelstellingen van het programma tot een goed einde te brengen. De commissie heeft verder vastgesteld dat beide opleidingen aandacht hebben voor de internationale component in het curriculum. De commissie is van oordeel dat bij de ene opleiding, niettegenstaande ze reeds goed op weg is wat de implementatie van de internationaliseringsdoelstellingen betreft, er op het vlak van de docentenmobiliteit nog ruimte is voor verbetering. De commissie heeft wel vastgesteld dat de Bolognacriteria op het vlak van de studentenmobiliteit ruimschoots worden behaald door deze opleiding. De commissie heeft bij de andere opleiding kunnen vaststellen dat sommige (Europese)normen die gehanteerd worden in het studiemateriaal verouderd zijn en dringt daarom aan op een actualisatie ervan. Tevens vraagt ze deze opleiding te onderzoeken of Frans en Engels kunnen opgenomen worden in het curriculum.

Tijdens de gesprekken met de studenten en de alumni van de ene opleiding is gebleken dat het gebrek aan keuzevakken of expliciete specialisatie binnen de opleiding als een tekort wordt ervaren. De commissie adviseert deze opleiding dan ook meerdere keuzevakken aan te bieden voor een zwaarder studiepuntengewicht. Bij de andere opleiding apprecieert de commissie de keuzemogelijkheden die de studenten geboden worden, namelijk vier keuzepakketten van elk zes studiepunten.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

De professionele gerichtheid van de ene opleiding kenmerkt zich volgens de commissie in de eerste plaats door haar samenwerking met het regionale werkveld. Deze professionele gerichtheid kan teruggevonden worden in de specifieke manieren van kennisontwikkeling binnen het programma onder meer via aan het beroepenveld gerelateerd studiemateriaal, andere vakliteratuur, casussen en via directe interactie met de beroepspraktijk, én in de inhoud en de werkvormen binnen de verschillende opleidingsonderdelen. De commissie is wel van mening dat er meer aandacht mag gaan naar de inhoud van de CAD-vakken. De commissie stelde bij de andere opleiding vast dat de aansluiting van het programma bij de recente ontwikkelingen in het vakgebied in belangrijke mate wordt bewaakt door het feit dat de meeste lectoren in het werkveld staan. Daarnaast worden de lectoren aangespoord tot professionalisering vanuit de onderwijscommissie. De professionele gerichtheid van het programma wordt tevens gegarandeerd door de interactie die de studenten kennen met de beroepspraktijk. De commissie zou het keuzevak BIM wel liever als plichtvak zien in het licht van de focus van de opleiding om te streven naar juniorniveau voor de rollen ontwerper en voorbereider van een bouwdoosier.

Tenslotte is volgens de commissie de professionele gerichtheid van het programma voor beide opleidingen gegarandeerd door de stages en het eindwerk. Bij de ene opleiding zijn er in het tweede jaar meeloopdagen en is er in het derde jaar een stage van 17 weken. De bachelorproef is gelinkt aan deze stageplaats, waar de student werkt aan een concrete opdracht die beantwoordt aan de behoefte van de desbetreffende organisatie. De commissie is van mening dat de kwaliteit van de doorgenomen eindwerken en stageverslagen van een voldoende niveau zijn voor een professionele bachelor in de Bouw. Alumni en het werkveld drukten hun tevredenheid uit over de samenwerking, zowel op de werkvloer als in de begeleiding voor het eindwerk en de stage zelf. Het baart de commissie echter wel zorgen dat de opleiding Bouw momenteel enkel procesmatig betrokken is bij de eindwerken die aan de stages gekoppeld zijn. Bij de andere opleiding is er in het tweede bachelorjaar reeds een observatiestage (4 studiepunten) ingericht waarbij de student werfactiviteiten volgt. In het zesde semester vindt een stage plaats van twee dagen per week en dit gedurende dertien weken. Daarnaast worden de weken aangevuld met twee dagen atelierwerk. De stage en het atelier Eindwerk vormen samen het opleidingsonderdeel Bachelorproef. De commissie is van mening dat de stageopdracht in eerste instantie moet verduidelijkt worden. Bij voorkeur wordt een geïntegreerde bachelorproef gecreëerd die het atelierwerk aan de stage koppelt. Er moet volgens de commissie ook een hogere mate van zelfstandigheid bestaan tijdens het uitwerken van de bachelorproef dan nu het geval is.

Beide opleidingen zouden meer aandacht moeten besteden aan het integreren van maatschappelijke dienstverlening in overleg met de beroepssectoren.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie is van oordeel dat de programma's van de opleidingen een duidelijke verticale en horizontale samenhang vertonen. Er bestaat een sterke verwevenheid van praktijk en theorie. De opleidingen organiseren zowel informele als structurele overlegmomenten van de docententeams, waarop doelstellingen en werkwijzen besproken worden en de relatie tussen de opleidingsonderdelen wordt vastgelegd. Er gaat ook aandacht naar de flexibele leertrajecten.

De commissie is van mening dat de inhoudelijke volgtijdelijkheid in het modeltraject bij de ene opleiding niet altijd even logisch is opgebouwd. De interviews toonden desalniettemin aan dat het programma op regelmatige basis wordt bijgestuurd, en dat hierbij steeds rekening wordt gehouden met de feedback en de inbreng van de verscheidene betrokkenen, wat de commissie ten zeerste apprecieert. De commissie vraagt de opleiding ook om de mogelijkheden tot differentiatie in de opleiding te onderzoeken om zodoende tegemoet te komen aan de vraag van studenten en alumni.

De commissie apprecieert dat de andere opleiding vier keuzepakketten heeft, waarvan de studenten er meerdere kunnen volgen. Eén is er verplicht, het andere optioneel. Dit is mogelijk door de efficiënte planning van de vakken.

Facet 2.4 Studieomvang

De professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw bestaat uit 3 studiejaren van elk 60 studiepunten. In totaal wordt een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleidingen voldoen hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een professioneel gerichte bachelor.

Facet 2.5 Studielast

De commissie heeft voor beide opleidingen kunnen vaststellen dat de begrootte studietijd per studiepunten overeenkomt met de decretaal bepaalde grenzen. De opleidingen worden als 'studeerbaar' ervaren.

Betreffende de ene opleiding, is de commissie van mening dat de huidige cijfers slechts als indicatief kunnen beschouwd worden omwille van het ontbreken van een globaal beeld en exacte, objectieve studietijdmetingen. Betreffende de andere opleiding is de commissie van mening dat ze meer objectiveerbare gegevens moet verzamelen. De gebruikte tuningmethode laat de student immers enkel toe zich te situeren ten opzichte van een bepaald aantal uren dat door de opleiding (of de lector) als 'correct' wordt gezien maar ze laat de student niet de mogelijkheid om een kwantitatieve schatting van de studietijd te maken.'

De commissie adviseert de opleidingen systematisch en frequent aan studietijdmetingen te doen bij alle betrokkenen. Deze zouden zowel kwalitatief als kwantitatief van aard moeten zijn om een zo volledig mogelijk beeld van de studietijd te kunnen schetsen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie kon vaststellen dat beide opleidingen aandacht schenken aan de implementatie van aangepaste didactische werkvormen in functie van de opleidingsdoelen en de vooropgestelde competentieontwikkeling voor elk opleidingsonderdeel. De opleidingen proberen daarbij het strikte ex-cathedra onderwijs te doorbreken waar mogelijk. Innoverende werkvormen en leerbenaderingen worden ook uitgetest en geëvalueerd.

De commissie apprecieert de sterke praktijkgerichte aard van de projecten bij de ene opleiding en ziet hoe de werkvorm duidelijk aansluit bij de verwevenheid van praktijk en theorie, die de professionele bacheloropleiding kenmerkt. De studenten worden zo goed mogelijk begeleid in een zelfsturend proces door het ter beschikking stellen van een studentenhandleiding, projectboeken en sjablonen. De commissie vindt echter wel dat er een schriftelijke neerslag zou moeten bestaan van de theoretische aspecten van de workshops binnen de projecten, opdat studenten deze inhoud integraal zouden kunnen raadplegen. De commissie wil bij de andere opleiding opmerken dat er meer groepswerk moet bestaan binnen de opleidingsonderdelen om algemene competenties als 'werken in team', 'leiding geven', 'communicatie', 'kritisch reflecteren' te ontwikkelen bij de studenten.

Bij de ene opleiding heeft de commissie kunnen vaststellen dat de bijsturing van de afstemming vorm-inhoud van het studiemateriaal minstens jaarlijks gebeurt door het opleidingsteam bij de screening van het bestaande studiemateriaal en de bestaande onderwijs- en werkvormen. De commissie beveelt de andere opleiding aan een formele systematiek te ontwikkelen om het studiemateriaal en de afstemming hiervan op het didactisch concept te bewaken. In dat kader zou deze opleiding tevens criteria moeten opstellen waaraan het studiemateriaal moet voldoen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie stelde vast dat de opleidingen gevarieerde evaluatievormen hanteren, aangepast aan de doelstellingen van de opleidingsonderdelen. Er wordt niet enkel gebruik gemaakt van kennisgerichte vragen, maar tevens komen realistische vraagstukken en praktijksituaties voor, waarbij van de student *problem solving* en praktisch inzicht wordt gevraagd. De examenvragen vindt de commissie van een adequaat niveau.

De commissie apprecieert bij de ene opleiding de grote objectiviteit waarmee de opleiding probeert tot een eindscore te komen binnen de projecten, alsook het gebruik van co- en *peer assessment* naast de klassieke lector-studentbeoordelingen in dat proces. Te meer omdat vormen van *peer assessment* aansluiten bij het verwerven door de student van algemene competenties, zoals kritisch nadenken en beoordelen. De commissie wil de andere opleiding dan ook aandacht vragen voor het invoeren van evaluatievormen als *peer* en *co-assessment*. Tevens zouden de moei-

lijke verifieerbare competenties zoals kritisch reflecteren en levenslang leren binnen deze andere opleiding meer aandacht moeten krijgen in de evaluatiecriteria, bijvoorbeeld via een ontwikkelingsportfolio.

Uit de gesprekken met de alumni en de betrokkenen van het werkveld is duidelijk gebleken dat het proces waarmee men tot een beoordeling komt van het opleidingsonderdeel Bachelorproef goed verloopt bij beide opleidingen. De commissie apprecieert dan ook de betrokkenheid van het werkveld in de jury's bij de uiteindelijke beoordeling. Bij de ene opleiding heeft de commissie kunnen vaststellen dat de juryleden uit het werkveld, net als de studenten en de lectoren goed op de hoogte zijn van de evaluatiecriteria. De commissie moet echter wel concluderen voor de andere opleiding dat de evaluatiecriteria voor de bachelorproef haar onduidelijk zijn gebleken.

Facet 2.8 Masterproef

Niet van toepassing voor een professioneel gerichte bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie stelde vast dat het toelatingsbeleid van de opleidingen beantwoordt aan de decretale bepalingen en duidelijk is uitgeschreven in het Onderwijs- en examenreglement. Men heeft ook oog voor de diversiteit van de studenteninstroom en de flexibele leertrajecten.

De opleidingen werkten eveneens een procedure uit om EVK- en EVC- aanvragen vlot te kunnen behandelen en individuele trajecten op te stellen. Tot op heden, zo heeft de commissie echter kunnen vaststellen, werden er binnen de opleidingen Bouw geen EVC's aangevraagd.

De commissie waardeert bij beide opleidingen de verschillende initiatieven die genomen worden om de gedifferentieerde instroom op te vangen. Bij de ene opleiding gebeurt dit onder meer via *peer assisted learning* of PAL (het resultaat van een OOF-project op associatieniveau). Bij PAL worden sterke studenten ingezet om medestudenten te begeleiden binnen het opleidingsonderdeel Basis-CAD. Tevens apprecieert de commissie bij beide opleidingen de doelbewuste heterogene samenstelling van de projectteams in het eerste bachelorjaar. Bij de andere opleiding worden de basisvakken Wiskunde en Sterkteleer in een meer begeleide vorm aangeboden.

De commissie vraagt de andere opleiding onderzoek te doen naar het potentieel aan toekomstige studenten in de Brusselse hoofdstad en de aantrekkingskracht die de stad ook kan hebben op andere potentiële studenten.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie kon vaststellen dat de opleidingen beschikken over een kwaliteitsvol personeelskader dat over de nodige expertise beschikt en waarbinnen een collegiale sfeer heerst. Bijscholing is mogelijk op zowel het vakinhoudelijke als het onderwijsdeskundige vlak. Motivatie en bereidheid tot vernieuwen kenmerkt de personeelsteams van de opleidingen. De opvang van nieuwe lectoren verloopt volgens de commissie zeer efficiënt.

De ene opleiding beschikt over een goed uitgewerkt professionaliseringsbeleid. De professionalisering van de medewerkers wordt bijgehouden in een professionaliseringsboek. Verder vindt de commissie dat de professionalisering van de medewerkers efficiënt verloopt omdat ze tevens rekening tracht te houden met de nog ontbrekende competenties binnen het korps. De andere opleiding beschikt over een vormingsaanbod in functie van de noden van de opleiding Bouw.

Toch vraagt de commissie deze opleiding extra aandacht te besteden voor de competentieontwikkeling van de lectoren. Ze zou de professionaliseringsactiviteiten graag in kaart zien gebracht worden, zowel deze gelinkt aan de interne activiteiten van de lectoren als deze in het kader van hun beroepspraktijk buiten de hogeschool.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

De commissie stelde vast dat het lectorenteam van de opleidingen over de nodige mate van professionele gerichtheid beschikt dankzij hun werkveldervaring.

De commissie heeft bij de ene opleiding kunnen vaststellen dat de contacten en de samenwerking tussen de lectoren en het werkveld zeer adequaat gebeuren. Dit komt de professionele gerichtheid van het personeel ten goede. Bij de andere opleiding zijn de formele contacten met het werkveld minimaal. De commissie apprecieert wel de banden die deze opleiding heeft gelegd met internationale partners. De commissie wil de opleiding tevens aanbevelen om te waken over de aanwezigheid van het hoge aantal architecten binnen hun lectorenkorps, zodat andere vakdo domeinen gerelateerd aan de Bouw voldoende aan bod komen. Ze raadt verder aan projectmatig onderzoek en maatschappelijke dienstverlening bij de docenten verder uit te bouwen.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie stelde vast dat de ene opleiding over een beperkt personeelskader beschikt om, gelet op het aantal onderwijskundige projecten en vernieuwingen en het vrij grote studenten-aantal, de beoogde en gerealiseerde onderwijskwaliteit te behouden. De student-lector ratio bij deze opleiding is hoger dan de gemiddelde ratio in Vlaamse professionele bacheloropleidingen. De inzet van het personeelskader compenseert voorlopig dit tekort. De commissie wil de opleiding hiervoor dan ook aandacht vragen opdat de sterk interactieve werkvormen en de keuze om in kleine groepen te werken niet in het gedrang zouden kunnen komen. De student-lector ratio is bij de andere opleiding eerder laag. De commissie heeft hier echter begrip voor gezien de kleinschaligheid van de opleiding.

Wat betreft de leeftijdsstructuur is de commissie van mening dat deze bij de ene opleiding evenwichtig genoeg is. Bij de andere opleiding dient deze meer evenwichtig te zijn. Het merendeel van de lectoren zijn immers veertigers en vijftigers. In de toekomst zou de leeftijdsspreiding in het lectorenkorps moeten verbeterd worden.

In de ene opleiding waarborgt het hoge aantal voltijdse medewerkers, zowel binnen de opleiding als binnen de hogeschool, de stabiliteit van het lectorenkorps en daarom, bij uitbreiding ervan, ook die van het programma. Omdat er bij de andere opleiding maar twee voltijdse docenten in dienst zijn, spreekt de commissie haar bezorgdheid uit over het behoud van de continuïteit van de opleiding in de toekomst. Bij toekomstige aanwervingen zou deze opleiding Bouw, volgens de commissie, moeten pogen om het aantal voltijdse docenten te verhogen ten opzichte van het aantal deeltijdse.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De materiële voorzieningen binnen de hogescholen, specifiek voor de opleidingen Bouw of waarvan ze gebruik kunnen maken, zijn voldoende volgens de commissie. De commissie heeft kunnen vaststellen dat de beleidskaders inzake huisvesting en materiële voorzieningen binnen de opleidingen Bouw en de hogescholen behoorlijk zijn uitgewerkt. Bij de ene opleiding was de commissie over het algemeen tevreden over de kwaliteit van de bibliotheek. Ze was blij te vernemen

dat er plannen worden gemaakt om deze verder uit te breiden. In de andere hogeschool zou de bibliotheek meer up-to-date moeten zijn en uitgebreidere informatie moeten bevatten.

Voor beide opleidingen heeft de commissie vastgesteld dat het labo op de campus niet voldoet. In de ene hogeschool is dit labo niet voldoende voorzien van de juiste faciliteiten. In de andere hogeschool heeft het labo tevens een tekort aan voorzieningen. De reden hiervoor kan zijn dat de kosten van zo een uitgewerkt labo niet kunnen opwegen tegen het studentenaantal van de opleidingen. De commissie wil dan ook aandringen op een samenwerkingsverband met andere, vergelijkbare opleidingen of bedrijven, waarbij het nodige labowerk wel mogelijk wordt voor de studenten.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De studie- en studentenbegeleiding en de informatievoorziening naar de studenten toe, die beide opleidingen Bouw voorzien, is adequaat volgens de commissie. In de ene opleiding heerst een laagdrempelige cultuur. De studenten, zo heeft de commissie kunnen vaststellen, stellen dit zeer op prijs. De doorstroombegeleiding van de studenten is daarbij voornamelijk afhankelijk van de aangestelde coach. Het gebruik van een 'competentiebarometer' vormt volgens de commissie een grote meerwaarde in het bewaken van de doorstroom. In de andere opleiding is de begeleiding tevens gebaseerd op een laagdrempelige cultuur, waarin zowel het beleidsteam en de coördinator van de opleiding als de lectoren meer dan voldoende bereikbaar zijn voor de studenten. De commissie heeft wel moeten vaststellen dat een verdere formalisering van wat de opleiding doet om haar studenten effectief en efficiënt te begeleiden, nodig is.

In beide hogescholen wordt ook een examenombuds voorzien. In de ene opleiding heeft de commissie moeten vaststellen dat niet alle betrokkenen op de hoogte waren van de identiteit van de ombudsman. In de andere opleiding bestaat naast de functie van examenombuds, die van onderwijsombuds. Deze is aangesteld om de ombudsdienst te bemannen gedurende het volledige academiejaar.

Wat de instroombegeleiding betreft, gebeurt die volgens de commissie binnen de ene opleiding meer dan adequaat. Er zou desalniettemin meer aandacht moeten zijn voor de gedifferentieerde instroom waarmee ze te maken heeft. In de andere opleiding wordt ingespeeld op de verschillende achtergronden van de studenten door verschillende trajecten te ontwikkelen in het eerste semester. Er worden tevens een inhaalcursus Wiskunde en monitoraten voorzien.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beide opleiding beschikken volgens de commissie over een voldoende duidelijke visie op kwaliteitszorg. In de ene opleiding heeft de commissie kunnen vaststellen dat er een kwaliteitscyclus op poten staat. De vertaling van het centrale kwaliteitssysteem naar de opleiding toe functioneert volgens de commissie naar behoren. De opleiding beschikt daarbij ook over de relevante instrumenten. De andere opleiding oriënteert haar kwaliteitszorgprocessen op haar missie en hanteert de Plan, Do, Check, Act-cyclus. Het kwaliteitszorgsysteem zoals het nu bestaat, is wel nog niet adequaat uitgewerkt. Zo ontbreken instrumenten als een kwaliteitshandboek, een kerncijferboek, een meetplan (of bevragingsplan) en duidelijk uitgeschreven procedures.

Beide opleidingen organiseren bevestigingen bij de verschillende stakeholders om de kwaliteit van de opleiding te toetsen, en deze later te borgen en te verbeteren. Binnen de ene opleiding wordt er daarbij een duidelijke systematiek aangehouden en dat al sinds het ontstaan van de opleiding. Een formele, systematische bevestiging van de alumni ontbreekt daarbij nog. De opleiding plant

deze wel door te voeren in de nabije toekomst. In de andere opleiding is er op dit moment nog niet voldoende aandacht voor het aanhouden van de uitgeschreven systematiek van de evaluaties.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beide opleidingen behandelen de feedback die ze krijgen uit de verschillende uitgevoerde bevestigingen adequaat. Dit is in beide gevallen te danken aan de open cultuur die er heerst. In de ene opleiding gebeurt een consequente formalisatie van de resultaten van de bevestigingen. De verschillende stakeholders zijn ook duidelijk op de hoogte van de verbeteringen op het vlak van programmainhoud en -structuur, die gebeurden in navolging van knelpunten die werden gesignaleerd in de evaluaties. Binnen de andere opleiding worden de resultaten van de bevestigingen en de enquêtes op dit moment nog niet genoeg geformaliseerd in concrete actieplannen.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De betrokkenheid van de verschillende actoren in beide opleidingen Bouw is duidelijk geworden. De laagdrempelige communicatie binnen de opleidingen speelt hierin duidelijk een grote rol. Binnen de ene opleiding worden de studenten en de medewerkers nauw betrokken bij het programma. Onder hen leeft de idee dat ze een invloed hebben op de gang van zaken en dat er effectief en efficiënt wordt omgegaan met hun feedback. In de andere opleiding worden lectoren en studenten ook nauw betrokken bij de opleiding en voelen ze dit zo aan. Er leeft onder studenten ook de idee dat hun feedback leidt tot veranderingen in het curriculum, wat dan weer leidt tot een tevredenheid. Het volledige personeelsbestand draagt ook het verbetertraject, zo heeft de commissie tot haar tevredenheid kunnen vaststellen.

In beide opleidingen is er dan ook interesse in en deelname aan studentenparticipatie. In de ene opleiding is de formele betrokkenheid van studenten bij het programma en haar inhoud aan de maat. In de andere opleiding zou dit nog moeten uitgebreid en aangespoord worden door de opleiding.

In de ene opleiding wordt en voelt het werkveld zich betrokken bij de opleiding. De betrokkenheid van het werkveld en de alumni moet echter nog geformaliseerd worden. Het opzetten van respectievelijk een soort van resonantieraad en een alumniwerking zijn hierin prioriteiten. In de andere opleiding worden de alumni en het beroepenveld niet structureel betrokken bij het programma en haar inhoud.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie stelde vast dat de ene opleiding de beoogde doelstellingen in voldoende mate gerealiseerd heeft. De toetsing gebeurde via de laatstejaarsstudenten en het werkveld dat betrokken is bij de stage. Ook alumni waarderen de kwaliteit van de opleiding en het curriculum in het kader van de beroepsuitoefening. De commissie heeft gezien dat de opleiding de studenten adequaat voorbereidt op het beroepsleven, onder meer via de projecten, waarin de studenten al de verschillende stappen in het bouwproces doorlopen en een specifieke rol uitvoeren, alsook via het eindwerk in combinatie met de stage die de student effectief op de werkvloer plaatst. Omdat de opleiding pas in het academiejaar 2010–2011 haar eerste alumni kende, is het voor de commissie moeilijk om een efficiënte en correcte benchmarking te doen op het vlak van het gerealiseerde niveau van de opleiding. De onderzochte resultaten en de besluiten die daaruit getrokken worden, zijn daarom eerder indicatief. Er is wel vertrouwen op basis van de gesprekken.

Bij de andere opleiding is de waardering van het beroepenveld voor het programma en het gerelateerd niveau voldoende hoog. De commissie heeft ook kunnen vaststellen dat het werkveld

merkt dat er zich binnen het programma een accentverschuiving naar de praktijk heeft voorgedaan. Het werkveld drukte hiervoor expliciet haar waardering uit. Uit gesprekken met de commissie is gebleken dat zowel studenten als alumni eveneens tevreden zijn over de aangeboden opleiding. Eén van de positieve punten hierbij was de sterke begeleiding van de studenten. De commissie raadt de opleiding echter aan de studenten aan te zetten tot meer zelfgestuurd leren. De opleiding moet daarbij toezien dat de begeleiding adequaat maar niet te sturend is. Gelinkt hieraan wil de commissie haar aanbeveling herhalen om werk te maken van zowel de link tussen de atelieropdrachten en de stage binnen het opleidingsonderdeel Bachelorproef als van de geïntegreerde vorm voor het eindwerk.

De commissie is van oordeel dat er binnen de opleidingen reeds adequaat initiatieven genomen werden met betrekking tot internationalisering. Toch blijft de internationale dimensie binnen het programma voor beide opleidingen een aandachtspunt.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie heeft kunnen vaststellen dat een opleiding Bouw haar studierendement proactief wil bewaken door zowel de instroom als de doorstroom te analyseren en zo te anticiperen op mogelijke problemen. De commissie wil hiervoor haar vertrouwen uitdrukken. De commissie apprecieert de opvolging die deze opleiding Bouw in de mate van het mogelijke realiseert, alsook het onderzoek dat de opleiding voert naar niet-geslaagden en drop-out. Ze moet echter besluiten dat het weinige cijfermateriaal dat aanwezig is door de recente opstart van het programma, ertoe leidt dat ze enkel uitspraak kan doen op basis van indicatieve gegevens. De visitatiecommissie vraagt de opleiding dan ook het cijfermateriaal rondom het studierendement consequent in kaart te brengen en op te volgen.

De andere opleiding heeft een uitgewerkt beleid met betrekking tot het onderwijsrendement en een visie met betrekking tot de streefcijfers ten aanzien van andere relevante opleidingen. De commissie heeft kunnen vaststellen dat deze opleiding haar studierendement voldoende bewaakt en hiertoe de nodige analyses uitvoert. De opleiding heeft daarbij zowel aandacht voor de gedifferentieerde vooropleiding, het aandeel generatiestudenten en de hoeveelheid verworven studiepunten. De commissie is van oordeel dat deze opleiding een duidelijke drop-out analyse heeft gemaakt. Zowel de lectoren, het beleidsteam als de commissie zijn tevreden over het behaalde studierendement.

HOOFDSTUK 4

Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten Bouw

De oordelen van de commissie op de zes onderwerpen en de daarbij horende facetten wordt in een vergelijkende tabel weergegeven. De commissieleden hebben per facet een score op een vierpuntenschaal (onvoldoende, voldoende, goed, excellent) en per onderwerp een score op een tweepuntenschaal (onvoldoende, voldoende) weergegeven.

De toekenning van het oordeel slaat op het geheel van het facet en het onderwerp en is onderbouwd met argumenten. De oordelen moeten gelezen worden in samenhang met de tekst in de deelrapporten per instelling. Deze tabellen dienen dan ook met de nodige omzichtigheid te worden benaderd.

Verklaring van de scores op facetniveau

E	Excellent	de opleiding realiseert voor het facet een niveau waardoor de ze zowel in Vlaanderen als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren.
G	Goed	het niveau van de opleiding stijgt voor het facet boven de basiskwaliteit uit.
V	Voldoende	de opleiding beantwoordt voor dit facet aan de basisstandaard of basisnorm voor respectievelijk een professionele bachelor, academische bachelor of master.
O	Onvoldoende	de opleiding presteert voor het facet beneden de gestelde verwachting en er is voor dit punt beleidsaandacht is.
NVT	Niet van toepassing	Het facet is voor beoordeling van de opleiding niet van toepassing.
oké		Wordt vermeld bij het facet studieomvang indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen omtrent de studieomvang.

Verklaring van de scores op onderwerpniveau

V	Voldoende	de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau voldoet aan de basiskwaliteit.
O	Onvoldoende	de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau niet voldoet aan de basiskwaliteit.

PBA Bouw	W&K	K.H.Kempen
Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V	G
Onderwerp 2 Programma	V	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	V	V
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	V	G
Facet 2.3 Samenhang	G	G
Facet 2.4 Studieomvang	oké	oké
Facet 2.5 Studietijd	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V	E
Facet 2.8 Masterproef	NVT	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	G	E
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	V	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	V	V
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G	E
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V	G
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V	G
Onderwerp 6 Resultaten	V	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	G	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

- **W&K:** Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
Professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw
- **K.H.Kempen:** Katholieke Hogeschool Kempen
Professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw

DEEL 2

Opleidingsrapporten

HOGESCHOOL VOOR WETENSCHAP & KUNST

Hervisitatie Bouw

Algemene toelichting bij de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw aan de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (tijdens het bezoek nog Hogeschool Sint-Lukas Brussel)

De professionele bacheloropleiding Bouw maakt deel uit van de Hogeschool Sint-Lukas. Sinds 1 oktober 2011 zijn de opleidingen van Sint-Lukas geïntegreerd in de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst (W&K). W&K groepeerde nu vijf instellingen voor hoger kunst- en architectuuronderwijs in Vlaanderen: het Lemmensinstituut, Narafi, Sint-Lucas Architectuur, Sint-Lucas Beeldende kunst en Sint-Lukas. W&K is lid van de Associatie K.U.Leuven, die de universiteit en twaalf hogescholen verzamelt. De hogeschool bestaat, in afwachting van een interne reorganisatie, uit vier verschillende departementen, namelijk Architectuur, Beeldende kunst, Muziek, podiumkunsten en onderwijs en Sint-Lukas Brussel.

Het departement Sint-Lukas, en dus de opleiding Bouw, is gelegen op de campus Sint-Lukas in Brussel (Schaarbeek). Binnen het departement Sint-Lukas worden professionele en academische opleidingen aangeboden. Naast de opleiding Bouw wordt de professioneel gerichte bachelor Interieurvorming ingericht. De academische bachelors en masters zijn die in de Audiovisuele kunsten (optie animatie of film) en de Beeldende kunsten. Men voorziet ook een Specifieke Lerarenopleiding en een master-na-masteropleiding Transmedia.

De opleiding Bouw werd in de jaren 1960 opgericht als de tweejarige opleiding Bouwbedrijf binnen een hogeschool die een aanbod had van architectuur- en kunstenopleidingen. De opleiding heeft in de loop der jaren vele veranderingen ondergaan. Zo werd ze ten eerste omgevormd van een tweejarige naar een driejarige opleiding. Als gevolg van het Structuurdecreet (2003) is de opleiding vervolgens gewijzigd van een één-cyclusgraduaatopleiding naar een professionele bacheloropleiding. Deze omvorming werd volledig voltooid in het academiejaar 2006–2007.

In 2007 werden de opleidingen Bouw in Vlaanderen gevisiteerd. Het visitatierapport werd op 4 september 2008 gepubliceerd. De toenmalige opleiding Bouw Sint-Lukas behaalde voldoende op onderwerpniveau voor 'Programma', 'Inzet van personeel' en 'Voorzieningen'. Er vielen onvoldoende voor de drie onderwerpen 'Doelstellingen van het programma', 'Interne kwaliteitszorg' en 'Resultaten'. Er werd vervolgens een verbeteringstraject opgesteld – en goedgekeurd door de Vlaamse overheid – waarvan de opvolging gelijkliep met de totstandkoming van het zelfevaluatie-rapport (ZER) ter voorbereiding van dit visitatiebezoek, dat plaatsvond in november 2011.

De opleiding opteerde voor een hervisitatie voor alle onderwerpen.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingsstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat de doelstellingen van de opleiding adequaat zijn afgestemd op het Structuurdecreet (2003). Voor de algemene en algemeen beroepsgerichte competenties steunde de opleiding op de bamaprofielen die binnen de associatie KU Leuven werden opgesteld en afgestemd met het wettelijke kader. Het competentieprofiel van de opleiding volgde oorspronkelijk uit een deelname, samen met de overeenkomstige opleidingen van haar associatiepartners, aan het OOF-project BAOBAP (bijv. Bouwen aan een Algemeen Opleidingsprofiel met begeleiding van en door Associatiepartners) in 2007. Het resultaat was een gemeenschappelijk competentieprofiel, dat tevens de individuele profilering van de drie afzonderlijke opleidingen aangeeft.

De commissie heeft ook vastgesteld dat het competentieprofiel beantwoordt aan de Europese en Vlaamse kwalificatiekaders. Het niveau van de bachelor Bouw is adequaat afgestemd op het niveau 6 van het European Qualification Framework (EQF, 2008) en de daarop afgestemde decretale Vlaamse kwalificatiestructuur (2009). De commissie kan dit besluit verder staven aan de hand van een duidelijke aftoetsing van het competentieprofiel van de opleiding Bouw met enerzijds de Vlaamse kwalificatiestructuur en anderzijds de Dublindescriptoren uit het Structuurdecreet in het ZER.

Krachtens de Vlaamse kwalificatiestructuur moeten overigens domeinspecifieke leerresultaten of learning outcomes op Vlaams niveau bepaald worden, op basis waarvan het kwalificatieniveau kan vastgesteld worden. In 2010 werkten VLIR en VLHORA een pilootproject uit waarin onder andere het domein Bouw zijn learning outcomes voor de professionele bacheloropleidingen bepaalde. De opleiding heeft deze learning outcomes gebruikt om de structuur, opbouw en inhoudelijke invulling van haar programma bij te sturen naar aanleiding van het vorige visitatierapport (2008) in het kader van haar verbeteringstraject. Ook deze learning outcomes toetste de opleiding uitvoerig af aan het individuele competentieprofiel. De commissie heeft dit tot haar tevredenheid kunnen vaststellen in het ZER, dat een overzicht in tabelvorm gaf van de overeenkomsten tussen beide profielen.

De opleiding Bouw, zo heeft de commissie kunnen uitmaken, beschikt over een individueel ontwikkeld competentieprofiel waarop het programma gebaseerd is en dat voldoet aan de vooropgestelde vereisten.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat het competentieprofiel van de opleiding Bouw bestaat uit algemene, algemeen beroepsgerichte en beroepsspecifieke competenties, met een onderverdeling in vijf rollen volgens het associatiebrede BAOBAP-kader (cfr. facet 1.1). Men onderscheidt daarbij:

- ‘De Bachelor in de Bouw maakt als bouwdeskundige een bouwdoossier op.’
- ‘De Bachelor in de Bouw bereidt als bouwdeskundige de realisatie van een bouwproject voor.’
- ‘De Bachelor in de Bouw neemt als bouwdeskundige de realisatie van een bouwproject op zich.’
- ‘De Bachelor in de Bouw neemt als bouwdeskundige de nazorg van een gebouw op zich.’
- ‘De Bachelor in de Bouw heeft als bouwdeskundige een geschikte beroepsattitude.’

De competenties binnen elke rol zijn uitgeschreven in drie beheersingsniveaus, om de profilering van de afzonderlijke opleidingen (binnen de associatie) mogelijk te maken. Voor de verschillende rollen worden de niveaus ‘basis’, ‘medior’ en ‘junior’ toegekend. Er wordt binnen elke opleiding verwacht dat de student alle competenties op basisniveau beheerst. Daarnaast bestaat de afspraak tot gemeenschappelijke verwerving van de algemene en de algemeen beroepsgerichte competenties, alsook van de beroepsattitudes uit de vijfde rol ‘attitudes’ op juniorniveau. Sint-Lukas heeft ervoor gekozen zich te profileren door de competenties binnen de rollen ‘voorbereiding’ en ‘ontwerp’ uit te werken op juniorniveau. Het verschil in beheersingsniveaus tussen de opleidingen wordt duidelijk gemaakt in het competentieprofiel ‘Doelstellingen van de opleiding’ van Sint-Lukas. Een verkorte weergave van de domeinspecifieke competenties, zoals ze voorkomen in het competentieprofiel van Sint-Lukas en in het BAOBAP-competentieprofiel, ziet eruit als volgt:

- Het opmaken van een bouwdoossier als bouwdeskundige
 - een ontwerp coherent beheren
 - aandacht voor innovatie
 - doorzicht in en respect voor architectuur
- De voorbereiding van de realisatie van een bouwproject
 - de uitvoering administratief voorbereiden, uitgaande van het bouwdoossier

- de uitvoering technisch voorbereiden: studie, interpretatie van het bouwdoossier, uitvoeringsmethoden, verkenning in situ
- de uitvoering beheersmatig voorbereiden: begroting en reservering van de benodigde hulpmiddelen
- De realisatie van een bouwproject op zich nemen als bouwdeskundige
 - de uitvoering technisch, uitvoeringstechnisch en logistiek voorbereiden op de bouwplaats
 - de dagelijkse, operationele leiding en organisatie van de bouwplaats waarnemen
 - het bouwproces procesmatig beheren, opvolgen en bijsturen
- De nazorg van een gebouw op zich nemen als bouwdeskundige
 - het gebouw op duurzame manier beheren
 - het onderhoud, de renovatie of de herbestemming van het gebouw organiseren
- De bachelor in de Bouw heeft als bouwdeskundige een geschikte beroepsattitude.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding bij de opbouw van het competentieprofiel de doelstellingen heeft getoetst aan de verwachtingen die het Nederlandse werkveld heeft voor afgestudeerden uit het bouwonderwijs. Dit gebeurde op basis van het rapport 'Het Nieuw Leiderschap in de Bouw', waarin de gewenste kerncompetenties van afgestudeerden in het Nederlandse bouwonderwijs op HBO-/WO- en post-HBO-en/WO-niveau' (T.W. Hobma, TMS Business School, 2006) beschreven worden. Daarnaast heeft de opleiding haar domeinspecifieke eisen ook getoetst aan de verwachtingen van de internationale bouwmarkt, op basis van het boek *Building Tomorrow, Innovation in Construction and Engineering* (A. Manseau & R. Shields, 2005), dat de belangrijkste internationale bouwrends samenbrengt.

De commissie heeft kunnen constateren dat de opleiding erin geslaagd is om een duidelijk competentieprofiel op te stellen. De algemene, algemeen beroepsgerichte en beroepsspecifieke competenties zijn behoorlijk uitgewerkt, en ze dekken die uit het door de commissie opgestelde domeinspecifieke referentiekader voldoende af. De commissie ziet de vijfde rol uit het competentieprofiel, dat zich focust op het beheersen van (algemene) attitudes, echter als noodzakelijke competenties ter ondersteuning van de andere vier rollen. Ze vindt immers dat deze attitudes een inherent deel vormen van de andere rollen die de professionele bachelor Bouw moet kunnen vervullen. Daarnaast is de commissie ook van oordeel dat de opleiding nog een inspanning moet leveren wat betreft het uitbreiden van het competentieprofiel door het toevoegen van een internationale dimensie. Dit aspect in het competentieprofiel ontbreekt immers nog.

De commissie is verder van oordeel dat de communicatie van de opleidingsdoelstellingen adequaat gebeurt naar alle studenten. Dit heeft ze kunnen verifiëren tijdens de gesprekken. De doelstellingen worden meegedeeld in de studiegids, die tevens online raadpleegbaar is. Bij aanvang van het academiejaar wordt tevens een introductiedag georganiseerd voor alle eerstejaarsstudenten, waar de doelstellingen eveneens uiteengezet worden. Daarnaast bespreekt elke lector de competenties waaraan gewerkt wordt binnen een opleidingsonderdeel (opleidingsonderdelen) aan de hand van de ECTS-fiches bij aanvang van de lessenreeks en net vóór evaluatiemomenten. Kandidaat-studenten worden op de hoogte gebracht van de doelstellingen via de infodagen (driemaal per jaar), SID-indagen in Vlaanderen en via de eindejaarstentoonstelling, die jaarlijks wordt gehouden en openstaat voor potentiële studenten. De lectoren van de opleiding worden op de hoogte gehouden van de doelstellingen van de opleiding en mogelijke wijzigingen via de Onderwijscommissie, waarin alle lectoren zitting hebben. Deze vindt minstens viermaal per jaar plaats. De commissie heeft kunnen vaststellen tijdens de interviews dat de lectoren, net als de studenten, goed op de hoogte zijn van de competenties die het opleidingsprofiel vermelden.

Wat de communicatie van de doelstellingen naar het werkveld betreft, heeft de commissie kunnen oordelen dat dit minder goed verloopt dan de communicatie naar interne betrokkenen. In

het gesprek dat de commissie hield met vertegenwoordigers van het beroepenveld, bleek immers dat deze niet goed op de hoogte zijn van de competenties die de opleiding vooropstelt. Vertegenwoordigers die in aanraking komen met de opleiding via de stage, worden wel ingelicht via een document dat besproken wordt met de stagestudent. Via dit document dienen de stagementoren (of externe stagebegeleiders) tevens te rapporteren over de mate waarin de stagiair deze bezit. Ook eindjuryleden (voor de eindwerken) krijgen een soortgelijke toelichting, zo heeft de commissie kunnen vaststellen.

De afstemming van de doelstellingen en de competenties van het curriculum met het werkveld is volgens de commissie problematischer, omdat ze onvoldoende systematisch en formeel gebeurt. De resonantiegroepen Beroepenveld en BIM, waarin de doelstellingen van de opleiding kritisch worden geëvalueerd, komen immers maar eenmaal om de twee jaar samen. De laatste keer dat dit gebeurde, was in februari 2010. Daarnaast wordt echter wel nog informeel afgetoetst met het beroepenveld via de stagebegeleiders, de eindjuryleden en bedrijfsdagen of afstudeerbeurzen. Zo organiseert de opleiding zelf jaarlijks een bedrijvendag, waarop ideeën met vakexperts worden uitgewisseld. De commissie heeft er zich tijdens de gesprekken met het werkveld wel kunnen van vergewissen dat het werkveld, op basis van prestaties tijdens stages en van tewerkgestelde alumni, van mening is dat de studenten de nodige vaardigheden en kennis bezitten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De afstemming met het werkveld moet systematischer en frequenter gebeuren, om te verzekeren dat de domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding relevant en actueel blijven.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding de doelstellingen adequaat heeft vertaald in het opleidingsprogramma. Om adequaat te kunnen verifiëren dat de doelstellingen en de competenties binnen het curriculum worden behaald, heeft de opleiding Bouw een competentiematrix opgesteld die de relatie tussen de competenties van de bachelor Bouw en de verschillende opleidingsonderdelen opleidingsonderdelen duidelijk moet maken. Deze matrix neemt de vorm aan van een kruistabel, en geeft volgens de commissie op correcte wijze aan dat alle gestelde doelstellingen kunnen bereikt worden binnen het programma. De commissie is van mening dat de opleiding een brede basis aanbiedt aan haar studenten. De zwaartepunten die de opleiding wil leggen binnen de competenties, blijken tevens uit het programma. De adequate afstemming is ook duidelijk gebleken uit de gesprekken die de commissie hield met de verschillende betrokkenen. Daaruit bleek immers dat de afgestudeerde Bachelors Bouw de competenties actief beheersten. Het was op basis van het ZER voor de commissie echter moeilijk te achterhalen welke topics nu precies aan bod komen in de afzonderlijke vakken. Dit is volgens haar in grote mate te wijten aan de vaktitels, die niet voldoende transparant zijn. Uit de gesprekken tijdens het bezoek maar ook uit de beschikbare leermiddelen bleek echter, tot de tevredenheid van de commissie, dat de noodzakelijke inhoud wel degelijk aanwezig is binnen het programma. Ze vraagt de opleiding echter wel aandacht te schenken aan de vaktitels. Ook wil ze de opleiding vragen om toe te zien op het feit dat alle ECTS-fiches duidelijk en volledig ingevuld worden.

Het is de commissie uit het ZER en de gesprekken duidelijk geworden dat de opleiding een programmahervorming heeft doorgevoerd in het academiejaar 2009–2010 om beter aan de bovenstaande doelstellingen tegemoet te komen. Er werd daarbij specifiek aandacht geschonken aan het aanleren van vaardigheden en attitudes, die aanleunen bij de functies van werfleider en projectleider. Hiertoe werden ten eerste de stage en de praktijkanalyse in het programma uitgebreid, door studenten meer in aanraking te laten komen met concrete situaties. Onder meer de ‘Capita Selecta’, die bestaan uit werkbezoeken, (gast)lezingen en praktijksessies, passen hierin. Daarnaast heeft de opleiding de opleidingsdoelstellingen adequaat vertaald in het programma via de invoering van pijlers in het programma. Deze maken het mogelijk om de opleidingsonderdelen's inhoudelijk beter op elkaar af te stemmen. Binnen de pijler Uitvoeringstechnieken wordt daarbij specifiek aandacht geschonken aan de onderwerpen planning en kostenberekening. Ten slotte werden keuzepakketten ingevoerd in het vijfde semester van het programma, die het studenten mogelijk maken zich meer te oriënteren. De opleiding voorziet vier keuzepakketten (6 studiepunten) die gericht zijn op:

- een loopbaan binnen een ontwerp bureau; met aandacht voor het softwarepakket REVIT en de toepassing van BIM;

- studenten die verder willen studeren en een masterdiploma willen behalen via een schakelprogramma, met aandacht voor theoretische kennisverwerving;
- een specialisatie in technieken van duurzaam bouwen en gevorderde rekentechnieken;
- internationalisering.

De commissie wil graag haar appreciatie uitdrukken voor de keuzemogelijkheden die de studenten op dit vlak geboden worden.

Verder komt de opbouw van het programma volgens de commissie tegemoet aan het onderwijsconcept om in praktijkgericht onderwijs te voorzien. Het curriculum is opgebouwd rond het 'atelier'. De andere opleidingsonderdelen leveren daarbij de theoretische kennis die nodig is om het praktijkwerk in de ateliers te volbrengen. Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen kernopleidingsonderdelen (Bouwtechnieken, Uitvoeringstechnieken, Burgerlijke bouwkunde en Toegepaste sterkteleer) en ondersteunende opleidingsonderdelen (Fysica, Meetkunde, Informatica ...). De commissie heeft daarbij kunnen vaststellen dat, volgtijdelijk gezien, het curriculum een leerlijn van basiskennis en -techniekenbeheersing naar gevorderde kennis en -techniekenbeheersing volgt. De praktijk vormt verder een belangrijk onderdeel van het programma. De opleiding organiseert jaarlijkse studiereizen, fabrieksbezoeken, werfbezoeken en een kijkstage aan het begin van de opleiding. In het eindstadium van de opleiding is een praktijkstage, met daaraan gekoppeld een ateliervraagstuk, geprogrammeerd. De commissie heeft daarbij kunnen constateren dat de opleiding er goed in slaagt om de praktijk en de theorie met elkaar te verweven in het programma; al heeft ze wel haar twijfels over de integratie van de verschillende onderdelen in het eindwerk (*cfr. facet 2.2*).

Ze heeft ook opgemerkt in de gesprekken met de lectoren dat de opleiding specifiek tracht om moeilijk verifieerbare competenties, zoals levenslang leren en kritisch reflecteren, te incorporeren in haar vakken, om op deze wijze de doelstellingen van het programma tot een goed einde te brengen. De commissie heeft daarnaast gezien dat de opleiding in haar programma ook disciplineverbredende opleidingsonderdelen heeft ingepast, om de maatschappelijke en culturele bagage van studenten te versterken en de persoonsvorming mogelijk te maken. Dit past in het idee van de opleiding om op die manier assertieve en kritische persoonlijkheden af te leveren, die een meerwaarde vormen op de bouwwerf.

De commissie heeft verder vastgesteld dat de opleiding aandacht heeft voor de internationale component in het curriculum. Inhoudelijk worden de internationale ontwikkelingen binnen de bouwsector daartoe opgevolgd binnen de vakken. Dit gebeurt ten eerste in de vorm van aandacht voor de internationale aard van architectuur en constructie, alsook via een bewustmaking van de internationale aard van de hedendaagse bouwwerf. De commissie onderschrijft dit. Ze wil tevens opmerken dat het haar tijdens de gesprekken duidelijk werd dat de studenten degelijk op de hoogte zijn van de internationale ontwikkelingen. Zo kennen ze het bestaan van (Europese) normen binnen de bouw en werken ze ermee. De commissie heeft echter ook kunnen vaststellen dat sommige normen die gehanteerd worden in het studiemateriaal verouderd zijn, en dringt daarom aan op een actualisatie ervan. Ten tweede organiseert de opleiding een jaarlijkse studiereis, met als doel het plaatsen van bouwtechnieken en -principes in een internationale context. Ten derde wordt een opdracht gegeven in het tweede bachelorjaar waarbij Engels- en Franstalige terminologie moet worden toegepast. De commissie heeft daarnaast in de gesprekken kunnen opmerken dat er tevens opties Engels en Frans bestaan die de studenten buiten het curriculum kunnen volgen. De commissie apprecieert de inspanningen op het vlak van taalbeheersing, maar zou graag zien dat studenten die voortaan verwerven binnen het programma. Daarnaast heeft de opleiding ook nog een keuzepakket dat gericht is op internationalisering, en wordt actief geïnformeerd over internationale studentenuitwisseling naar de studenten toe.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt aandacht voor de transparantie van de vaktitels. ECTS-fiches dienen volledig en helder ingevuld te zijn, opdat de vakinhoud en de evaluatievormen efficiënt gecommuniceerd worden.
- De commissie vraagt aandacht voor een structurele actualisatie van de bouwnormen die gehanteerd worden in het studiemateriaal.
- De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken of Frans en Engels opgenomen kunnen worden in het curriculum.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma**Beoordelingscriteria:**

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende**De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:**

De commissie stelde vast dat de aansluiting van het programma bij de recente ontwikkelingen in het vakgebied in belangrijke mate wordt bewaakt door het feit dat de meeste lectoren in het werkveld staan. Hierdoor wordt volgens de commissie de kennisontwikkeling in interactie met de beroepspraktijk verzekerd. Twaalf van de zeventien deeltijdse lectoren hebben immers een zelfstandige praktijk in de bouwsector. Daarnaast worden de lectoren aangespoord tot professionalisering vanuit de onderwijscommissie. Zo volgden recent twee lectoren REVIT, twee een opleiding INNOCALC, twee een cursus Sketchup en één een cursus over de extensies van C3A. Via Toledo wordt verder een actuele lijst van vormingen beschikbaar gesteld aan de lectoren. Dit zorgt ervoor dat het studiemateriaal over het algemeen actueel en beroepsgericht is, wat ook blijkt uit de inzage van het studiemateriaal en uit de gesprekken. Voor de studenten wordt het zo mogelijk gemaakt om aan vakspecialistische kennisontwikkeling te doen.

De professionele gerichtheid van het programma wordt volgens de commissie tevens gegarandeerd door de interactie die de studenten kennen met de beroepspraktijk. De oefeningen en opdrachten in de ateliers zijn stevast gerelateerd aan de praktijk. Vaak wordt hierbij gewerkt vanuit reële cases die de lectoren meebrengen uit hun beroepservaring. Daarnaast worden studenten via de 'Capita Selecta' in contact gebracht met externe vakdeskundigen en beroepspraktijken. De commissie heeft kunnen vaststellen dat een aantal juryleden van de bachelorproef tevens experts zijn. De opleiding Bouw volgt daarnaast voor de meeste vakken de actuele ontwikkelingen in het werkveld. Zo is er het keuzevak BIM. De commissie zou dit wel liever als plichtvak zien, in het licht van de focus van de opleiding om te streven naar juniorniveau voor de rollen 'ontwerper' en 'voorbereider van een bouwdoossier'. De studenten nemen verder ook deel aan de jaarlijkse 'Betondag' en 'Staaldag'. Hierbij komen ze in contact met bedrijven die gespecialiseerd zijn in bouwmaterialen en met specifieke, vernieuwende uitvoeringstechnieken. De opleiding bereidt de studenten ook voor op het behalen van het attest 'Veiligheid voor operationeel leidinggevers (VCA)', waarvoor de studenten door externe examinatoren worden beoordeeld. Een grote rol binnen de professionele gerichtheid is daarnaast weggelegd voor de praktijkgerichte werkvormen binnen het curriculum. De commissie wil in dat kader opmerken dat het didacti-

sche concept van de opleiding bijdraagt aan de professionele gerichtheid, aangezien de opleiding ervoor gekozen heeft om haar curriculum te concentreren rond de zogenaamde ateliers om en de andere opleidingsonderdelen hieraan te linken (cfr. facet 2.3).

Ten slotte is volgens de commissie de professionele gerichtheid van het programma gegarandeerd door de stages en het eindwerk. In het tweede bachelorjaar wordt al een observatiestage (4 studiepunten) ingericht, waarbij de student werfactiviteiten volgt en hierover via een verslag rapporteert aan de stagebegeleider.

In het zesde en laatste semester van de opleiding legt de student een stage af en doet hij/zij aan praktijkanalyse. Gedurende dertien weken vindt een stage plaats van twee dagen per week. Daarnaast worden de weken aangevuld met twee dagen atelierwerk. De stage en het atelier-eindwerk vormen samen het opleidingsonderdeel Bachelorproef. De begeleiding van de stage ligt bij de stagementor van de stageplaats en bij de stagebegeleider, die wordt aangesteld binnen het lectoratenkorps van de opleiding. Het geheel wordt verder gecoördineerd door een stageverantwoordelijke, die onder andere het overleg tussen stagebegeleiders in goede banen leidt. De stagebegeleider gaat minstens eenmaal op stagebezoek voor een bespreking met de student en de stagementor. Tijdens dit gesprek wordt het functioneren van de student geëvalueerd. De stagebegeleider voorziet een neerslag van dit gesprek in een verslag. De student houdt zelf gedurende de stage een logboek bij, en verzamelt alle relevante werkgebonden en uitvoeringsgerichte documenten die hij/zij gedurende zijn stage opstelt of waarmee hij/zij in aanraking komt, zoals respectievelijk plannen, snedes en schetsen, en kostencalculaties, een planning enzovoort in het stageverslag. Het stageverslag wordt daarnaast ook aangevuld met persoonlijke documenten.

De stagestudenten voorzien tussentijdse presentaties over hun vorderingen voor hun medestudenten. Dit gebeurt vier keer. De stagebegeleider en -verantwoordelijke zijn hierbij tevens aanwezig, en voorzien een leergesprek met de student in kwestie na afloop van iedere presentatie.

Aan de stage wordt binnen het opleidingsonderdeel Bachelorproef tevens het wekelijkse atelierwerk gekoppeld. Dit bestaat uit vier opdrachten op basis van werkgebonden documenten, namelijk:

- 1 een nog niet bestudeerde doorsnede van een aan de stage gerelateerde bouwconstructie;
- 2 verschillende bouwknopen die opgelost dienen te worden en die in detailtekening moeten weergegeven worden;
- 3 een 3D-lastendaling van een deel van het bouwwerk;
- 4 een wegenbouwkundige opdracht.

Tijdens het atelierwerk rapporteert de student ook systematisch over de stage-ervaringen. Hij legt deze ook vast in het stageverslag.

De commissie is van oordeel dat de stageopdracht in eerste instantie moet verduidelijkt worden. Bij voorkeur wordt een geïntegreerde bachelorproef gecreëerd, die het atelierwerk aan de stage koppelt en die een neerslag van dit proces kent in een samenhangende, beschouwende tekst. De bijkomende opdrachten in het kader van het atelierwerk zouden dan ook steeds inhoudelijk aan het stageproject moeten worden gekoppeld. De commissie heeft immers kunnen vaststellen dat dit nu niet het geval is. Er moet volgens de commissie ook een hogere mate van zelfstandigheid tijdens het uitwerken van de bachelorproef bestaan dan nu het geval is. De studenten worden momenteel te strikt begeleid – ook inhoudelijk. De commissie heeft notitie genomen van het feit dat de alumni die afstudeerden in het academiejaar 2010–2011 wel degelijk voordeel hebben gehaald uit de stage, maar wil de opleiding vragen verdere mogelijkheden rondom de organisatie en invulling van de stage te bekijken. De commissie wil verder wel haar appreciatie uitdrukken voor de uitbreiding van de stage sinds het academiejaar 2010–2011 van 10 naar 26 dagen.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat op de campus geen labo aanwezig is. De visitatiecommissie kan hiervoor begrip opbrengen wegens de financiële beperkingen en de kleinschaligheid van de opleiding. Men probeert dit tekort wel op te vangen door gerichte bedrijfsbezoeken. De commissie vraagt de opleiding wel verder te onderzoeken of er, in het kader van labowerk, samenwerkingen met andere opleidingen of hogescholen mogelijk zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan het opleidingsonderdeel Bachelorproef te herzien. Het is aan te raden om de stage en het atelierwerk te integreren en inhoudelijk aan elkaar te koppelen.
- De commissie vraagt de opleiding om het keuzevak BIM tot plichtvak om te vormen, in het licht van de focus van de opleiding (juniorniveau voor ontwerper en voorbereider van een bouwproces).

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Bouw deelt haar vakken op in kernopleidingsonderdelen (zoals Sterkteleer, Uitvoeringstechnieken ...), praktijkopleidingsonderdelen (zoals de Ateliers, de Stage ...), ondersteunende opleidingsonderdelen (zoals Fysica, Meetkunde ...), verbredende opleidingsonderdelen (Cultuur en filosofie, Bouwgeschiedenis ...) en keuzeopleidingsonderdelen. De commissie is van oordeel dat het programma van de opleiding Bouw aan Sint-Lukas een duidelijke verticale en horizontale samenhang vertoont. Die samenhang blijkt in eerste instantie uit het bestaan van de verticale leerlijnen. De opleiding onderscheidt daarbij de leerlijnen 'structuur', 'burgerlijke bouwkunde', 'wiskunde, wetenschappen', 'CAD', 'uitvoeringstechnieken' en 'bouwtechnieken'. De verticale leerlijnen lopen van instap naar verdieping over de studie jaren heen. De commissie heeft dan ook kunnen vaststellen dat de leerlijnen een geleidelijke opbouw van de competenties mogelijk maken.

Ten tweede blijkt de samenhang van het programma volgens de commissie uit het bestaan van een horizontale verankering van de opleidingsonderdelen. De kern van de horizontale afstemming is het atelier. Alle vakinhouden van de andere opleidingsonderdelen zijn afgestemd op het praktijkwerk in de ateliers. De commissie heeft kunnen waarnemen dat dit leidt tot een geïntegreerde manier van kennis- en praktijkverwerving. Elk semester bevat een atelier, met uitzondering van semester vijf. Het atelier van semester zes is gelinkt aan het opleidingsonderdeel Bachelorproef.

De verticale en horizontale samenhang van het programma wordt sinds december 2010 bewaakt door leerlijncoördinatoren. Zij volgen adequaat de samenhang van het programma systematisch op en optimaliseren de integratie tussen vakinhouden. De gesprekken met de studenten, lectoren en het werkveld toonden dan ook aan dat het programma coherent in elkaar zit voor hen.

De adequate samenhang van het programma geldt voor zowel het modeltraject als voor de flexibele leertrajecten. Studenten met een individueel traject worden ter bewaking van de samenhang geadviseerd door de opleidingscoördinator en een studiebegeleider. Zij houden er rekening mee dat een traject steeds wordt opgesteld in lijn met de volgtijdelijkheid tussen de verschillende opleidingsonderdelen.

Binnen het modeltraject worden nog verschillende keuzemogelijkheden aangeboden voor de studenten in de vorm van vier keuzepakketten (cfr. facet 2.1). De commissie wil graag haar appreciatie uitdrukken voor het feit dat de studenten meerdere keuzepakketten kunnen volgen. Eén is verplicht, maar de studenten kunnen ook meerdere keuzepakketten selecteren. Dit is mogelijk

door de efficiënte planning van de vakken – ze vallen immers niet samen, ook al maken ze deel uit van verschillende pakketten.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.4 Studietoelast

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoelast, bachelor: tenminste 180 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoelast van een professioneel gerichte bachelor.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studietoelast belemmeren zoveel mogelijk worden weggelaten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft in het ZER en tijdens de gesprekken met het opleidingsteam kunnen vaststellen dat de opleiding Bouw studeerbaar is in het kader van de reële studietijd. De opleiding zelf geeft aan dat de studietijd per studiepunt geraamd wordt op 25 studielasturen. Voor de bachelorproef wordt de studietijd per studiepunt wel iets ruimer begroot, namelijk op 30 studielasturen. Het studieprogramma van één academiejahr zou dan volgens de opleiding ongeveer 1500 studielasturen moeten tellen. Hiermee volgt ze de decretale bepalingen.

De opleiding heeft de begrote studietijd afgetoetst bij de studenten via een studiemeting. Na een uitgebreid onderzoek naar de beschikbare methodieken voor studietijdmeting heeft de opleiding gekozen voor de tuningmethodiek en die in het academiejahr 2010–2011 ingevoerd. De keuze voor deze aanpak werd vooral ingegeven door de moeilijkheid om bij kleinere studentengroepen tot statistisch significante resultaten te komen; het toeval speelt bij dergelijke kleine groepen dermate dat het onmogelijk is om betrouwbare conclusies te trekken tot op het uur en de

minuut studietijd Die houdt in dat studenten per opleidingsonderdeel een fiche krijgen met de door de lector begrote studietijd in uren. Er wordt daarbij een onderverdeling gemaakt tussen de uren die gespendeerd worden aan het bijwonen van de lessen, het instuderen van theoretische leerstof, literatuur, groepswork, individuele opdrachten, het bijwonen van activiteiten en andere activiteiten. Bij de evaluatie van een opleidingsonderdeel via de tuningmethodiek wordt dan bij de studenten systematisch a posteriori afgetoetst in hoeverre de begrote cijfers stroken met de realiteit. De resultaten worden verzameld en verwerkt door de stafmedewerker Kwaliteitszorg. Zij rapporteert vervolgens over de resultaten aan de onderwijscommissie, die eventueel overgaat tot bijstellingen van een opleidingsonderdeel of het programma.

De commissie is van oordeel dat de studietijd van de opleiding op basis van de gesprekken correct lijkt te zijn, aangezien studenten en alumni het programma als studeerbaar bestempelen. De commissie is echter van mening dat de opleiding meer objectiveerbare gegevens moet verzamelen. De tuningmethode laat de student immers enkel toe zich te situeren ten opzichte van een bepaald aantal uren dat door de opleiding (of de lector) als 'correct' wordt gezien, maar ze geeft de student niet de mogelijkheid om een kwantitatieve schatting van de studietijd te maken. De werkelijke studietijd wordt verder ook niet formeel getoetst door de opleiding aan de normen die decretaal werden vastgelegd. De commissie suggereert om hierover te overleggen met de andere opleidingen binnen de associatie.

De opleiding geeft geen specifieke studiebevorderende maatregelen op. Maar de commissie is van mening dat de samenhang van het programma en de studiebegeleiding (cfr. facet 4.2) de studeerbaarheid bevorderen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding om de tuningmethodiek grondig te evalueren, en de reële studietijd van het programma expliciet te toetsen aan de decretale vereisten. Deze toetsing zou zowel kwalitatief als kwantitatief van aard moeten zijn, om een zo volledig mogelijk beeld van de studietijd te kunnen schetsen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactische concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactische concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding beschikt over een geëxpliciteerd didactisch concept, waarin ze haar visie op onderwijs uiteenzet. Het didactisch concept gaat uit van een snel evoluerende bouwsector en kent daarom een focus op levenslang leren. De opleiding wil die houding in studenten stimuleren door hen ten eerste te voorzien van een wetenschappelijke en technische basiskennis die hen kan bijstaan in de praktijk. Ten tweede wil de opleiding de student zijn/haar nieuwsgierigheid prikkelen door casegebaseerd onderwijs aan te bieden. Daarnaast wil de opleiding de student leren om verantwoordelijkheid op te nemen in het leerproces, en dit door een gradueel groter wordende zelfstandigheid in te bouwen in het programma. Uiteindelijk stelt de opleiding zich tot doel in haar didactische concept om de praktijk een steeds grotere plaats te geven in het curriculum naarmate dit vordert.

De commissie is van mening dat de opleiding voldoende aandacht schenkt aan de afstemming van de vormgeving op de inhoud van het programma. De didactische werkvormen zijn daarbij zeer gevarieerd en in lijn met het didactische concept. De kruisbestuiving tussen de horizontale en de verticale leerlijnen vindt de commissie hierbij positief. Deze komt dan ook tot uiting in de opbouw van het programma rond de werkvorm 'atelier' en de steeds complexere praktijk die daarin behandeld wordt, maar ook in de ondersteuning van het atelierwerk door de wetenschappelijke en technische basis die de studenten opdoen in de andere opleidingsonderdelen. Voor de verschillende opleidingsonderdelen's maken de lectoren gebruik van de volgende werkvormen: hoorcolleges, werkcolleges, oefensessies, practica, discussiegroepen, projecten, studiereizen, probleemgestuurde werfanalyses, stage en praktijkanalyse, atelierwerk en geïntegreerde individuele oefeningen. Alle opleidingsonderdelen, zo heeft de commissie tijdens de gesprekken kunnen vaststellen, kennen een combinatie van werkvormen.

De commissie heeft verder kunnen determineren dat het evenwicht tussen praktijk en theorie, alsook de kruisbestuiving tussen deze twee, met de variatie aan werkvormen goed bewaakt wordt. In overeenstemming met het didactische concept wordt binnen de werkvormen ook vaak gewerkt vanuit realistische cases die lectoren meebrengen vanuit hun eigen ervaring in het werkveld. De commissie heeft verder gezien dat het didactische concept tevens is verankerd in het programma doordat de werkvormen aansluiten op de evolutie in attitudes bij de student; zoals de opleiding die beoogt. Zo worden de opdrachten steeds complexere reële praktijkproblemen, met als eindpunt de praktijkstage.

Tijdens de gesprekken met de lectoren en de opleidingscoördinator heeft de commissie kunnen vaststellen dat de didactische werkvormen bewaakt worden door de verticale en horizontale leerlijncoördinatoren. De gesprekken met de studenten en de alumni brachten aan het licht dat er veel waardering bestaat voor de variatie aan werkvormen en voor het atelierwerk. De ateliers vormen ook volgens de commissie een ideaal platform om *hands-on* praktijkgericht te werken en tegelijkertijd de theorie te verwerken. De commissie wil echter wel opmerken dat er meer groepswork moet bestaan binnen de opleidingsonderdelen om algemene competenties als 'werken in team', 'leidinggeven', 'communicatie', 'kritisch reflecteren' ... te ontwikkelen bij de studenten. Momenteel is daar nog te weinig aandacht voor binnen het programma volgens de commissie.

Het studiemateriaal dat de commissie tijdens het visitatiebezoek kon inkijken, was gevarieerd in vorm. Er wordt binnen de verschillende vakken zowel gebruikgemaakt van syllabi van de lectoren als van handboeken. Daarnaast kunnen de studenten aanvullende vakliteratuur, Power-Pointpresentaties ... die in de vakkenreeksen aan bod komen, raadplegen via het elektronische leerplatform Toledo. De commissie heeft echter ook kunnen vaststellen dat er geen formele systematiek bestaat om het studiemateriaal en de afstemming hiervan op het didactische concept te bewaken. De commissie beveelt de opleiding daarom aan om criteria op te stellen waaraan het studiemateriaal moet voldoen. Op deze manier kunnen een zekere methodiek en systematiek rondom de controle van het studiemateriaal gecreëerd worden, opdat het studiemateriaal kwaliteitsvol en actueel is. Tijdens het visitatiebezoek bleek immers dat niet alle informatie, zoals de bouwnormen, geactualiseerd waren in het studiemateriaal.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt aan een formele systematiek te ontwikkelen om het studiemateriaal en de afstemming hiervan op het didactische concept te bewaken. In dat kader zou de opleiding tevens criteria moeten opstellen waaraan het studiemateriaal moet voldoen.
- Er zou meer groepswork moeten bestaan binnen de opleidingsonderdelen om algemene competenties als 'werken in team', 'leidinggeven', 'communicatie', 'kritisch reflecteren' ... die inherent zijn aan deze didactische werkvorm, te ontwikkelen bij de studenten.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van oordeel dat de opleiding over een voldoende uitgewerkt evaluatiesysteem beschikt. Met de evaluaties wil de opleiding controleren, zo heeft de commissie in de gesprekken kunnen vaststellen, of de studenten de (minimale) eindtermen behalen. De opleiding organiseert hiervoor in totaal twee examenperiodes. De algemene richtlijnen rond examinering en deliberatie zijn terug te vinden in het 'Onderwijs- en Examenreglement' dat de examencommissie vastlegde, en dat vrij raadpleegbaar is voor de studenten.

De examenperiodes zelf worden vastgelegd in samenspraak met de studentenafvaardiging, het bureau Bouw, het examensecretariaat en de lectoren. De roosters worden opgenomen in de academische kalender en worden gecommuniceerd via het examensecretariaat. Tijdens deze, wat de opleiding noemt, 'periodegebonden evaluaties' wordt gepeild naar de kennis, het denkvermogen en de toepassing van vaardigheden bij de studenten. De evaluatievormen tijdens de examenperiodes, zo heeft de commissie tot haar tevredenheid kunnen vaststellen, zijn divers. Zo wordt geëvalueerd aan de hand van schriftelijke examens, mondelinge examens (met schriftelijke voorbereiding), een combinatie van die twee evaluatievormen, multiplechoicevragen en openboekexamens. De evaluatievorm zelf wordt stevast bepaald door de individuele lesgever in functie van de specifieke doelstellingen die hij beoogt met het opleidingsonderdeel. Tijdens het bezoek heeft de commissie ook de examenvragen kunnen inkijken. Ze is van oordeel dat het niveau van de vragen goed op peil is voor een professionele bachelor, en ze heeft opgemerkt dat de opleiding zeer grondig toetst op zowel kennis als toepassingsmogelijkheden.

Om te kunnen evalueren of de studenten inderdaad de eindtermen voor de verschillende opleidingsonderdelen behalen, worden naast de examens ook niet-periodegebonden evaluaties (tussentijdse/permanente evaluatie) gehouden. Het gaat dan om evaluaties in de vorm van projecten, taken, groepswerk of presentaties. De studenten worden hierbij op verschillende vaardigheden getoetst. Daartoe behoren ook vaardigheden die eigen zijn aan de evaluatievormen, zoals schriftelijke en mondelinge communicatievaardigheden.

De commissie heeft in de ECTS-fiches en tijdens de gesprekken met lectoren, studenten en alumni kunnen vaststellen dat de meeste vakken een combinatie van evaluatievormen kennen. De commissie is van oordeel dat deze combinatievormen de evaluatie van de studenten ten goede komen, omdat ze de lectoren in staat stellen studenten op zowel kennis als vaardigheden te evalueren, wat leidt tot een representatieve beoordeling met betrekking tot de vooropgestelde competentieverwerving. De evaluatievormen die de opleiding Bouw hanteert, maken het ook mogelijk om studenten effectiever te toetsen op hun algemene competenties, zoals 'analyseren' en 'probleemoplossend denken en handelen'. Dit worden immers steeds belangrijkere aspecten in een bouwwereld die constant in evolutie is. De commissie wil de opleiding echter ook aandacht vragen voor het invoeren van evaluatievormen als *peer assessment* en *co-assessment*. Deze zijn momenteel niet expliciet aanwezig binnen de opleiding en zouden volgens de commissie sterker geïntegreerd moeten worden, in de complete evaluatie binnen de opleiding. Het is immers belangrijk om de algemene competenties 'kritisch reflecteren' en 'oordeel vormen' te ontwikkelen, maar ook om te leren omgaan met kritiek van gelijken.

Specifiek voor de beoordeling van de stage en het atelierwerk, die samenkomen in het opleidingsonderdeel Bachelorproef, wordt de eindscore berekend aan de hand van drie evaluatieonderdelen. Ten eerste is er de voortgang van de stage en de presentaties; goed voor 15 procent van de eindscore. Naast de presentaties vormt enerzijds het logboek de basis voor de score, en anderzijds de regelmatige contacten tussen de stagestudent en de stagebegeleider, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk via het werfverslag. Ten tweede wordt de verwerving van algemene en algemeen beroepsgerichte competenties beoordeeld; tevens goed voor 15 procent van de eindscore. De beoordelaar is hier de stagementor van de stageplaats, die via een digitale bevraging de beheersing van de competenties bij de student evalueert. Ten slotte is er dan nog de beoordeling van de (eind)jury. Deze is goed voor 70 procent van het eindresultaat, en wordt samengesteld uit 30 procent beoordeling door vakdocenten en 40 procent door externe juryleden uit het werkveld. Uit de gesprekken die de commissie hield met de alumni en het werkveld, van wie enkele gespreksleden tevens betrokken waren bij de stage, is duidelijk gebleken dat het proces waarmee men tot een beoordeling komt van het opleidingsonderdeel Bachelorproef goed verloopt. De commissie apprecieert ook de betrokkenheid van het werkveld in de jury's bij de uiteindelijke beoordeling. De commissie moet echter wel concluderen dat de evaluatiecriteria voor de bachelorproef haar onduidelijk zijn gebleven. De puntenverdeling is wel duidelijk uiteengezet, maar de eigenlijke evaluatiecriteria zijn niet formeel traceerbaar.

De commissie heeft daarnaast kunnen vaststellen dat de evaluatiecriteria voor de andere opleidingsonderdelen in de regel worden opgenomen in de ECTS-fiches. Al zou de opleiding moeten toezien op een strikte naleving van het invullen ervan door de docenten (*cfr. supra*). De communicatie van de te verwerven competenties gebeurt immers ook grotendeels via deze fiches naar de studenten toe. Aan het begin van het academiejaar, zo is duidelijk gebleken uit de gesprekken, moeten de evaluatievormen dan ook al vastliggen bij de onlinepublicatie van de fiches. Elke lesgever overloopt vervolgens de ECTS-fiche voor zijn/haar opleidingsonderdeel aan het begin van een lessenreeks, samen met de studenten. De commissie kan dit tot haar tevredenheid onderschrijven op basis van wat ze gehoord heeft tijdens de interviews met de studenten en de alumni. Ze is verder ook van oordeel dat de studenten goed op de hoogte zijn van het bestaan van de competenties en de verwachtingen die de opleiding stelt.

Wat de eigenlijke inhoud van de evaluaties betreft, wil de commissie opmerken dat de moeilijk verifieerbare competenties, zoals kritisch reflecteren en levenslang leren, meer aandacht zouden moeten krijgen in de evaluatievormen/-criteria. Dit kan verbeterd worden door de invoering van een persoonlijke ontwikkelingsportfolio voor de studenten, opdat hun competentieverwerving beter in beeld kan gebracht worden gedurende de opleiding. De commissie wil echter wel benadrukken dat ze van oordeel is dat deze competenties wel degelijk aandacht krijgen binnen de opleiding, maar dat deze vaak nog ontbreken binnen de evaluatievormen/-criteria.

Tijdens de examenperiodes wordt een examenombuds voorzien die in geval van problemen of geschillen tussen examinatoren en studenten kan optreden. De studenten bleken tijdens de gesprekken op de hoogte te zijn van hoe ze de examenombuds kunnen contacteren en waar ze zijn coördinaten kunnen terugvinden. Deze worden door de opleiding dan ook via verschillende kanalen verspreid (onder andere ad valvas, via de website, e-mail ...).

Aanbevelingen ter verbetering:

- De evaluatiecriteria van de bachelorproef moeten formeel vastgelegd en duidelijk gecommuniceerd worden.
- Evaluatievormen als *peer* en *co-assessment* zouden sterker geïntegreerd moeten worden binnen de opleiding.
- De moeilijk verifieerbare competenties zouden meer aandacht moeten krijgen in de evaluatievormen/-criteria. Hoewel deze moeilijk meetbaar zijn, zijn ze wel evalueerbaar aan de hand van bijvoorbeeld een ontwikkelingsportfolio.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een professioneel gerichte bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-/masteropleiding.

De opleiding Bouw geeft de karakteristieken van de studenteninstroom van de opleiding weer in het ZER. De kwantiteit van de instroom is daarbij gedaald in het academiejaar 2010–2011 (88 studenten) ten opzichte van 2009–2010 (120 studenten). Er lijkt zich dit jaar weer een stijging voor te doen in het studentenaantal, zo bleek uit de gesprekken die de commissie tijdens het visitatiebezoek hield. Voor de omslag kon door de opleiding echter geen onmiddellijke reden aangewezen worden. De daling in studentenaantallen vanaf het academiejaar 2005–2006 in het algemeen is volgens de opleiding het gevolg van de oprichting van andere opleidingen Bouw in Vlaanderen in de recente jaren. De commissie vindt echter dat het aantal studenten dat instroomt, niet enkel kan afhangen van het bestaan van andere, vergelijkbare opleidingen en hun regionale aantrekkingskracht. De commissie zou de opleiding daarom ook willen wijzen op het enorme potentieel aan toekomstige studenten in de Brusselse hoofdstad, en de aantrekkingskracht die deze stad ook kan hebben op andere potentiële studenten. Ze wil de opleiding dan ook vragen om te onderzoeken hoe ze de stad als aantrekkingsfactor kan inzetten.

De commissie heeft verder kunnen vaststellen dat de vooropleidingen van de studenten die instromen in de professionele bachelor Bouw divers zijn. Dit is immers gebleken uit de instroombevraging die de opleiding voor het eerst hield in het academiejaar 2010–2011. Tijdens dat academiejaar had 47 procent van de instromers al een opleiding in het hoger onderwijs gevolgd, meestal in een vakdomein gerelateerd aan dat van bouw. Wat de secundaire scholing betreft, waren er zowel ASO- (23,5 procent), KSO- (11,8 procent) als TSO-instromers (64,7 procent).

De commissie heeft ook kunnen zien dat de toelatingsvoorwaarden voor de professionele bacheloropleiding Bouw aan het departement Sint-Lukas goed zijn uitgeschreven in het Onderwijs- en Examenreglement, dat digitaal raadpleegbaar is.

Wat de aansluiting van het programma op de instroom betreft, heeft de opleiding adequate maatregelen genomen om de doorstroom te bespoedigen. De opleiding heeft immers uit haar instroomanalyse vastgesteld dat voornamelijk instromers met een TSO- of BSO-achtergrond moeite ondervinden met de aansluiting op de studie Bouw. De problemen situeren zich dan

voornamelijk rond wiskunde en wetenschappen. Daartoe wordt in september nu een voorbereidende cursus wiskunde georganiseerd. Daarnaast worden zowel voor wiskunde als voor wetenschappen monitoraten georganiseerd die de studenten, zo is de commissie duidelijk geworden uit de instroombevraging van 2010–2011, op prijs stellen en naar waarde weten te schatten. De opleiding voorziet ook in functie van de vooropleiding twee niveaugroepen, met verschillende opdrachten in 'atelier I, deel 1' tijdens het eerste semester. Uit de gesprekken met de studenten is ook gebleken dat de gedifferentieerde aanpak zijn vruchten afwerpt. De commissie wil haar appreciatie uitdrukken voor de initiatieven die de opleiding heeft genomen en voor de effectiviteit die deze in zich dragen.

De commissie heeft verder kunnen vaststellen dat de hogeschool daarnaast een duidelijk uitgewerkte EVC- en EVK-procedure heeft. Studenten die al slaagden voor een opleidingsonderdeel binnen een andere opleiding in het hoger onderwijs kunnen een vrijstelling aanvragen voor een vergelijkbaar opleidingsonderdeel uit het programma van de opleiding Bouw. Uiteindelijk beslist het bureau Bouw of het ook gaat om een gelijkwaardig opleidingsonderdeel. Ook studenten die op basis van EVC (gedeeltelijke) vrijstellingen willen verkrijgen, kunnen hiertoe een aanvraag indienen. De procedure die de student daartoe moet volgen, staat duidelijk omschreven in het Onderwijsreglement. Zo moet een portfolio ingediend worden bij de assessmentcommissie van de hogeschool, waarin gedocumenteerd wordt dat de student beschikt over de bekwaamheid die hij/zij beweert te bezitten. Verder erkent de hogeschool enkel vormen van competenties, inzicht, kennis, vaardigheden en attitudes als vrijstelling, indien deze authentiek, actueel en relevant zijn. Ook de aspecten van kwantiteit (bijv. de periode waarin de student de bekwaamheid verwierf) en variatie in contexten (waarin de student de bekwaamheid heeft getoond) worden daarbij in rekening gebracht. Tot op heden, zo heeft de commissie kunnen vaststellen tijdens de visitatiegesprekken en in het ZER, werden binnen de opleiding Bouw nog geen EVC's aangevraagd.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding onderzoek te doen naar het potentieel aan toekomstige studenten in de Brusselse hoofdstad, en de aantrekkingskracht die de stad ook kan hebben op andere potentiële studenten.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	voldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	voldoende
facet 2.3	samenhang van het programma	goed
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat alle personeelsaangelegenheden (aanstellingen, bevorderingen, evaluaties ...), en daarmee het grootste deel van het personeelsbeleid, op hogeschoolniveau worden vastgelegd in samenspraak met het Hogeschool Onderhandelings Comité (HOC). De werkgroep Personeelsbeleid van de hogeschool bereidt de personeelsaangelegenheden voor.

De commissie heeft in het ZER en tijdens de gesprekken vastgesteld dat taakstellingen of -invullingen gebeuren via vastgelegde functie- en taakomschrijvingen. Er wordt binnen de hogeschool een onderscheid gemaakt tussen de verschillende activiteiten die daarin kunnen opgenomen worden door een lid van het onderwijzend personeelskorps, namelijk onderwijsopdrachten, competentieontwikkeling (waaronder onderwijskundige en vakdeskundige professionalisering), onderzoek, maatschappelijke dienstverlening en bijzondere opdrachten (zoals internationalisering of specifieke opdrachten/projecten). De commissie heeft in de gesprekken kunnen vaststellen dat de opleidingscoördinator de taakbelasting van de lectoren adequaat bewaakt; al heeft ze ook kunnen horen dat de werkdruk gemiddeld hoog ligt voor alle lesgevers. Dit geldt des te meer voor lectoren die tevens lid zijn van het bureau Bouw. Het is de commissie tevens duidelijk geworden dat de verhoogde werklast het gevolg is van de veranderingen die de opleiding in het kader van haar verbeteringstraject doorvoert. Uit het ZER en de gesprekken is echter naar voren gekomen dat de opleiding verwacht dat deze belasting zal dalen naarmate de veranderingen een structureler karakter krijgen.

Aanstellingen binnen de opleiding Bouw gebeuren steeds in functie van de noden, en rekening houdend met de begroting en vacantstellingen. De opleidingscoördinator houdt toezicht op de vacatures en aanwervingen binnen de opleiding Bouw. De commissie waardeert het dat de sollicitatiecommissies niet enkel leden van de onderwijscommissie bevatten maar ook externe experts. De belangrijkste criteria bij aanwerving zijn dan ook de professionele praktijkervaring en de onderwijsdeskundigheid en -ervaring. De opleidingscoördinator motiveert vervolgens de keuze van de selectiecommissie en richt deze motivatie aan de directeur Onderwijs en onderzoek, die de aanstelling voorlegt bij de raad van bestuur. Daar wordt dan de uiteindelijke beslissing bekrachtigd. Nieuwe medewerkers ontvangen een informatiemap met de missie en de doelstellingen van de opleiding, en met praktische informatie inzake de opleiding en de hogeschool. Ze worden verder begeleid door de opleidingscoördinator en de verticale leerlijncoördinatoren. Ook de collega-lectoren spelen een grote rol in de dagelijkse begeleiding van nieuwe medewerkers. Nieuwe ATP-medewerkers worden begeleid door de opleidingscoördinator, die hen tevens taken toekent.

Binnen de opleiding Bouw legt het hogeschoolbestuur de functionerings- en evaluatiegesprekscyclus vast. De criteria die gehanteerd worden bij evaluatie komen tot stand in samenspraak met het HOC. Evaluaties van de lectoren worden minimaal jaarlijks gehouden via de

functioneringsgesprekken. De evaluatie van de didactische kwaliteiten gebeurt daarbij groten-deels via de studenten-enquêtes over de individuele opleidingsonderdelen. De bedoeling van de enquêtes in de evaluatie is tweeledig. Enerzijds wil de opleiding lesgevers motiveren om zelf, waar nodig, aanpassingen in hun opleidingsonderdelen aan te brengen; anderzijds is het een middel om het functioneringsgesprek inhoudelijk voor te bereiden. De enquêtes handelen over verschillende kwaliteitsaspecten van het lesgeven, namelijk de persoonlijke kwaliteiten van de lesgever, de didactische aanpak en interactie, de leerstof, de leereffecten, de media en leermiddelen, de infrastructuur, de manier van toetsen en de studietijd. Andere aspecten die aan bod komen tijdens de jaarlijkse functioneringsgesprekken zijn de afstemming van de horizontale en verticale leerlijnen, de invulling van de interne dienstverlening en het takenpakket. Ook de activiteiten in het kader van samenwerkingsverbanden, professionaliserings- en internationaliseringsactiviteiten komen ter sprake. Een negatieve evaluatie leidt tot het niet verlengen van een contract bij een tijdelijk personeelslid. Bij een benoemde lector kan aan het contract een einde gemaakt worden bij twee opeenvolgende negatieve evaluaties of bij vijf negatieve evaluaties gedurende de loopbaan. Wat de communicatie van het evaluatiebeleid naar de lectoren toe betreft, is gebleken in de gesprekken dat de lectoren niet volledig op de hoogte te zijn van de juiste systematiek van deze gesprekken. De commissie wil daarom de opleiding aanbevelen om het beleid omtrent evaluatie van de medewerkers beter te communiceren. De commissie heeft vastgesteld dat het personeel een hecht team vormt, en heeft er vertrouwen in dat het functioneren van de medewerkers adequaat wordt bewaakt door de opleiding.

De commissie kan verder rapporteren dat de opleiding beschikt over een vormingsaanbod in functie van de noden van de opleiding Bouw. Zo volgden enkele lectoren REVIT en Innocalc in functie van de invoering van het opleidingsonderdeel BIM in het nieuwe programma tijdens het academiejaar 2010–2011. Lectoren mogen ook zelf een aanvraag doen tot terugbetaling van andere vormingen, waarvan de relevantie met de onderwijstaken kan aangetoond worden. Er is binnen de opleiding Bouw ook een coördinator voor de vormingen voorzien. Hij ziet erop toe dat alle gekende vormingen worden verzameld in een voor de lectoren toegankelijke agenda. Daarnaast verzamelt hij ook op het elektronische platform Toledo relevante informatie die betrekking heeft op gevolgde vormingen, en die voor alle lectoren raadpleegbaar is. De opleiding organiseerde in januari 2011 tevens een gerichte interne vorming rond competentiegericht leren. Die volgde uit vaststellingen in functioneringsgesprekken die wezen op een gemeenschappelijke vormingsbehoefte rond dat thema. De opleiding wil dit in de toekomst herhalen.

De commissie heeft kunnen vaststellen tijdens de gesprekken met de lectoren dat het personeel goed gekwalificeerd is voor de invulling van het programma. Daarnaast heerst ook een goede, collegiale sfeer binnen het opleidingsteam, wat het informele contact vergemakkelijkt. Wat specifiek professionalisering betreft, heeft de commissie echter één bedenking. Omdat de meeste lectoren tevens in de beroepspraktijk staan, is het immers zo dat de lectoren vooral vormingen volgen in het kader van hun activiteiten buiten de opleiding. De opleiding brengt die niet in kaart. Het beleid dat de opleiding voert omtrent professionalisering is verder niet geheel duidelijk. Het is de commissie dan ook niet duidelijk hoe de opleiding professionalisering adequaat kan inzetten in de ontwikkeling van praktijkgerichte competenties in functie van de noden van het curriculum. De commissie waardeert nochtans de grote mate aan expertise en kennis die verzameld is binnen de opleiding. Deze is haar immers duidelijk geworden uit de gesprekken met de lectoren, maar ook uit de appreciatie van de alumni en de studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt aandacht voor de competentieontwikkeling van de lectoren. Ze zou de professionaliseringsactiviteiten graag in kaart zien gebracht worden, zowel deze die gelinkt zijn aan de interne activiteiten van de lectoren als deze gelinkt aan hun beroepspraktijk buiten de school.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De professionele gerichtheid van het onderwijskundig personeel wordt gegarandeerd en door de opleiding Bouw adequaat bewaakt op verschillende manieren. Ten eerste hebben twaalf van de zeventien lectoren naast hun opdracht binnen de opleiding een zelfstandige praktijk. De commissie heeft tijdens de gesprekken kunnen vaststellen dat de professionele gerichtheid van de lectoren inderdaad wordt gegarandeerd door het hoge aantal onder hen dat zich ook in het beroepenveld bevindt. De commissie wil de opleiding echter aanbevelen om te waken over de aanwezigheid van het hoge aantal architecten binnen het (vaste) docentenkorps, zodat andere vakdomeinen gerelateerd aan de opleiding Bouw voldoende aan bod blijven komen.

Daarnaast maakt de opleiding gebruik van gastlectoren, die steevast externe deskundigen zijn. Zo werden vakspecialisten aangetrokken om topics binnen REVIT, Innocalc en restauratietechnieken te onderwijzen. De commissie wil hier graag haar appreciatie voor uitdrukken, omdat ze van oordeel is dat gastlectoren de competentiepool binnen het korps efficiënt kunnen vergroten. De professionele gerichtheid van de lectoren is ook zichtbaar via de betrokkenheid van enkele onder hen in initiatieven en permanente vormingen binnen het vakdomein. Zo zijn drie lectoren tevens betrokken bij de opleiding tot energicoördinator, en neemt een andere lector de coördinatie van deze opleiding op zich.

De professionele gerichtheid van het personeel wordt verder in stand gehouden door contacten met het werkveld via de opleiding. Dit gebeurt enerzijds via de stageplaatsen en anderzijds via samenkomsten met het beroepenveld in het kader van de opleiding. Zo wordt om de twee jaar een resonantiegroep samengeroepen om de evoluties binnen het vakdomein te signaleren, en bestaat sinds 2010 overleg met de Confederatie Bouw. De commissie apprecieert ook de banden die de opleiding Bouw heeft gelegd met internationale partners (in het kader van het onderwijs). De opleiding onderhoudt zo contacten met de *Fachhochschule Kärnten*, de *Universidad Politécnica de Valencia* en de *Linnéuniversitet University of Applied Sciences of Seinäjoki*.

De commissie heeft kunnen vaststellen tijdens de gesprekken dat het onderwijskundige personeel van de opleiding een goede professionele gerichtheid bevat. Er is uiteenlopende kennis en expertise aanwezig onder de lectoren, al neigt de praktijkervaring van de meeste lectoren ernaar binnen het specifiekere domein van de architectuur te liggen. De werkveldervaring die de lectoren bezitten, is volgens de commissie een grote troef en maakt het mogelijk om de studenten in een praktijkgerichte opleiding te voorzien. De professionele gerichtheid van de lectoren wordt dan ook adequaat vertolkt in het onderwijs. De werkvormen en de inhoud binnen de verschillende vakken wijzen dit duidelijk uit. Vaak zijn de lessen immers casegebaseerd en hebben ze effectieve linken met de reële beroepspraktijk. De studenten en de alumni hebben de commissie tijdens de gesprekken ook duidelijk gemaakt dat zij de professionele gerichtheid van de lectoren appreciëren. Het gesprek dat de commissie met het werkveld hield, wees echter uit dat het overleg en de contacten met de lectoren van de opleiding Bouw formeel gezien minimaal zijn.

De resonantiegroep komt dan ook maar tweejaarlijks samen. Volgens de commissie verdient dat aandacht.

Het is de commissie verder nog duidelijk geworden tijdens de gesprekken dat de lectoren niet betrokken zijn in maatschappelijke dienstverlening en projectmatig onderzoek. Ze vraagt de opleiding Bouw dan ook met aandrang deze aspecten te ontwikkelen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- Projectmatig onderzoek en maatschappelijke dienstverlening zouden verder moeten ontwikkeld worden.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat tijdens het academiejaar 2010–2011 zeventien medewerkers met een onderwijsopdracht werden ingeschakeld binnen de opleiding Bouw, en dat deze allemaal de relevante expertise en kennis bezaten om het curriculum te volbrengen. Verder zijn twee ATP-leden aan de opleiding Bouw verbonden, van wie er één ook een onderwijsopdracht op zich neemt. In totaal heeft de opleiding dus achttien medewerkers.

Het is de commissie duidelijk geworden uit de aangeleverde informatie dat van de zeventien lectoren die verbonden zijn aan de opleiding Bouw, er slechts twee voltijds in dienst zijn. De andere lectoren zijn deeltijds verbonden aan de opleiding Bouw. Een groot deel onder hen combineert de lesopdracht met een andere professionele activiteit. Zeven deeltijdse lectoren zijn voor 70 procent verbonden aan de opleiding, drie voor 50 procent en de overige zes voor minder dan 50 procent. De commissie is van oordeel dat de verhouding tussen deeltijdse en voltijdse docenten op deze manier niet volledig in orde is binnen de opleiding Bouw. Omdat er maar twee voltijdse docenten in dienst zijn, spreekt ze haar bezorgdheid uit over het behoud van de continuïteit van de opleiding in de toekomst. Bij volgende aanwervingen zou de opleiding Bouw, volgens de commissie, ernaar moeten streven dat het aantal voltijdse docenten verhoogt ten opzichte van het aantal deeltijdse.

De student-lectorratio lag in het academiejaar 2010–11 laag, namelijk op 9,3-1. De commissie heeft hier echter begrip voor, gezien de kleinschaligheid van de opleiding. Tijdens het bezoek heeft de commissie kunnen vaststellen dat dit cijfer voor het jaar 2011–2012 tevens iets stijgt, aangezien het instromende studentenaantal gestegen is.

Wat betreft de leeftijdsstructuur binnen de opleiding, is de commissie van mening dat deze meer evenwichtig dient te zijn. In het ZER en tijdens het bezoek is het haar immers duidelijk geworden dat het merendeel van de lectoren veertigers en vijftigers is. De commissie heeft tijdens de gesprekken met het opleidingsteam begrepen dat dit een gesignaleerd gegeven is. Ze is dan ook van mening dat de opleiding de balans op het vlak van leeftijd in de toekomst beter zal trachten te bewaren, maar vraagt de opleiding toch expliciet om de huidige situatie in het kader van de continuïteit van de opleiding goed op te volgen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om bij volgende aanwervingen te pogen het aantal voltijdse docenten te verhogen ten opzichte van het aantal deeltijdse.
- De commissie vraagt aandacht voor de leeftijdsspreiding in het docentenkorps.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	goed
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat het beleid inzake huisvesting en materiële voorzieningen binnen de opleiding Bouw en de hogeschool behoorlijk is uitgewerkt. De toewijzing van de middelen wordt jaarlijks vastgelegd in de begroting. Daarbij wordt rekening gehouden met de onderwijsnoden en -plannen. De lokalen en de ateliers worden standaard door de hogeschool ter beschikking van de opleiding gesteld. Hoewel de overige werkmiddelen de afgelopen jaren zijn gedaald, zo bleek uit het gesprek met het administratief en technisch personeel, kan men toch jaarlijks de basisopdrachten vervullen met deze middelen. De voorbije jaren is er zo blijvend geïnvesteerd in ICT (zowel software als hardware), onder andere aan de hand van een vijfjarig rotatieplan.

Op het moment van het visitatiebezoek (november 2011) was de opleiding Bouw net verhuisd naar een locatie op de Groenstraat/Paleizenstraat, namelijk de nieuwe campus Sint-Lukas. Nog niet alle voorzieningen en faciliteiten waren hierdoor al operationeel. De commissie heeft er echter vertrouwen in dat de opleiding en de hogeschool al het nodige zullen doen de voorzieningen zo snel mogelijk volledig in orde te hebben. De commissie gaat dan ook uit van de potentialiteit die ze heeft kunnen waarnemen tijdens het bezoek. Ze vraagt zich echter wel af waarom de studenten van de professionele bachelor Bouw niet nauwer betrokken zijn geweest bij de nieuwbouw op de campus. Ze denkt dat de opleiding hier kansen heeft laten liggen om de studenten hands-on kennis te laten opdoen. In de marge betreurt de commissie het dat niet voldoende aandacht is besteed aan de akoestiek binnen het gebouw.

De bereikbaarheid van de nieuwe campus Sint-Lukas is optimaal. De campus ligt immers op enkele minuten wandelen van het Brusselse Noordstation, en heeft een tram- en busverbinding voor de deur. De opleiding Bouw beschikt over twee grote ateliers en één klein atelier met teken-tafels, pc's, internet en een beamer. In totaal zijn 65 pc's beschikbaar voor de studenten en een tiental voor de docenten.

De pc's met internet voor studenten zijn steeds beschikbaar tijdens de openingsuren, alsook laserjet en inktjet printers, plotters en een snijtafel. Daarnaast beschikt de opleiding over twee afzonderlijke leslokalen met een beamer, één berglokaal (voor monsters en maquettes), één plotlokaal met teken-pc's en internet, en één vergaderlokaal voor lectoren. De opleiding Bouw beschikt ook over een specifieke documentatieruimte waar relevante vakliteratuur en materialen worden samengebracht, en die toegankelijk is voor studenten tijdens de atelieruren.

Naast het documentatiecentrum beschikt de campus Sint-Lukas over een bibliotheek. Het aanbod binnen het vakdomein Bouw kon de commissie tijdens het bezoek niet nagaan door de nog niet afgeronde bouwwerken. De commissie was echter tevreden te horen dat de studenten alle bibliotheken binnen de Associatie K.U.Leuven kunnen raadplegen en er tevens boeken kunnen ontlenen. De opleiding Bouw zal in de toekomst ook samenwerken met de voormalige opleiding

Architectuur van de Hogeschool Sint-Lucas, die onder de Hogeschool W&K ressorteert, in het kader van collectievorming. De bibliotheek op de campus Sint-Lucas heeft volgens de commissie ruime openingsuren, van 9 tot 19 uur van maandag tot en met donderdag. Op vrijdag sluit ze om 17 uur.

De campus Sint-Lucas voorziet ook een draadloze internetverbinding voor alle studenten. Daarnaast is er het Toledoplatform voor uitwisseling van informatie tussen studenten en docenten. Het elektronische leerplatform bevat digitale versies van cursussen en bijkomende informatie voor vakken, individuele puntenlijsten, onlinediscussiegroepen en mededelingen. Het platform maakt het ook mogelijk opdrachten beschikbaar te stellen en in te leveren. De hogeschool voorziet voor de studenten en docenten tevens webmail en een e-mailadres. Bijkomende ICT-voorzieningen zijn er nog in de vorm van een raamcontract, dat het mogelijk maakt pc's voordelig aan te kopen via de associatie waartoe de hogeschool behoort.

De commissie kan concluderen op basis van haar vaststellingen dat de materiële voorzieningen binnen de hogeschool die voorzien zijn voor de opleiding Bouw of waarvan ze gebruik kan maken, voldoende zijn. De commissie stelt zich echter vragen bij het ontbreken van een labo op de campus. Omdat de kosten van zo'n labo misschien niet kunnen opwegen tegen het studentenaantal van de opleiding, wil de commissie hier wel begrip voor opbrengen. Ze wil echter aandringen op een samenwerkingsverband met andere vergelijkbare opleidingen, waarin zo'n labowerk wel mogelijk kan worden voor de studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De bibliotheek moet meer up-to-date en uitgebreidere informatie bevatten. Aangezien de commissie, omwille van de verbouwingswerken, de inhoud van de bibliotheek niet grondig heeft kunnen evalueren, wil ze de opleiding aanbevelen deze bezorgdheid van de commissie mee te nemen.
- De commissie vraagt de opleiding verder te onderzoeken of er samenwerkingen met andere opleidingen of hogescholen mogelijk zijn in het kader van labowerk voor studenten.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De studiebegeleiding en de informatievoorziening naar de studenten toe, die de opleiding Bouw voorziet, zijn adequaat volgens de commissie. De studiebegeleiding en de studentenbegeleiding staan in het teken van de individuele studievoortgang en het welzijn van de student. In de gesprekken bevestigen de alumni en de studenten dat de studiebegeleiding goed aansluit bij hun noden. De opleiding voorziet naast een algemene begeleiding ook specifieke begeleiding voor nieuwe studenten, individuele trajecten, internationale uitwisselingen, topsporters, studenten met een functiebeperking en afstuderende studenten.

De begeleiding van nieuwe studenten gebeurt via de introductieweek, die tijdens de eerste week van het academiejaar plaatsvindt. Deze bevat zowel sociale activiteiten als informatiesessies

omtrent praktische zaken (zoals ICT-middelen, studentenkaarten en badges), een rondleiding, informatie rond het internationaliseringsaanbod en informatie rondom de doelstellingen van de opleiding en de vakken. Uit de instroombevraging en de gesprekken die de commissie met de studenten hield, bleek dat hiervoor een grote waardering bestaat. De instroombegeleiding bestaat verder uit monitoraten voor wetenschappelijke onderdelen (fysica en wiskunde) en sterkteleer. Deze monitoraten zijn vrijblijvend bij te wonen door de studenten. Ze bestaan concreet uit extra lessen en oefeningen. Daarnaast kunnen studenten ook terecht bij de monitoren voor individuele begeleiding. Uit het ZER heeft de commissie tot haar tevredenheid kunnen concluderen dat gemiddeld 82 procent van de studenten deelneemt aan de monitoraten, en dat ze deze positief beoordelen in de instroombevraging. Ten slotte gebeurt de instroombegeleiding door het bestaan van twee niveaugroepen met verschillende opdrachten in 'atelier I, deel 1' tijdens het eerste semester. Mensen met tekenervaring krijgen verdiepende opdrachten, anderen wordt de basis meegegeven. Het doel is om tegen het einde van het semester een gelijk niveau voor alle studenten te bewerkstelligen. De commissie heeft kunnen vaststellen in de gesprekken met de studenten en de lectoren dat deze manier van werken ook effectief resultaten oplevert, en wil hiervoor haar appreciatie uitdrukken.

De studentenbegeleiding tijdens de verdere studies gebeurt ten eerste via het studentensecretariaat op de campus, waar studenten terechtkunnen voor administratieve zaken. Ten tweede is er de studie- en trajectbegeleiding, die voorzien worden door een praktijklector (die hier specifiek voor instaat) en de opleidingscoördinator. Studenten kunnen bij hen terecht met vragen over hun studies en hun traject. Daarnaast helpen ze de studenten ook een individueel studietraject samen te stellen. De psychosociale begeleiding wordt georganiseerd door de dienst Studentenvoorzieningen. Een verantwoordelijke verwijst studenten indien nodig door naar een psycholoog voor een gratis intakegesprek. Verdere consultaties kosten 2,5 euro. Daarnaast kunnen ook vijf sessies terugbetaald worden bij bezoeken aan een psycholoog buiten de hogeschool. Er worden ook faalangstrainingen gehouden. Er zijn zo vier sessies per trimester. De kost van deze training is 40 euro, maar de hogeschool betaalt het bedrag na voltooiing terug. Studenten worden verder adequaat begeleid door de lectoren. Specifiek voor het derde bachelortraject wordt een informatiesessie georganiseerd met betrekking tot de keuzemogelijkheden in het programma. De commissie heeft verder kunnen vaststellen dat de studie- en studentenbegeleiding is gebaseerd op een laagdrempelige open cultuur, waarin zowel het beleidsteam en de coördinator van de opleiding als de lectoren meer dan voldoende bereikbaar zijn voor de studenten. De studenten, zo bleek uit de gesprekken, stellen dit zeer op prijs. De commissie zou wel willen aandringen op een verdere formalisering van wat de opleiding doet, om haar studenten effectief en efficiënt te begeleiden.

Ook de begeleiding van flexibele leervormen en -trajecten gebeurt volgens de commissie adequaat. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt grotendeels bij de opleidingscoördinator. Er zijn enkele werkstudenten ingeschreven in de opleiding; deeltijdse studenten zijn er niet. Via goede afspraken kunnen zij een individueel traject afleggen, waarbinnen hun werkervaring kan meeggeteld worden als stage indien ze alle stagedoelstellingen daarbinnen aanraken. Topsporters en studenten met een functiebeperking kunnen een beroep doen op speciale faciliteiten en extra ondersteuning. Ze dienen daartoe een aanvraag in bij de opleidingscoördinator, die een speciale regeling uitschrijft met de dienst Studentenvoorzieningen en de verantwoordelijke van het examensecretariaat. Op die manier kunnen bijvoorbeeld andere tijdstippen of evaluatievormen voor examens bepaald worden.

De dienst Studentenvoorzieningen (StuVo) voorziet de studenten op adequate wijze in diverse faciliteiten en voorzieningen. De dienst is verantwoordelijk voor studietoelagen, huisvestingsmogelijkheden, kinderbijlages, studentenjobs, sport, cultuur enzovoort. StuVo vormt eigenlijk een afzonderlijke vzw, die paritair is samengesteld uit studenten en vertegenwoordigers van het

hogeschoolbestuur. Via de website www.StuVosintlukas.be kunnen de studenten een overzicht van de aangeboden voorzieningen raadplegen.

Naast de examenombuds opteerde de hogeschool er ook nog voor om een onderwijsombudspersoon aan te stellen. De commissie heeft tijdens het gesprek met de studie- en studentenbegeleiding kunnen vaststellen dat dit een lector is van een andere opleiding binnen de hogeschool, die optreedt als vertrouwenspersoon voor persoonsgebonden, anders moeilijk te behandelen zaken. Zij bemiddelt immers tussen de student, de lector en de eventuele beleidsinstanties in geval van (delicater) problemen. Vaak gaan de klachten of de gesprekken met de onderwijsombudspersoon over praktische problemen, misverstanden of een foute communicatie, en kan snel een oplossing gevonden worden. De commissie heeft tijdens de gesprekken met de verschillende betrokkenen ook kunnen vaststellen dat de studenten een beroep kunnen doen op de onderwijsombuds. Ze wil dan ook graag haar appreciatie uitdrukken voor dit initiatief, omdat het op een laagdrempelige manier leidt tot snelle oplossingen.

De begeleiding van internationale Erasmusuitwisselingen is dezelfde voor instromende en uitstromende studenten. Uitwisselingsstudenten worden immers op dezelfde manier behandeld op onderwijsvlak. Er wordt zo vereist dat inkomende studenten deelnemen aan de cursussen en hiertoe de juiste talenkennis bezitten. De uitwisseling is verder vrijgesteld van inschrijvingsgeld, en er is een overdracht mogelijk van studiepunten en studieresultaten (op basis van het ECTS-systeem). Er wordt over gewaakt dat voor uitstromende studenten de studiebelasting in het buitenland vergelijkbaar is met die van het eigen programma. Hiervoor is een Erasmuscoördinator aangesteld, die de aanvragen tot deelname en de voorgestelde programma's onderzoekt. De begeleiding van de uitgaande studenten, zo heeft de commissie kunnen vaststellen, bestaat ook in de vorm van een bezoek door een lector aan de student tijdens de Erasmusperiode.

De opleiding voorziet ook uitstroombegeleiding voor haar studenten. Zo worden studie- en loopbaanadvies en een afstudeerbeurs voorzien voor derdebachelorstudenten. De afstudeerbeurs voorziet de studenten van informatie over verder studeren, het werknemersstatuut en het statuut van zelfstandige. Er worden ook potentiële werkgevers uitgenodigd, die studenten kunnen informeren over concrete tewerkstellingsmogelijkheden. Verder krijgen de afstuderende studenten een sollicitatietraining en gebeurt er sollicitatiebemiddeling, in de vorm van vacatures, via de website, ad valvas en op Toledo.

Omdat de opleiding problemen heeft nieuwe studenten Bouw aan te trekken, zet ze specifiek in op acties om dit in de toekomst te verbeteren. Zo stelt ze informatie beschikbaar voor potentiële studenten via de website, een infofolder, SID-inbeurzen, infodagen en een eindejaarstentoonstelling. Ze organiseert daarnaast ook proeflessen en een wetenschapsweek voor studenten uit het secundair onderwijs. In 2011 nam de opleiding deel aan Batibouw om nieuwe studenten aan te trekken.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	voldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding Bouw aan het departement Sint-Lukas beschikt over een voldoende duidelijke visie op kwaliteitszorg. De opleiding oriënteert haar kwaliteitszorgprocessen op haar missie en hanteert de 'Plan, Do, Check, Act'-cyclus. Ze voert haar kwaliteitszorgbeleid uit aan de hand van actieplannen en verbeteringstrajecten. De actieplannen worden regelmatig geëvalueerd door de opleiding; op basis daarvan worden dan verbeteringsplannen opgesteld. De verbeteringsacties die ze bevatten, worden ook afgetoetst op hun meerwaarde door de opleiding. De commissie heeft verder kunnen vaststellen dat de onderwijscommissie tracht alle betrokkenen van de opleiding bij het kwaliteitsproces te betrekken. Hoewel de commissie erkent dat de opleiding het kwaliteitszorgproces voldoende onder controle heeft, wil ze aanbevelen dat het kwaliteitszorgsysteem zoals het nu opgestart is, verder uitgewerkt dient te worden met behulp van instrumenten zoals een kwaliteitshandboek, kerncijferboek, meetplan (of bevragsingsplan) en procedures.

De eerste cyclus van het huidige kwaliteitsproces startte na het vorige visitatiebezoek. De opleiding plant de start van de volgende cyclus na de publicatie van dit visitatierapport. Daarna wil ze met een driejarige strategische planningscyclus beginnen. Elke cyclus houdt in dat de opleidingsdoelstellingen, de indicatoren en de actieplannen worden geëvalueerd.

De opleiding toetst haar onderwijspraktijk af aan de hand van kwantitatieve en kwalitatieve evaluaties bij de studenten, het werkveld en de alumni. Ze heeft hiertoe een tabel aangelegd die de verschillende bevragingen en haar systematiek in kaart brengt. Zo plant de opleiding om jaarlijks een instroombevraging, een bevraging van de onderwijspraktijk en een studietijdmeting via een focusgroep bij de studenten te houden. Jaarlijks wordt tevens een bevraging van de pas afgestudeerden en de vier jaar afgestudeerden gehouden, alsook een evaluatie van het stageproces bij de stagementoren en de stagestudenten. Tweejaarlijks zal de opleiding de resonantiegroep met de vakdeskundigen samenroepen. En vierjaarlijks zal ze een schriftelijke bevraging houden bij het werkveld.

De commissie is van oordeel dat men al adequaat gestart is met de evaluaties, en ze heeft er verder ook vertrouwen in dat de opleiding deze systematiek zal aanhouden.

Het is de commissie duidelijk geworden in de gesprekken dat de opleiding vooral veel aandacht hecht aan de studentenevaluaties. Zo worden ze zelfs als aanleiding voor de inhoud van de functioneringsgesprekken aanzien. Voor de PBA Bouw wordt dan ook jaarlijks ieder opleidingsonderdeel geëvalueerd door de studenten. Op instellingsniveau is de doelstelling om elk opleidingsonderdeel driejaarlijks te evalueren. Dat streefcijfer behaalt de opleiding dus zonder problemen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt om de uitgeschreven systematiek in de evaluaties aan te houden.
- De commissie beveelt aan dat het kwaliteitszorgsysteem zoals het nu opgestart is, verder uitgewerkt wordt met behulp van instrumenten zoals een kwaliteitshandboek, een kerncijferboek, een meetplan (of bevragsingsplan) en duidelijk uitgeschreven procedures.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kennis genomen van het verbeteringstraject dat de opleiding Bouw naar aanleiding van het vorige visitatierapport heeft opgestart volgens de PDCA-principes. Ze heeft verder vastgesteld dat heel wat aandachtspunten van de vorige visitatie in verbeteringsacties werden omgezet en uitgevoerd. Tijdens het bezoek heeft de commissie tevens kunnen zien hoe de opleiding de actieplannen verwerkt in een Access-database om de opvolging te verzekeren.

De opleiding verzamelt heel wat gegevens uit de diverse bevestigingen en contacten, maar de commissie is van mening dat de resultaten meer geformaliseerd moeten worden in concrete actieplannen. Zoals in de vorige onderwerpen al werd aangegeven, is er op verschillende punten nog ruimte voor verbetering. De commissie apprecieert evenwel de verbeteringsacties die de opleiding al ondernomen heeft.

Het verbeteringstraject dat de opleiding al doorlopen heeft sinds het bezoek van de vorige visitatiecommissie, geeft de commissie de indruk dat de doelstellingen en de verdere implementatie van acties een aanzet tot welslagen bevatten. De commissie heeft dan ook begrip voor de korte tijd waarin de opleiding al verschillende verbeteringsacties heeft moeten implementeren. Ze heeft er vertrouwen in dat de opleiding dit verbeteringstraject zal verderzetten.

Het is volgens de commissie verder positief dat de instelling een kwaliteitsverantwoordelijke met voldoende ervaring heeft aangeworven om het verbeteringsactieplan in goede banen te leiden en de verdere kwaliteitszorg uit te bouwen. De commissie waardeert ook het feit dat het volledige personeelsbestand duidelijk het verbeteringstraject draagt, niettegenstaande het hoge aantal deeltijdse medewerkers.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie wil bij de opleiding aandringen om het verbeteringstraject verder te zetten.
- De commissie vraagt dat de resultaten van de bevestigingen en enquêtes geformaliseerd worden in concrete actieplannen.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De betrokkenheid van de verschillende actoren bij de opleiding Bouw is de commissie duidelijk geworden tijdens het bezoek. De laagdrempelige communicatie binnen de opleiding speelt hier een grote rol in.

De medewerkers van de opleiding zijn ten eerste vertegenwoordigd in het bureau Bouw, dat het bureau van de onderwijscommissie vormt. Het verzamelt de opleidingscoördinator, de stafmedewerker Kwaliteitszorg en vijf lectoren. Het bureau Bouw ontwikkelt enerzijds voorstellen met betrekking tot de visie en de doelstellingen van de opleiding, en is anderzijds bevoegd voor het afhandelen van aanvragen met betrekking tot vrijstellingen, studieduurverkorting, wijzigingen van studiecontract of opleiding, en studentenmobiliteit. Ten tweede worden alle lectoren samengebracht in de onderwijscommissie Bouw. De voorzitter is de opleidingscoördinator, de secretaris is de stafmedewerker Kwaliteitszorg. Ook het ATP dat verbonden is aan de opleiding, heeft zitting in dit overlegplatform. De onderwijscommissie is het adviesorgaan met betrekking tot het beleid en de organisatie van het onderwijs. Eén van de taken is tevens de optimalisering van de kwaliteit van het onderwijs. In die zin is de commissie belast met de volledige curriculumconstructie. Jaarlijks organiseert de onderwijscommissie, sinds het academiejaar 2010–2011, een reflectievergadering omtrent alle aspecten van kwaliteitszorg. Tijdens deze vergadering controleert deze commissie de kwaliteit van de opleiding op het vlak van de uitvoering van het onderwijs, het onderwijsprogramma, de onderwijsvoorzieningen en de aansluiting bij de arbeidsmarkt. De visitatiecommissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding haar medewerkers nauw betreft bij het beleid via het bureau Bouw en de onderwijscommissie. De commissie heeft tijdens de visitatiegesprekken tevens kunnen waarnemen dat de lectoren zich betrokken voelen bij de opleiding. Ook de communicatie tussen de directie, het beleidsteam en de lectoren loopt goed en verzekert de doorstroom van informatie.

De studenten worden tevens betrokken binnen de onderwijscommissie Bouw. In totaal zijn acht studenten afgevaardigd die hun medestudenten vertegenwoordigen. Tijdens de gesprekken heeft de commissie kunnen horen dat de studenten zich betrokken voelen bij de opleiding. Er leeft ook het idee dat hun feedback leidt tot effectieve veranderingen in het curriculum, wat dan weer leidt tot tevredenheid bij de studenten. De commissie heeft echter de indruk dat de open cultuur van de opleiding misschien in de weg staat van een structurele verankering van de betrokkenheid van studenten in het programma. De formele betrokkenheid van de studenten wordt immers beperkt tot de onderwijscommissie binnen de opleiding. Wat de betrokkenheid van de studenten in de overlegplatformen van de hogeschool betreft, zou de opleiding het initiatief moeten nemen om hen sterker te motiveren. De commissie is echter tevreden te horen dat de interesse in studentenparticipatie dit academiejaar al hoger ligt dan in voorgaande jaren.

De betrokkenheid van de alumni binnen de opleiding Bouw is beperkt. Er worden wel alumni-bevragingen gehouden voor de afgestudeerden die al één jaar de opleiding beëindigden, en voor hen die al vier jaar de opleidingen afgerond hebben (cfr. *facet 6.1*). De alumni worden volgens de commissie echter te weinig structureel betrokken bij het programma en zijn inhoud. Er is wel een regelmatigere informele aftoetsing, maar de commissie wil aandringen op een snelle structurele implementatie en formalisatie van de betrokkenheid van de afgestudeerden. Tijdens het gesprek dat de commissie hield met de alumni, is ook naar voren gekomen dat zij vragende partij zijn om verder betrokken te worden bij de opleiding. Er bleek ook interesse te zijn voor professionele navorming vanuit de hogeschool of de opleiding zelf.

Het werkveld moet volgens de commissie, net als de alumni, ook meer structureel betrokken worden bij het programma en zijn inhoud. Er is ook hier wel een regelmatigere informele

aftoetsing, maar de commissie wil toch aandringen op een snelle structurele implementatie en formalisatie van de betrokkenheid van deze twee groepen. Momenteel is het immers zo dat het beroepenveld enkel formeel werd betrokken bij de programmahernieuwing via de resonantie-groepen Beroepenveld en BIM. Deze structurele verankering van de inbreng van het werkveld en de alumni is vastgelegd in een procedure. De commissie is echter van oordeel dat de systematiek van hun samenkomsten niet voldoet. Sinds 2008 zijn de resonantiegroepen amper tweemaal samengekomen. De systematiek die de opleiding vooropstelt voor dit overleg, is dan ook enkel een tweejaarlijkse. Daarnaast kan volgens de opleiding ook nog de stagebeoordeling door de stage-mentoren gerekend worden tot de formele en verankerde betrokkenheid van het beroepenveld bij de opleiding. De commissie vindt dit echter niet geheel voldoende. Hoewel de commissie er vertrouwen in heeft dat de opleiding Bouw en de hogeschool de betrokkenheid van de verschillende belanghebbenden zal waarborgen, wil ze toch aandringen op de verdere formele en structurele verankering van die inbreng.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De alumni en het beroepenveld moeten meer structureel betrokken worden bij het programma en haar inhoud.
- De formele betrokkenheid van studenten bij het programma en zijn inhoud zou moeten uitgebreid worden door de opleiding. Verder wil de commissie de opleiding aanbevelen om de studenten actief te motiveren om deel te nemen aan de studentenvertegenwoordiging.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding via de bevragingen van alumni nagaat of ze haar vooropgestelde niveau realiseert. Er worden tweejaarlijkse alumnibevragingen gehouden: één bij de pas afgestudeerden, in november van het afstudeerjaar, en één bij de alumni die al vier jaar afgestudeerd zijn. De twee groepen worden bevraagd naar de totaliteit van de opleiding, zij het respectievelijk met een focus op de blik van de pas afgestudeerde en met een focus op het perspectief van een alumnus die de opleiding al kan plaatsen in een bredere praktijkcontext. In november 2010 werden de pas afgestudeerden (bijv. die van 2009–2010) gevraagd de opleiding te evalueren. Achttien van de 22 studenten (of ongeveer 81 procent) namen deel. De alumni werden bevraagd over de realisatie van de doelstellingen binnen de vijf afzonderlijke rollen. Bij de pas afgestudeerden scoorden alle rollen daarbij voldoende (3/5) tot goed/zeer goed (4/5 of 5/5). Uitzondering hierop is de rol 'de bachelor Bouw als deskundige die een bouwproject op zich neemt'. Deze rol wordt door de helft van de respondenten gescoord als 1/5. De opleiding vermoedt dat dit komt door een slechte kennis van de profilering en de finaliteit van de opleiding bij de betreffende studenten. Dit staaft de bevindingen van de vorige visitatiecommissie. De opleiding is daarom beginnen communiceren met de studenten over de finaliteit van de opleiding. De bevraging van de alumni die al vier en vijf jaar waren afgestudeerd, gebeurde tevens in 2010. (Eenmalig hield de opleiding een bevraging voor twee groepen alumni, die vier jaar en vijf jaar waren afgestudeerd.) Zeventien van de 48 alumni uit deze categorie hebben deelgenomen aan de bevraging. De resultaten liggen volledig in de lijn van de andere alumnibevraging uit 2010.

Het gerealiseerde niveau met betrekking tot de tewerkstelling van de oud-studenten kan tevens door de commissie afgeleid worden uit de bevragingen die gehouden werden bij de afgestudeerden. Uit de bevraging van de pas afgestudeerden bleek dat van de 18 respondenten nog 10 een opleiding volgen. Eén studeert verder voor architect, 1 volgt een opleiding voor grafische en digitale media, en de andere alumni volgen het schakelprogramma industrieel ingenieur Bouwkunde. Uit de bevragingen bleek dat 6 onder hen problemen ondervinden op het vlak van aansluiting bij hun verdere studies. Het gaat dan vooral over een kennistekort voor wiskunde en wetenschappen. Deze nood werd volgens de commissie beantwoord door de invoering van het keuzepakket dat een voorbereiding biedt op de schakelprogramma's naar academische opleidingen. De 8 overige correspondenten kwamen terecht op de arbeidsmarkt. Binnen deze groep vonden 5 alumni onmiddellijk werk en 1 afgestudeerde binnen 3 maanden. Twee waren nog werkzoekend op het moment van de bevraging. Alle werkende afgestudeerden zijn actief in de bouwsector als werfleider of als bouwkundig tekenaar. Eén alumnus kreeg onmiddellijk de leiding over 10 mensen. De bevraagde alumni, zo bleek uit de bevragingen, vinden echter wel dat hun huidige functie en de opleiding Bouw niet steeds bij elkaar aansluiten. Vier alumni zijn zeer tevreden (8, 9, 10/10) en 2 zijn matig tevreden (5/10). Uit de resultaten van de bevraging van de 4/5 jaar afgestudeerden bleek dat alle oud-studenten werk hebben, behalve 1 alumnus die verder studeert voor piloot en

2 werkzoekenden. De meeste werkenden doen dat in een bediendestatuut; 2 werken daarnaast in het zelfstandigenstatuut. De alumni werken als bouwkundig tekenaar (1 onder hen), projectleider (6), werfleider (2), controleur (1) en zaakvoerder (1). Negen onder hen hebben daarbij met zekerheid een leidinggevende functie. Behoudens 1 alumnus zijn alle respondenten tevreden over hun huidige baan (met een minimumscore van 7/10). 76,5 procent vindt dat zijn werk goed aansluit bij zijn vooropleiding. De commissie heeft verder kunnen vaststellen dat de opleiding haar tewerkstellingscijfers ook aantoetst aan de resultaten uit de studie 'Werkzoekende schoolverlaters' van de VDAB. In deze studie werd één lichting schoolverlaters gedurende één jaar gevolgd in hun kennismaking met de arbeidsmarkt. Hierbij vergelijkt de VDAB meer precies het aantal werkzoekenden uit vergelijkbare opleidingen in eind februari (2010) met het aantal in juni uit het voorgaande jaar (2009). Het succes van de studierichting wordt afgewogen aan de hand van het restpercentage. Wanneer na één jaar nog maar een beperkt aantal mensen op zoek is naar werk, is de opleiding bijgevolg succesvol in vergelijking met de vraag vanuit de arbeidsmarkt. Uit de studie van de VDAB kwam naar voren dat de opleiding Bouw behoorde tot de 20 procent opleidingen in België dat het meest succesvol is op de arbeidsmarkt. Dit lijkt de commissie ook gestaafd te worden door de goede beoordelingen die de alumni voor de resultaten van de opleiding geven in de bevragingen.

De commissie heeft verder kunnen vaststellen dat de tevredenheid van de afgestudeerden over de opleiding voldoende is. Dit is gebleken uit de gesprekken die de commissie hield met de alumni, maar ook uit de bevragingen. Bij het peilen naar de tevredenheid blijkt de opleiding bij de pas afgestudeerden een gemiddelde beoordeling van 6/10 te ontvangen. De opleiding stelt zich als doel dit op te krikken naar 7/10 in de toekomst, door middel van enerzijds de doorgevoerde wijzigingen in het programma, en anderzijds door de betere duiding van de doelstellingen en de gekozen profilering naar de studenten toe. De tevredenheid over het programma van de studenten 4/5 jaar na het afstuderen ligt bij de bevraging duidelijk hoger. Het gemiddelde is immers 7 à 8/10 met een minimumbeoordeling van 7 bij alle studenten. De opleiding veronderstelt dat dit komt omdat de appreciatie voor de eigen opleiding groeit na enkele jaren ervaring. Alle responderende alumni zeggen dat, indien ze konden herbeginnen, ze opnieuw voor de opleiding zouden kiezen. De redenen hiervoor zijn de jobkansen, lesgevers met praktijkervaring, de praktijkvakken, de inhoudelijk interessante leerstof en de goede voorbereiding op een masteropleiding. De commissie leidt hieruit af dat de alumni tevreden zijn over het programma en het gerealiseerde niveau.

De waardering voor de afgestudeerden door het beroepenveld zit ook goed. De commissie heeft dit duidelijk kunnen opmaken uit de gesprekken. Vele bedrijven en bureaus zijn immers op zoek naar breed gevormde tekenaars die ook inzetbaar zijn binnen verschillende contexten. De commissie heeft ook kunnen vaststellen dat het werkveld merkt dat er zich een accentverschuiving naar de praktijk binnen het programma heeft voorgedaan. Het werkveld drukte in de gesprekken tevens expliciet haar waardering hiervoor uit. De commissie heeft opgemerkt dat de functies die de alumni uitoefenen, in de lijn liggen van de profilering die het programma vooropstelt. De opleiding voerde hiervoor verschillende wijzigingen door in het programma. Zo werd bijvoorbeeld een keuzevak BIM ingericht, dat gericht is op de competentieverwerving op juniorniveau binnen de rol 'ontwerper' van het competentieprofiel. Zoals al in facet 2.2 vermeld, betreft de commissie in het licht van de profilering wel dat dit specifieke opleidingsonderdeel geen plichtvak vormt.

De waardering voor de studenten en hun competenties is ook naar voren gekomen uit de bevraging van de stagementoren. De commissie is echter van oordeel dat het opleidingsonderdeel Bachelorproef echter geen eindwerk bevat dat een globaal geheel vormt. Ze is van mening dat er zo wel een dergelijk sluitstuk van de in de opleiding opgedane kennis en vaardigheden zou moeten bestaan. De bachelorproef bestaat nu uit een portfolio waarin de resultaten van de afzonderlijke opdrachten worden verzameld, maar er is vooralsnog geen geïntegreerd werkverslag. De

commissie twijfelt niet aan de kwaliteit van de afzonderlijke opdrachten, maar ze wil hier haar aanbeveling herhalen om werk te maken van de link tussen de atelieropdrachten en de stage binnen het opleidingsonderdeel en van de geïntegreerde vorm voor het eindwerk (zie ook facet 2.2).

De waardering voor het programma en het gerealiseerde niveau bij de studenten is ook meer dan voldoende aanwezig. De studenten hebben aangegeven het gevoel te hebben de competenties en vaardigheden te beheersen, en de kennis te kunnen inzetten in de praktijk. De commissie heeft tijdens de gesprekken met de studenten ook kunnen vaststellen dat het eindniveau van de opleiding wel degelijk bestaat uit een gestage toename van zelfstandigheid en complexiteit, en dat de opleiding erin slaagt de studenten, ondanks hun gedifferentieerde instroom, naar hetzelfde niveau te tillen. Dit is volgens de commissie te danken aan de sterke begeleiding die de studenten krijgen. De opleiding moet er wel over waken dat de studenten niet te strikt begeleid worden. Ze zouden meer aangezet moeten worden tot het zelfgestuurd leren. De opleiding moet daarbij toezien op het feit dat de begeleiding adequaat maar niet te sturend is.

De realisaties op het vlak van internationalisering bestaan volgens de commissie in eerste instantie uit de samenwerkingsakkoorden met de partnerinstellingen, namelijk de Fachhochschule Kärnten, Spittal An Der Drau, de Seinäjoki University of Applied Sciences, Seinäjoki, de Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, en de Universidad Politécnica de Valencia, Valencia. Daarnaast heeft de opleiding qua internationale studentenmobiliteit zeven uitgaande en één inkomende student kunnen tellen gedurende de afgelopen drie academiejaren. De docentenmobiliteit in de laatste drie academiejaren bestaat uit drie uitgaande en zes inkomende lesgevers. De commissie is van oordeel dat binnen de opleiding al de eerste initiatieven adequaat genomen werden met betrekking tot internationalisering. De locatie van de hogeschool in de stad Brussel zou echter kunnen ingezet worden om meer buitenlandse studenten aan te trekken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De studenten zouden meer aangezet moeten worden tot het zelfgestuurd leren. De opleiding moet daarbij toezien dat de begeleiding adequaat maar niet te sturend is.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding Bouw, zo heeft de commissie kunnen waarnemen, heeft een uitgewerkt beleid met betrekking tot het onderwijsrendement en een visie met betrekking tot de streefcijfers ten aanzien van andere relevante opleidingen. Hoewel de opleiding niet kan beschikken over de officiële

onderwijsrendementcijfers van andere (vergelijkbare) opleidingen, geeft de opleiding toch aan dat informele contacten haar doet veronderstellen dat het gemiddelde onderwijsrendement van 79 procent, wat zij behaalt, vrij hoog is. De opleiding heeft aangegeven dat dit te verklaren is door de grote instroom van ASO-studenten, die grotere slaagkansen hebben. De opleiding heeft daarom op basis van de vooropleidingen van studenten streefcijfers geformuleerd. Voor ASO ligt dit op 80 procent en voor TSO op 75 procent. Voor KSO en BSO is het moeilijk een streefcijfer te bepalen, gezien de lage instroom vanuit die vooropleidingen.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding Bouw verder haar studierendement voldoende bewaakt en hiertoe de nodige analyses uitvoert. Ze heeft daarbij zowel aandacht voor de gedifferentieerde vooropleiding, het aandeel generatiestudenten en de hoeveelheid verworven studiepunten.

De studievoortgang van studenten per studiejaar is sinds de diplomaruimte moeilijk meetbaar voor de opleiding. De opleiding maakt in haar analyse van de studievoortgang daarom een onderscheid tussen studenten met minder dan 60 (behaalde) studiepunten in hun programma, studenten die tussen 60 en 119 (behaalde) studiepunten hebben opgenomen en de studenten die 120 of meer studiepunten opnemen. Dit houdt in dat de opleiding een accurater beeld kan krijgen van de studievoortgang en het studierendement van haar studenten binnen de diplomaruimte. Voor de eigenlijke berekening van het studierendement en de studie-efficiëntie wordt de verhouding tussen het aantal verworven studiepunten en het aantal opgenomen studiepunten voor een bepaald academiejaar berekend. Het gemiddelde studierendement voor de opleiding Bouw ligt op 79 procent. Het gemiddelde rendement voor generatiestudenten (die zich voor de eerste maal inschrijven voor de opleiding Bouw) ligt lager dan het algemene gemiddelde, maar ook lager dan dat van 1BA (71,5 procent), namelijk op 68 procent.

Daarnaast heeft de opleiding in het ZER ook adequaat de evolutie van het studierendement en de studieduur in beeld gebracht voor de periode vanaf het academiejaar 2006–2007. De commissie kan hieruit concluderen dat het rendement in het eerste traject is toegenomen met 10 procent, stabiel blijft voor het tweede traject, maar met 10 procent daalt in het derde traject. In het derde traject was het rendement immers ooit 100 procent waar het nu op 90 procent ligt. De gemiddelde studieduur van de studenten sinds het academiejaar 2006–2007 ligt steeds dicht bij drie jaar.

De commissie is van oordeel dat de opleiding Bouw een duidelijke drop-outanalyse heeft gemaakt. Het aantal afhakers of studiestakers binnen de opleiding werd in kaart gebracht in het ZER vanaf het academiejaar 2006–2007 tot 2009–2010. Hierin wordt op basis van het aantal studiepunten weergegeven hoeveel studenten in welke fase elk academiejaar afhaken. De commissie merkt op dat de meeste afhakers nog geen 60 studiepunten hadden verworven bij het nemen van hun beslissing. Vandaar de aandacht van de opleiding voor de aansluiting op de vooropleiding van de studenten.

Uit de gesprekken met het beleidsteam en de lectoren is gebleken dat de opleiding Bouw tevreden is over het behaalde studierendement. De commissie kan dit onderschrijven. Ze wil daarnaast haar vertrouwen uitdrukken in de bewaking van het studierendement door de opleiding; ze apprecieert de opvolging alsook het onderzoek dat de opleiding voert naar drop-outs.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	voldoende
facet 6.2	onderwijsrendement	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie­rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN*

	W&K
Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	V
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 2.3 Samenhang	G
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	G
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	V
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	G

De oordelen zijn van toepassing voor:

- **W&K:** Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
Professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw

* Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL KEMPEN

Onderwijsvisiteatie Bouw

Algemene toelichting bij de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw aan de Katholieke Hogeschool Kempen

De professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw behoort tot de Katholieke Hogeschool Kempen, die lid is van de Associatie K.U. Leuven. De hogeschool organiseert zowel academisch als professioneel gerichte opleidingen in zes studiegebieden, namelijk Industriële wetenschappen en technologie, Biotechniek, Gezondheidszorg, Handelswetenschappen en bedrijfskunde, Onderwijs en Sociaal-agogisch werk. Men maakt daarbij een onderscheid tussen elf departementen, die gevestigd zijn op vier campussen. Deze vier campussen zijn gelegen in Geel, Lier, Turnhout en Vorselaar en zijn naar deze plaatsnamen genoemd. De opleiding Bouw behoort tot het departement Technologie Geel (TG) en is gelokaliseerd op de campus Geel.

De K.H.Kempen werd in 1995 opgericht. De rechtsvoorganger van de hogeschool had echter al een lange geschiedenis in het inrichten van opleidingen in de technologische sector. Toen in 1976 de opleiding Industrieel ingenieur ontstond uit de in de jaren 50 opgerichte opleiding Technisch ingenieur, gaf dat een aanzet tot het oprichten van graduataten, wat later zou leiden tot het inrichten van professionele bacheloropleidingen. Sinds 2002 is de K.H.Kempen lid van de Associatie K.U. Leuven, wat haar in een hoger onderwijsnetwerk van twaalf Vlaamse hogescholen en één universiteit plaatst.

De opleiding Bouw werd voor het eerst tijdens het academiejaar 2008–2009 ingericht. Ze vormde vanaf toen, samen met de opleidingen Elektromechanica, Energietechnologie, Elektronica-ICT en Logistiek, het departement TG. In haar eerste academiejaar, telde de opleiding 100 studenten in het eerste bachelorjaar, sindsdien is dat aantal stabiel gebleven. Het aantal generatiestudenten is wel gestegen van 67 naar 77 studenten in het academiejaar 2010–2011. In totaal, telde de opleiding Bouw in datzelfde jaar 255 studenten over de verschillende jaren heen. Sinds 2008–2009 steeg het aantal studenten departementwijd met ongeveer 20 procent (van 806 naar 1008). Dit is het gevolg van de hogere inschrijvingsaantallen binnen het departement, maar ook van de sterke stijging van het studentenaantal binnen de opleiding Bouw die de afgelopen academiejaren gra- dueel werd ingevoerd.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat de doelstellingen van de opleiding adequaat zijn afgestemd op het Structuurdecreet (2003). Voor de algemene en algemeen beroepsgerichte competenties steunde de opleiding op de BAMA-profielen die binnen de Associatie K.U.Leuven werden opgesteld en afgestemd met het wettelijke kader. Het competentieprofiel van de opleiding volgde oorspronkelijk uit een deelname, samen met de overeenkomstige opleidingen van haar associatiepartners, aan het OOF-project BAOBAP (bijv. Bouwen aan een Algemeen Opleidingsprofiel met begeleiding van en door AssociatiePartners) in 2007. Het resultaat was een gemeenschappelijk competentieprofiel, dat tevens de individuele profilering van de drie afzonderlijke opleidingen aangeeft.

De commissie heeft ook vastgesteld dat het competentieprofiel beantwoordt aan de Europese en Vlaamse kwalificatiekaders. Het niveau van de bachelor Bouw is adequaat afgestemd op het niveau 6 van het European Qualification Framework (EQF, 2008) en de daarop afgestemde decretale Vlaamse kwalificatiestructuur (2009).

Krachtens de Vlaamse kwalificatiestructuur, moeten domeinspecifieke leerresultaten of *learning outcomes* op Vlaams niveau bepaald worden, op basis waarvan het kwalificatieniveau kan vastgesteld worden. In 2010, werkten VLIR en VLHORA een pilootproject uit waarin onder andere het domein Bouw zijn *learning outcomes* voor de professionele bacheloropleiding bepaalde. De K.H.Kempen zal deze *learning outcomes* in de toekomst gebruiken om te differentiëren van aanverwante opleidingen en daarnaast om te communiceren met het werkveld en af te stemmen in een internationale context.

Het individuele competentieprofiel van de opleiding Bouw van de K.H.Kempen, zo heeft de commissie kunnen vaststellen, vormt de basis voor het programma van de opleiding en het voldoet tevens aan de bovenstaande bepalingen. Het eigen competentieprofiel is verder geëxpliciteerd en adequaat geïntegreerd in het onderwijs. Wat de *learning outcomes* betreft, is al een aftoetsing gebeurd met het competentieprofiel. Hieruit bleek dat het competentieprofiel de leerresultaten volledig afdekte.

De commissie is van oordeel dat het competentieprofiel van de opleiding adequaat is afgestemd op de verschillende Vlaamse en Europese kwalificatiestructuren, maar ook op die van haar partners binnen de Associatie K.U.Leuven. Hoewel de *learning outcomes* werden verwerkt in de associatiematrix, zou de commissie de opleiding willen vragen om tevens de link met het daaruit afgeleide, eigen competentieprofiel uit te werken. Tijdens de gesprekken bleek immers dat de lectoren niet goed op de hoogte waren van het verschil tussen de *learning outcomes* en de competenties. De commissie heeft evenwel tot haar tevredenheid kunnen vaststellen dat zowel lectoren als studenten goed op de hoogte waren van de inhoud van het competentieprofiel van de opleiding en dat hiermee binnen de opleiding actief aan het werk wordt gedaan.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft gezien dat het competentieprofiel van de opleiding bestaat uit algemene, algemeen beroepsgerichte en beroepsspecifieke competenties, met een onderverdeling in vijf rollen. De beroepsspecifieke competenties werden daarbij verwerkt in die vijf rollen van het competentieprofiel. Deze rollen komen rechtstreeks uit het BAOBAP-profiel. Men onderscheidt daarbij:

- 1 'De Bachelor in de Bouw maakt als bouwdeskundige een bouw dossier op';
- 2 'De Bachelor in de Bouw bereidt als bouwdeskundige de realisatie van een bouwproject voor';
- 3 'De Bachelor in de Bouw neemt als bouwdeskundige de realisatie van een bouwproject op zich';
- 4 'De Bachelor in de Bouw neemt als bouwdeskundige de nazorg van een gebouw op zich';
- 5 'De Bachelor in de Bouw heeft als bouwdeskundige een geschikte beroepsattitude'.

De competenties binnen elke rol zijn uitgeschreven in drie beheersingsniveaus om de profilering van de afzonderlijke opleidingen (binnen de associatie) mogelijk te maken. Voor de verschillende rollen worden de niveaus 'basis', 'medior' en 'junior' toegekend. Er wordt binnen elke opleiding verwacht dat de student alle competenties op basisniveau beheerst. Daarnaast bestaat de afspraak tot gemeenschappelijke verwerving van de algemene en de algemeen beroepsgerichte competenties, als ook van de beroepsattitudes uit de vijfde rol 'attitudes' op juniorniveau. Verder worden de competenties uit twee specifieke rollen ter profilering op juniorniveau ontwikkeld binnen elke individuele opleiding. Voor de opleiding Bouw aan de K.H.Kempfen wordt de verwerving van de competentierollen 'beheerder' en 'werkvoorbereider' op juniorniveau voorzien.

Dit neemt echter niet weg dat de opleiding zich tevens tracht te profileren door een nadruk te leggen op het inhoudelijke aspect 'duurzaam bouwen'. Die bijkomende specifieke oriëntatie van de opleiding Bouw binnen de K.H.Kempen is immers ook beschreven door de opleiding in drie doelstellingen die losstaan van het BAOBAP-competentieprofiel. Het gaat dan om 1) een brede bouwopleiding met een focus op duurzaamheid en een duidelijke afstemming op het werkveld, 2) competentiegericht onderwijs met leerlijnen van begeleiding naar zelfsturing en coaching van studenten tot ondernemende persoonlijkheden en 3) een internationale en multiculturele context. Omdat de opleiding zich tracht te profileren door het aspect 'duurzaam bouwen' naar voren te schuiven in het programma, impliceert elke competentie die aanwezig is binnen de competentierollen dan ook aandacht voor 'duurzaam' en 'energiezuinig' bouwen.

Binnen Europa (en België) tracht de opleiding Bouw van de K.H.Kempen zich ook te profileren. De opleiding heeft daartoe de verschillen en gelijkenissen onderzocht tussen de eigen opleiding en die van de Europese partnerinstellingen (waarmee men internationale uitwisselingen organiseert). Deze vergelijking leverde als bijkomend resultaat op dat men studenten tegenwoordig gericht kan laten specialiseren in een deelaspect buiten de eigen hogeschool in het kader van internationale studentenuitwisseling. De vergelijking is meer specifiek gebeurd met vergelijkbare bouwopleidingen aan de Haute Ecole de la Province de Liège (BE), de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (NL), Tartu College of Tallinn University of Technology (EE), Letterkenny Institute of Technology (IE), Seinäjoki University of Applied Sciences (FI), Gdansk University of Technology (PL) en University of Stavanger (NO). Deze instellingen vormen nu dus ook de vaste partners in het kader van internationale uitwisselingen.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding erin geslaagd is om een duidelijk competentieprofiel op te stellen. De algemene, algemeen beroepsgerichte en beroepsspecifieke competenties zijn goed uitgewerkt en ze dekken die uit het door de commissie opgestelde domeinspecifieke referentiekader voldoende af. De commissie ziet de vijfde rol uit het competentieprofiel die zich richt op het beheersen van (algemene) attitudes echter enkel als bestaande uit noodzakelijke competenties die ter ondersteuning van de andere vier rollen kunnen bestaan. Ze vindt immers dat deze attitudes een inherent deel zijn van de andere rollen die de professionele Bachelor Bouw moet kunnen vervullen. Daarnaast is de commissie ook van oordeel dat de opleiding nog een inspanning moet leveren wat betreft het uitbreiden van het competentieprofiel door het toevoegen van een expliciet internationale dimensie, aangezien ze dit als profilerende doelstelling vooropstelt en dit aspect aan het competentieprofiel ontbreekt.

Volgens de commissie worden het werkveld en de lectoren voldoende betrokken bij het opstellen van de opleidingsdoelstellingen om een garantie te creëren dat de domeinspecifieke competenties voldoen aan de verwachtingen. Het eerste overleg met het werkveld gebeurde al in november 2005. Daarnaast heeft de opleiding een beroep gedaan op de beroepsstructuren-Bouw van CEVORA en werden de *learning outcomes* in het pilootproject tevens getoetst bij het beroepenveld. Ook het associatiebrede BAOBAP-competentieprofiel werd opgesteld in samenspraak met het werkveld via een bevraging, zo is naar voren gekomen uit de gesprekken die de commissie hield. Er werd daarbij bevraged op vier items, namelijk de herkenbaarheid van de rollen, het mogelijk ontbreken van competenties en indicatoren binnen het profiel, de duidelijkheid van de indicatorenbeschrijvingen, en het voldoen van het juniorniveau aan de verwachtingen van een startende professionele bachelor. Via een enquête bij bedrijfspromotoren, die betrokken zijn bij de stages, werden de competenties in het voorjaar van 2011 nogmaals afgetoetst bij het werkveld. De opleiding plant dit soort bevragingen bij het werkveld (en alumni) in de toekomst op regelmatige basis te houden. Tijdens het gesprek dat de commissie hield met het werkveld, bleek dat het zich inderdaad betrokken voelde bij de opbouw van het programma op het gebied van doelstellingen en inhoud. De lectoren zijn daarnaast ook direct betrokken bij het opstellen van de doelstel-

lingen van de opleiding via de opleidingswerkgroep Bouw (minimaal jaarlijks) en via de pijlervergaderingen, waarin de samenhang van de opleidingsonderdelen binnen een pijler (cfr. *infra*) wordt gewaarborgd. Daarnaast worden bepaalde lectoren betrokken in specifieke werkgroepen. In het kader van de doelstellingen, gebeurt dat via de werkgroep 'De winnaars', die specifiek de competentiegerichtheid van de opleiding verder uitwerkt en waarin tevens alle coaches van de projecten zetelen. De denktank 'Duurzaam bouwen' waakt daarnaast nog specifiek over en werkt uitdrukkelijk aan het aspect 'duurzaam bouwen' binnen de opleiding. Er is tevens een werkgroep Internationalisering, die onder andere internationalisering@home realiseert.

De commissie is verder van oordeel dat de communicatie van de doelstellingen adequaat gebeurt naar alle lectoren van de opleiding in het opleidingsteam en in de pijlervergaderingen. Daarnaast worden de competenties voor elk opleidingsonderdeel besproken tussen de betrokken lector(en) en de opleidingscoördinator tijdens de evaluatie van een opleidingsonderdeel of tijdens de jaarlijkse actualisatie van de ECTS-fiches. De doelstellingen worden daarnaast volgens de commissie ook adequaat gecommuniceerd naar de studenten. Hiertoe wordt ten eerste het competentieprofiel opgenomen in de jaarlijks verdeelde studentenhandleiding voor het projectwerk. Ten tweede worden de te verwerven competenties per opleidingsonderdeel opgenomen in de ECTS-fiches die voor de studenten raadpleegbaar zijn. Ten derde worden voor elke opdracht in het kader van permanente evaluatie en voor elk project, de te verwerven competenties duidelijk uiteengezet voor de studenten. Daarnaast wordt ook actief aan de slag gegaan met de rollen op de Find your way-dagen en de Student In Actie-activiteiten (cfr. *infra*). Sinds het huidige academiejaar 2011–2012 is de opleiding ook aan de slag gegaan met de zogenaamde 'competentiebarometer'. Dit Microsoft Excel-gebaseerd instrument maakt het voor de studenten, in samenspraak met hun coach, mogelijk om visueel in kaart te brengen aan welke competenties ze al gewerkt hebben en wat hun geschatte beheersing is. Omdat in het programma veel aandacht wordt geschonken aan projectwerk, waarbij studenten telkens één rol of specifieke taken moeten vervullen, is de competentieverwerving immers vaak niet zo eenduidig en transparant voor de studenten. De commissie wil dan ook benadrukken dat deze barometer een ideaal instrument is om de competentieverwerving te monitoren, en dat zowel voor studenten als voor hun coach. De commissie heeft verder in de gesprekken met de studenten en de lectoren kunnen vaststellen dat de inspanningen die de opleiding heeft geleverd om de communicatie over de competenties effectief te laten verlopen voldoen, aangezien beide groepen zeer goed op de hoogte waren van de te verwerven competenties.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding er goed in slaagt om haar doelstellingen om te zetten in haar opleidingsprogramma. De opleiding biedt een brede basis aan haar studenten aan. De zwaartepunten die de opleiding wil leggen binnen de competenties blijken tevens uit het programma. De adequate afstemming is ook duidelijk gebleken uit de gesprekken die de commissie hield met de studenten, de lectoren en het werkveld. Daaruit bleek immers dat de afgestudeerde Bachelors Bouw de competenties actief beheersten. De opleiding Bouw van de K.H.Kempen heeft volgens de commissie op verschillende wijzen ervoor gezorgd dat de opleidingsdoelstellingen adequaat vertaald werden in het programma.

Ten eerste schreef de opleiding een competentiematrix uit die de relatie tussen de competenties van de bachelor Bouw en de verschillende opleidingsonderdelen duidelijk moet maken. Omdat het competentieprofiel al werd opgesteld vóór de opleiding aan de K.H.Kempen van start ging, kon gegarandeerd worden dat de inhoud van de opleidingsonderdelen steeds op de verwachte competenties konden afgestemd worden. Uit de gesprekken die de commissie hield, bleek dat de competentiematrix ook doorlopend wordt gebruikt als communicatiemiddel door lectoren naar studenten toe, maar ook tijdens besprekingen in de pijlervergaderingen en het Opleidingsteam of bij de begeleiding van nieuwe lectoren. Jaarlijks wordt de competentiematrix door de opleiding ook geactualiseerd wanneer de ECTS-fiches van de opleidingsonderdelen voor het nieuwe academiejaar worden opgesteld. Wat de eigenlijke inhoud van de opleidingsonderdelen betreft, blijft de opleiding volgens de commissie echter vaak te beknopt in haar communicatie. Hoewel de commissie de meerwaarde inziet van de profilering van het competentieprofiel via het BAOBAP-profiel, is het haar immers niet helemaal duidelijk op welke manier de medior- en juniorniveaus bereikt worden binnen de competentierollen van het programma. Dit is onvermijdelijk gelinkt aan de niet gedetailleerde beschrijving van de vakinhouden in de ECTS-fiches en van hun eigenlijke relatie met de doelstellingen van de opleiding. De commissie heeft immers bij het inkijken van de cursusmaterialen tijdens het bezoek wel kunnen vaststellen dat de inhoud van de opleidingsonderdelen wel degelijk op niveau is. Ze vraagt de opleiding dan ook om de communicatie over de vakinhouden en hun relatie met de competenties, duidelijker te voeren in de ECTS-fiches.

Ten tweede heeft de commissie kunnen vaststellen dat de opleiding beschikt over een duidelijk opleidingsconcept, waarvoor de verwachte competenties van de bachelor Bouw als leidraad hebben gediend. Volgens de commissie is het programma dan ook opgebouwd uit pijlers en thema's (cfr. facet 2.3) die de disciplines uit de bouwsector en de rollen van de bachelor Bouw respectievelijk verticaal en horizontaal verankeren tot een samenhangend geheel.

Ten derde tracht de opleiding de focus op 'duurzaam bouwen' te concretiseren in het programma door uit te gaan van een integrale visie op duurzaam bouwen. De commissie is van oordeel dat dit aspect ook effectief terugkeert in alle opleidingsonderdelen en projecten. Ter verificatie dat alle aspecten van duurzaam bouwen effectief worden behandeld binnen de opleiding stelde het opleidingsteam in 2010 een checklist op die gebaseerd is op het referentiekader 'Aspecten van duurzaam bouwen en wonen' van de Universiteit Antwerpen. Omdat de opleiding van duurzaam bouwen een inherent aspect wil maken van haar eigen attitude, worden verschillende aspecten van de opleiding tevens in dat licht geëvalueerd. De commissie heeft in dat kader kunnen vaststellen dat deze evaluaties al leidden tot aanpassingen van de titels van enkele opleidingsonderdelen, of tot het uitschrijven van de vier aspecten die 'duurzaam bouwen' behelzen voor de opleiding door de denktank Duurzaam bouwen. De studenten worden verder attent gemaakt op het feit dat ze werken met aspecten van duurzaam bouwen door middel van een logo in de syllabi. Dat wordt afgedrukt in de kantlijn wanneer het topic 'duurzaam bouwen' behandeld wordt.

Daarnaast, werkt de opleiding Bouw van de K.H.Kempen volgens de commissie aan de aanpak en de realisatie van internationaliseringsdoelstellingen. Ze doet dit als startende opleiding in verschillende fases. Ten eerste heeft men een internationaal netwerk van partnerscholen uitgewerkt. Ten tweede realiseerde het departement voor alle studenten een internationalisering@home-ervaring in de vorm van enerzijds de driedaagse 'Internationale dagen', waarbij tweedejaarsstudenten lezingen volgen van buitenlandse sprekers maar ook informatie kunnen krijgen in verband met buitenlandse stages, en anderzijds relevante Engelse en Franse lessen volgen die zowel focussen op grammatica als vaktechnische woordenschat. Ten derde is het departement tijdens het academiejaar 2010–2011 begonnen met het doorvoeren van internationale studentenmobiliteit met haar partnerinstellingen en het invoeren van een aanbod van 30 studiepunten voor inkomende, internationale studenten, bestaande uit de stage en het opleidingsonderdeel 'Entrepreneurship for starters'. Ten vierde is de opleiding betrokken bij het Leonardo Da Vinci-project 'Common Learning outcomes for European Managers in Construction III' (2011–2013) waarin samen met verschillende Europese partnerinstellingen studieboeken voor bouwopleidingen worden geschreven. De K.H.Kempen zal daarbij instaan voor het boek rond 'Sustainability in Construction'. Uiteindelijk is er ook de docentenmobiliteit, die de opleiding nog verder wil doorvoeren in een volgende stap (*cfr. infra*). De commissie is van oordeel dat de opleiding al goed op weg is wat de implementatie van de internationaliseringsdoelstellingen betreft, en wil de opleiding graag aanmoedigen de verdere stappen nog te ondernemen. Vooral op het vlak van docentenmobiliteit is er nog ruimte voor verbetering. Ze stelt zich desalniettemin vragen bij de niet toereikende uitwerking van een internationale dimensie in het competentieprofiel van de bacheloropleiding Bouw (*cfr. onderwerp 1*). De commissie is derhalve ook van mening dat de opleiding hier nog verder werk van moet maken. Ze heeft verder wel vastgesteld dat de Bolognacriteria op het vlak van studentenmobiliteit al ruimschoots worden behaald door de opleiding Bouw aan de K.H.Kempen, en wil hiervoor haar appreciatie uitdrukken.

Tijdens de gesprekken met de studenten en de alumni is tenslotte nog gebleken dat het gebrek aan keuzevakken of expliciete specialisatie binnen de opleiding toch als een tekort wordt ervaren. Momenteel voorziet de opleiding enkel een keuzevak van drie studiepunten in het derde jaar van het modeltraject. De student kan dan kiezen tussen de opleidingsonderdelen 'Duurzaam renoveren' of 'Wegenbouw'. De commissie vindt deze keuzemogelijkheid te beperkt. Ze beveelt de opleiding dan ook aan in grotere mate aan de vraag van de studenten en alumni tegemoet te komen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- Het aanbieden van meerdere keuzevakken voor een zwaarder studiepuntengewicht, kan ervoor zorgen dat studenten meer specialisatiemogelijkheden hebben. De opleiding zou daarnaast

ook kunnen opteren om de studenten toe te laten meerdere keuzevakken te volgen, in aanvulling op het basisaantal studiepunten, indien ze van oordeel is dat de basis van het programma in het gedrang zou kunnen komen.

- De opleiding moet via de ECTS-fiches duidelijker communiceren over de vakinhouden en de daaraan gerelateerde te verwerven competenties.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De professionele gerichtheid van de opleiding kenmerkt zich volgens de commissie in de eerste plaats door de samenwerking die de opleiding Bouw aan de K.H.Kempen kent met het regionale werkveld. Verscheidende Kempense bouwbedrijven, leveranciers van bouwmaterialen, studiebureaus, maar ook de Confederatie Bouw Kempen en Kamp C zijn nauw betrokken bij de opleiding. Daarnaast wil de opleiding sterk inzetten op het contact van de student met het werkveld tijdens zijn studies.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de professionele gerichtheid van het programma Bouw kan teruggevonden worden in de specifieke manieren van kennisontwikkeling binnen het programma, en de inhoud en de werkvormen binnen de verschillende opleidingsonderdelen. De commissie wil haar appreciatie uitdrukken voor de manier waarop de opleiding Bouw al op drie academiejaren tijd een systematiek heeft kunnen vinden om de beroepspraktijk in het programma op te nemen.

Het is de commissie duidelijk geworden dat de kennisontwikkeling van de studenten gebeurt via aan het beroepenveld gerelateerd studiemateriaal, andere vakliteratuur, casussen en via directe interactie met de beroepspraktijk. Hoewel de opleiding sterk inzet op kennisontwikkeling via projecten, labo's en andere praktijkgerichte lessen, nemen de opleidingsonderdelen waarin theorie en oefeningen worden onderricht een prominente plaats binnen het curriculum in. Deze groep opleidingsonderdelen telt het grootste aantal studiepunten binnen het programma. De opleiding ziet deze theoretische basiskennis immers als een essentiële basis voor de verdere praktijk; iets wat de commissie onderschrijft. De commissie heeft dan ook kunnen vaststellen in het ZER, tijdens de gesprekken en in het studiemateriaal dat de inhoud van het programma voortdurend wordt aangepast aan de actuele ontwikkelingen binnen het vakgebied Bouw ten behoeve van de praktijk. Dit gebeurt via een relevante verwerking van vakliteratuur in het studiemateriaal en via interactie met het werkveld. De commissie is wel van mening dat er meer aandacht mag gaan naar de inhoud van de CAD-opleidingsonderdelen. Dat het tekenen een zwakker punt is blijkt ook uit de gesprekken met het werkveld. Het gebrek aan aandacht voor specifiek 3D-tekenen, handmatig schetsen en prefabricatiemethodes binnen de opleiding is daarnaast ook naar voren gekomen uit de gesprekken met de studenten.

Wat die inhoud en de werkvormen betreft, heeft de commissie begrepen dat ten eerste alle projecten binnen de opleiding professioneel gericht zijn. Ze vertrekken immers steeds vanuit een reëel bouwproject. De studenten komen op die manier in aanraking met een woning, de werfinrichting, een kostenprijscalculatie, het ontwerpen en realiseren van een bouwproject, en de coördinatie ervan.

Ten tweede wordt de professionele gerichtheid gegarandeerd door de gastcolleges van vakexperts. Het gaat dan vooral om experts van bouwbedrijven, leveranciers of expertisecentra die gastcolleges verzorgen binnen een opleidingsonderdeel of een project. Deze gastlectoren zijn inhoudelijk sterk gespecialiseerd en/of hun beroepservaring vormt een duidelijke meerwaarde. In het kader van sommige opleidingsonderdelen zijn er zo ook bedrijfsbezoeken voorzien.

Ten derde richt de opleiding eendaagse interactieve workshops door gespecialiseerde bedrijven in voor de studenten. Voor de tweedejaars worden er al technieken of materialen gehanteerd in de omgeving van een labo of een opleidingscentrum van een bedrijf binnen de 'Taste of technics' workshops. In het derde jaar, worden er specifieke sollicitatiewerkshops ingericht.

Daarnaast wordt er ook professioneel gericht gewerkt binnen de opleiding in de vorm van meeloopdagen binnen een bedrijf voor tweedejaarsstudenten; dit gebeurt een eerste maal met betrekking tot kostprijsanalyse en een tweede maal met betrekking tot het allround functioneren van een professional.

Uiteindelijk is er de bachelorproef die de inhoudelijke professionele gerichtheid van het programma moet garanderen. Deze wordt immers gelinkt aan een stage van 17 weken in een organisatie, waarbinnen de student werkt aan een concrete opdracht die beantwoordt aan de behoefte van de desbetreffende organisatie. De link stage-eindwerk maakt het ook mogelijk om de student verder kennis te laten maken met de andere aspecten van de werkomgeving. De commissie is van mening dat de kwaliteit van de doorgenomen eindwerken van een voldoende niveau was voor een professionele Bachelor in de bouw. Ook de stages vond de commissie op basis van de beschikbare informatie, zoals verslagen en de gesprekken met de alumni en het werkveld, van een goede kwaliteit. Zowel de alumni als het werkveld drukten hun tevredenheid uit over de samenwerking, zowel op de werkvloer als in de begeleiding voor het eindwerk en de stage zelf. Het baart de commissie echter wel zorgen dat de opleiding Bouw momenteel enkel procesmatig is betrokken bij de eindwerken die aan de stages zijn gekoppeld. Het is immers zo dat de bedrijfspromotor, die naast de stagebegeleider van de opleiding instaat voor de begeleiding van de stage, alleen de inhoudelijke begeleiding voor het eindwerk voorziet. De opleiding zou hier volgens de commissie sterker op de voorgrond mogen treden, opdat alles te allen tijde in goede banen kan blijven geleid worden. De commissie stelt hiermee, zoals eerder al aangegeven, de kwaliteit van de afgeleverde eindwerken en de stages echter niet in vraag.

Wat betreft bijkomende attesten en getuigschriften die de studenten in staat zijn te behalen tijdens de opleiding, wordt enerzijds ingezet op de mogelijkheid tot het behalen van het VOL-VCA-attest, waarmee studenten terecht kunnen binnen VCA-gecertificeerde bedrijven in het kader van projecten en stages, maar ook in een latere professionele context. Anderzijds kunnen studenten het getuigschrift Energiedeskundige A in het derde jaar behalen, wat de mogelijkheid biedt om energieprestatiecertificaten voor verhuur en verkoop op te stellen in een professionele context.

De maatschappelijke dienstverlening binnen de opleiding Bouw is voornamelijk een zaak van lectoren. Het Kenniscentrum Energie speelt daar een grote rol in. Via de maatschappelijke dienstverlening en het projectmatig onderzoek dat er plaatsvindt, komen de lectoren-onderzoekers (die aan het kenniscentrum zijn verbonden) in contact met het beroepenveld. De betrokkenheid van de studenten is volgens de commissie echter niet steeds doorgedreven genoeg. De studenten werden wel betrokken in de ontwikkeling van digitaal studiemateriaal voor het technisch secundair

onderwijs (TSO). Omdat de leerplannen van TSO-richtingen als Bouw- en houtkunde, Bouwtechnieken en Houttechnieken worden aangepast, ontwikkelden lectoren en studenten op vraag van de Vlaamse Confederatie Bouw studiemateriaal ontwikkeld, bestaande uit tekeningen van bouwknoppen en educatieve media over onderwerpen als duurzaam bouwen en luchtdichtheid.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt aandacht voor de inhoud van de CAD-opleidingsonderdelen.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van oordeel dat het programma van de opleiding Bouw aan de K.H.Kempen een duidelijke verticale en horizontale samenhang vertoont. Die samenhang blijkt in eerste instantie uit het bestaan van de verticale pijlers waarbinnen de verschillende bouwdisciplines terug te vinden zijn en uit de horizontale thema's waarin de verschillende deelaspecten van het bouwproces verankerd zijn.

De verticale pijlers binnen de opleiding zijn leerlijnen binnen een discipline die lopen van instap naar verdieping over de studie jaren heen. De leerlijnen tonen dan ook de geleidelijke opbouw van de competenties. De opleiding telt in totaal zes pijlers, namelijk bouwmanagement, bouwconstructie, burgerlijke bouwkunde, energiemanagement, bouwkundig tekenen en communicatie. De horizontale thema's staan één voor één centraal binnen de afzonderlijke semesters van de opleiding. Elk thema sluit daarbij doorgaans aan bij een rol uit het competentieprofiel van de opleiding. De opleiding onderscheidt de volgende zes thema's in chronologische volgorde (en dus per semester): 1) kennismaking met het bouwproces, 2) het ontwerp van een bouwproject en de organisatie van de werf, 3) de voorbereiding van een bouwproject, 4) de realisatie van een bouwproject, 5) het beheer van een bouwproject en de nazorg, en 6) van opleiding naar beroepspraktijk. Het eerste semester en het laatste semester zijn daarbij niet specifiek toegespitst op één afzonderlijke rol uit het competentieprofiel, maar behelzen respectievelijk een kennismaking met het bouwproces en haar diverse rollen, en een integratie van alle verworven competenties in het kader van de bachelorproef. De thema's worden samengesteld uit opleidingsonderdelen uit de verschillende pijlers. Een thema bestaat steeds uit een project (met relevante inhoudelijke en procesmatige workshops), opleidingsonderdelen die gerelateerd zijn aan het project en opleidingsonderdelen die geen directe relevantie hebben voor het project maar belangrijk zijn voor de kennisopbouw binnen de leerlijn. De commissie merkte de sterke verwevenheid op van praktijk en theorie die op die manier ontstaat. Wat de inhoudelijke volgtijdelijkheid van opleidingsonderdelen en onderwerpen binnen het modeltraject betreft, is de commissie echter van mening dat deze niet altijd even logisch opgebouwd is. Zo vindt de commissie meer specifiek dat een opleidingsonderdeel als 'Staal' beter aansluit op een opleidingsonderdeel als 'Sterkteleer' dan de huidige 'Betonberekening'. Ook een onderwerp als 'planning' zou moeten geprogrammeerd staan in de eerste semesters van de opleiding, omdat dit voor de studenten een *conditio sine qua non* is tijdens de praktijkgerichte opdrachten gedurende hun studies. De interviews toonden desalniettemin aan dat het programma op regelmatige basis wordt bijgestuurd, en dat hierbij steeds

rekening wordt gehouden met de feedback en de inbreng van de verscheidene betrokkenen, wat de commissie ten zeerste apprecieert. De commissie heeft er dan ook vertrouwen in dat de opleiding de inhoudelijke volgtijdelijkheid verder zal bewaken en aftoetsen bij de betrokkenen, en wil graag uitdrukken dat de opleiding al na drie jaar een sterk uitgebalanceerd curriculum heeft weten op te stellen.

De gesprekken met de studenten, lectoren en het werkveld toonden dan ook aan dat het programma coherent in elkaar zit voor hen. De commissie wil hierbij ook opmerken dat de laagdrempelige, 'open cultuur' die in de opleiding tussen zowel lectoren als studenten bestaat, eveneens bijdraagt tot de samenhang en de relevantie van het programma, omdat ze onmiddellijke feedback mogelijk maakt.

De adequate samenhang van het programma geldt voor zowel het modeltraject als voor de individuele studieprogramma's. Binnen het modeltraject hebben de studenten enkel keuze in de vorm van een keuzevak van drie studiepunten dat de student in het vijfde semester kan opnemen. Daarnaast bestaat de optie om een certificaat VCA-VOL of een certificaat 'Energiedeskunige Type A' te behalen (cfr. *supra*).

Voor de individuele studieprogramma's legt de opleiding bepaalde beperkingen op. Ten eerste moet een student tussen 25 en 72 studiepunten opnemen, ten tweede moet hij/zij de leerlijnen en hun volgtijdelijkheid respecteren, ten derde moet de samenhang van de projecten met de opleidingsonderdelen gerespecteerd worden en uiteindelijk moet vermeden worden dat een student twee gelijktijdige projecten opneemt in zijn/haar programma.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De inhoudelijke volgtijdelijkheid van opleidingsonderdelen en onderwerpen binnen het programma zou steeds logisch moeten opgebouwd zijn in relatie tot de chronologische facetten van het bouwproces.

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang, bachelor: tenminste 180 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw bestaat uit 3 studiejaren van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een professioneel gerichte bachelor.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding in het academiejaar 2009–2010 haar studietijd voor het eerst heeft gemeten bij de studenten. Ze maakte hiervoor gebruik van Metis, dat onder leiding van de voorzitter van de werkgroep studietijdmeting van de K.H.Kempen op associatieniveau werd ontwikkeld. Metis maakt het mogelijk om via een webapplicatie de studietijd te meten en automatisch de gegevens te verwerken. In tegenstelling tot Kronos, wat tevens binnen de Associatie K.U. Leuven wordt gebruikt, meet Metis de studietijd via schattingen die achteraf gebeuren, wat het subjectiever maar minder arbeidsintensief voor de studenten maakt. De opleiding Bouw heeft de studietijd gedurende twee weken gemeten in het tweede semester. De studenten hebben hun studietijd geschat aan het einde van week 11 en 17 van het kalenderjaar 2010. Op basis daarvan heeft de opleiding twee simulaties van de totale studietijd kunnen opstellen. De eerste simulatie gebeurde op basis van typeweken – week 11 was daarbij een gewone lesweek en 17 een week met verhoogde studielast wegens examenvoorbereidingen. De simulatie die het aantal gewone lesweken en weken met verhoogde studielast in rekening bracht, wees een studietijd uit van 23 uur per studiepunt voor de eerstejaars en 25 uur per studiepunt voor de tweedejaars. De lesvrije weken werden daarbij niet in rekening gebracht. De tweede simulatie gebeurde op basis van een gemiddelde van de bevraagde weken en wees voor de eerste- en tweedejaars respectievelijk een studietijd van 26 en 31 uur per studiepunt uit. Omdat de opleiding nog maar drie academiejaren werd ingericht, zijn ook de lectoren gevraagd om een inschatting te maken van de studietijd voor hun opleidingsonderdelen. De opleiding wilde hiermee voorkomen dat Metis, omwille van de kleine responsgroep en het ontbreken van systematische cijfergegevens, geen juiste globale inschatting kon opleveren. De inschattingen van de lectoren kunnen daarnaast volgens de opleiding dienen als tegengewicht voor onderschattingen en overschattingen van studenten in typeweken. De lectoren raamden de studietijd voor de twee typeweken op 22 en 25 uur per studiepunt voor respectievelijk de eerste- en tweedejaars. Daarnaast heeft de opleiding ook nog een subjectieve studietijdmeting bij dezelfde groep studenten gehouden. Dit gebeurde tijdens projectvergaderingen met de groepen van het eerste en tweede jaar Bouw door de coaches. Deze subjectieve meting bevestigde de resultaten die al eerder door de opleiding werden vastgesteld en leverde feedback op voor het bijsturen van de opleiding. Zo werd gevraagd cursussen aan het begin van het semester al beschikbaar te stellen, en een overzicht van deadlines en opdrachten te voorzien bij aanvang van elk semester. De commissie erkent dat de begrote studietijd per studiepunt zoals die uit de enquêtes blijkt, overeenkomt met de decretaal bepaalde grenzen. Ze is wel van mening dat de huidige cijfers slechts als indicatief kunnen beschouwd worden omwille van het ontbreken van een globaal beeld en exacte, objectieve studietijdmetingen. Zo is wel een studietijdmeting gebeurd binnen de eerste en tweede bachelor Bouw, maar nog niet voor het afstudeerjaar. De commissie heeft er uiteraard begrip voor dat de opleiding, gezien haar korte bestaan geen systematische data kan voorleggen, maar wil de opleiding vragen om de systematiek en de frequentie van de bevragingen nu al vast te leggen. Ze drukt echter haar vertrouwen uit dat de opleiding de studietijdmetingen zal aanhouden en de resultaten als aanleiding zal beschouwen voor eventuele bijstellingen in het curriculum.

De commissie heeft dan ook kunnen vaststellen dat de opleiding uit de feedback van de subjectieve tijdsmeting al enkele opmerkingen heeft verwerkt en in de realiteit omgezet. Zo worden sinds het academiejaar 2010–2011 overzichten voorzien van de deadlines en opdrachten aan het begin van elk semester. Ook aan de verzuchting rond de beschikbaarheid van de cursussen werd tegemoetgekomen. De commissie is van oordeel dat de opleiding al het mogelijke in het werk stelt om snel te kunnen beantwoorden aan de opmerkingen van de betrokkenen die ze bevroegt. Het is ook duidelijk geworden uit de gesprekken dat de opleiding het wegnemen van studiebellemmerende factoren en dus ook de studeerbaarheid van het programma voor de studenten daarbij voorop stelt.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De frequentie en systematiek van de bevestigingen moet gewaarborgd worden, naast de representativiteit van alle betrokkenen, en dus ook de verschillende studiejaar, binnen het programma.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat de opleiding veel aandacht heeft geschonken aan de afstemming van de vormgeving op de inhoud van het programma. De onderwijsvormen zijn daarbij zeer gevarieerd en steeds aangepast aan de inhoud. De didactische werkvormen houden ook rekening met de verschillende leerstijlen van de studenten, de competenties van de lectoren en de samenhang. De projecten zijn sterk praktijkgericht en simuleren de werking van een bouwteam waarin de studenten projectmatig en teamgericht te werk moeten gaan. De werkvorm sluit daarmee sterk aan op de reële beroepscontext aangezien de studenten in een echt team gedurende het gehele semester één of meerdere bouwteams opvolgen. In de volgtijdelijkheid van de projecten is ook de didactische lijn van sterke begeleiding naar zelfsturing op te merken. Zo worden de studenten gedurende het eerste jaar sterk begeleid door de lectoren. Op zowel inhoudelijk als procesmatig vlak wordt gewerkt met deelopdrachten en worden studenten regelmatig geëvalueerd. Naarmate de jaren vorderen, worden de opdrachten meer complex, vormen ze een groter geheel en wordt meer zelfsturing van de studenten verwacht. Het projectteam zelf verschilt per project van samenstelling en bestaat uit 5 à 7 studenten. De samenstelling is gericht op de heterogeniteit in vooropleidingen tijdens het eerste project. Later stellen de coaches van de projecten de teams samen op basis van persoonlijkheidskenmerken. In het laatste jaar stellen de studenten uiteindelijk zelf een team samen. Binnen het projectteam, neemt elke student steeds een specifieke rol op, namelijk die van projectleider, veiligheidscoördinator, projectverslaggever, werkverslaggever of beheerder. Elk projectteam wordt daarnaast begeleid door een vaste coach, die de wekelijkse teamvergaderingen mee volgt en waar nodig ondersteuning biedt. De inhoudelijke begeleiding van de projecten gebeurt via de projectboeken en via workshops, die ingericht worden voor twee à drie projectteams en zich zowel focussen op inhoudelijke als procesmatige onderwerpen. Dit neemt echter niet weg dat studenten wel degelijk met bijkomende vragen terecht kunnen bij zowel inhoudelijke als procesmatige coaches, die de projecten mee ondersteunen. Ondersteuning gebeurt hoe dan ook enkel op initiatief van de studenten zelf. De commissie apprecieert de sterk praktijkgerichte aard van de

projecten en ziet hoe de werkvorm duidelijk aansluit bij de verwevenheid van praktijk en theorie die de professionele bacheloropleiding kenmerkt. Ze is ook van oordeel dat de projecten een goede aanloop vormen voor de uiteindelijke stage binnen de bachelorproef.

In andere opleidingsonderdelen, worden vaak ook verschillende werkvormen gehanteerd. De commissie heeft in het ZER en tijdens de gesprekken met studenten, alumni en lectoren kunnen vaststellen dat de opleiding Bouw ernaar streeft om steeds interactieve werkvormen te implementeren en daarbij de student ook actief te betrekken bij de competentieverwerving. Zo worden voor de theorievakken de hoorcolleges als onderwijsvorm tot een minimum beperkt. De theorie wordt veeleer vanuit het didactische concept aangebracht vanuit de praktijk, met name via oefeningen en casussen. Opdrachten zijn ook steeds gebaseerd op reële casussen en basisvakken als wiskunde worden aangebracht vanuit een praktisch perspectief. Indien relevant worden theorievakken ondersteund door ICT. Ook worden werf- en bedrijfsbezoeken georganiseerd binnen de theorievakken. Binnen de ICT-lessen en labosessies, zijn de werkvormen nog meer op de praktijk gericht. opleidingsonderdelen als 'Bouwplanning' en 'Prijscalculatie' of opleidingsonderdelen uit de pijler 'Bouwkundig tekenen' worden ingericht in pc-lokalen, opdat studenten met de juiste software kunnen leren werken. Binnen topografie gaan studenten ook onmiddellijk aan de slag met topografische instrumenten rondom de campus. De labosessies geven studenten de mogelijkheid om in kleine teams opdrachten uit te voeren, en zo hands on ervaring op te doen met bouwmaterialen en -technieken, al vindt de commissie dat er binnen het labo bouwmaterialen nog verbeteringen kunnen aangebracht worden. Zowel binnen de theoretische als praktijkgerichte opleidingsonderdelen worden studenten via reflectiedocumenten aangezet tot kritische reflectie over hun prestaties en competenties, maar ook over houdingen inzake duurzaam bouwen.

De commissie is van mening dat de opleiding Bouw een waaier aan didactische vormen aanwendt en wil hiervoor haar appreciatie uitspreken. De gesprekken met de studenten en de alumni, maar ook met het werkveld, brachten aan het licht dat er vooral veel waardering is voor het projectwerk binnen het curriculum omdat het de studenten de kans biedt om hands on, praktijkgericht te werken en tegelijkertijd de theorie te verwerken. Ook binnen de uitdrukkelijk praktijkgerichte opleidingsonderdelen vindt de commissie dat de werkvormen steeds goed aansluiten bij de inhoud van de opleidingsonderdelen. De labosessies kennen volgens de commissie echter wel een probleem op het vlak van de afstemming van vorm en inhoud. De reden is de beperkte uitrusting en faciliteiten die in het labo op de campus aanwezig zijn. Ook binnen de nieuwe 'B-blok', die nog onder constructie is en waar de opleiding Bouw uiteindelijk zal ondergebracht worden op de campus, is er nog te weinig aandacht gegeven aan de planning van het labo volgens de commissie. Uit een bezoek aan het huidige labo en de gesprekken met studenten en lectoren, bleek ook dat de labozittingen in de realiteit vaak ingevuld worden met demonstraties van bouwmaterialen, eerder dan door puur labowerk. Het is echter de mening van de commissie dat het belangrijk is in het leerproces van de studenten dat ze tijdens deze labozittingen ook basistesten uit de bouwsector te zien krijgen, opdat ze weten wat deze processen inhouden. De commissie acht het daarbij ook denkbaar en haalbaar dat de opleiding zich, al dan niet in een samenwerkingsverband, richt naar instellingen en externe labo's waar meer specifieke testen kunnen uitgevoerd worden die de opleiding niet zelf kan voorzien.

Wat de afstemming van het studiemateriaal op het didactisch concept van de opleiding betreft, stelt de opleiding vier kwaliteitscriteria voorop. Het studiemateriaal moet juist en actueel zijn, competentiegericht zijn, het leerproces ondersteunen, en toegankelijk en begrijpelijk zijn. Binnen de projecten wordt ten eerste gebruik gemaakt van de studentenhandleiding. Deze geldt voor alle projecten en verduidelijkt het opzet en het verloop van het proces. Er worden documenten verzameld die het mogelijk maken de voortgang van het project en de individuele inbreng van elk teamlid in kaart te brengen. Het eigenlijke verloop van het project wordt gebundeld aan de hand van sjablonen; die bestaan voor projectverslagen, het dagboek der werken, het financiële

overzicht, de werf- en de veiligheidsverslagen. Ten tweede zijn er de projectboeken, die elk individueel project beschrijven in termen van competenties, opdrachten, workshops en evaluatiecriteria. Ze bevatten ook een globale planning van het project zelf. Daarnaast is er het projectarchief, dat de opleiding bijhoudt op het elektronische platform Toledo+, en dat beschikbaar is voor de coaches en de studenten. Toledo+ is een platform dat direct gekoppeld is aan het elektronische platform Toledo. Het biedt een overzichtelijke opslagruimte voor de studenten en lectoren. Het projectarchief op Toledo+ bundelt alle gegevens die een team tijdens een project verzamelde en geeft een beeld van het verloop en het resultaat dat werd behaald. Elk team krijgt een bepaalde werkruimte toegewezen op het elektronische platform. Voor werkdocumenten kan er daarnaast gebruik gemaakt worden van de persoonlijke ruimte op Toledo+, die documenten kunnen vervolgens gedeeld worden met andere projectleden of de coach. De commissie is van mening dat de opleiding de studenten zo goed mogelijk begeleidt in een zelfsturend leerproces door middel van het ter beschikking stellen van de studentenhandleiding, de projectboeken en de sjablonen. Ze vindt echter wel dat een schriftelijke neerslag zou moeten bestaan van de theoretische aspecten van de workshops, opdat studenten deze inhoud integraal kunnen raadplegen. PowerPointslides wegen in zo een geval vaak niet op tegen een uitgeschreven handleiding of cursustekst. Er moet volgens de commissie een voldoende systematische en gestructureerde kennisoverdracht, zowel in de lespakketten als in de workshops, gevrijwaard worden.

Voor andere opleidingsonderdelen, bestaan cursussen, die opgesteld worden aan de hand van een door de opleiding ontwikkeld sjabloon. De K.H.Kempen heeft afgelopen academiejaar, 2010–2011, een hogeschoolbreed sjabloon ontwikkeld, waarnaar de cursussen op het moment van het visitatiebezoek werden omgezet. De sjablonen moeten verzekeren dat de syllabi aan de kwaliteitscriteria voor het studiemateriaal voldoen. Inhoudelijk bevatten de cursussen veel praktijkvoorbeelden en casussen. Er wordt ook voldoende wetenschappelijke literatuur verwerkt. Door een jaarlijkse update van het studiemateriaal kan de opleiding daarnaast ook het actuele karakter van de inhoud verzekeren.

Met betrekking tot de bijsturing van de afstemming vorm-inhoud heeft de commissie kunnen vaststellen dat deze op minstens jaarlijkse basis gebeurt bij de screening van het bestaande studiemateriaal en de bestaande onderwijs- en werkvormen door het opleidingsteam. Er bestaat binnen de opleiding Bouw aan de K.H.Kempen een sterke cultuur tot bijsturing op aansturen van de betrokkenen uit het werkveld en de studenten, zo bleek uit de gesprekken.

Aanbevelingen ter verbetering:

Van de workshops die gehouden worden in het kader van de verschillende projecten, zou een schriftelijke neerslag moeten beschikbaar zijn van de theoretische inhoud voor de studenten.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **excellent**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat zowel de evaluatie van de projecten als de evaluatie van de andere opleidingsonderdelen binnen het curriculum van een goede kwaliteit is. De

hogeschool organiseert 3 examenperiodes in januari, juni en in de zomervakantie. In januari en in juni nemen de studenten hun eerste examenkans op. In de zomervakantie wordt een tweede examenperiode georganiseerd voor de studenten indien ze geen credit wisten te behalen op één of meerdere opleidingsonderdelen. Voor het eerste jaar worden bijkomend twee examens ingericht in november en april. Sinds het academiejaar 2010-2011 heeft de K.H.Kempen een nieuw examenreglement dat beperkingen invoert op het inzetten van toleranties voor opleidingsonderdelen waarvoor de student geen credit behaalde.

De projecten worden geëvalueerd in termen van het afgeleverde product en het proces dat de student doorlopen heeft. Het door het lectorenteam bepaalde cijfer op het eindproduct bepaalt daarbij twee derde van de eindscore en het behaalde cijfer op het proces één derde. Dat laatste cijfer wordt berekend aan de hand van een groepsscore op basis van co-assessment en een individuele 'correctiefactor' op basis van *peer assessment*. Het co-assessmentgedeelte wordt opge maakt uit de evaluaties van alle teamleden en de coach op verschillende deelaspecten van het proces zoals die vermeld staan in de studentenhandleiding. Op die score wordt een individuele correctiefactor toegepast op basis van een *peer assessment* door medestudenten die daarmee een uitspraak doen over de mate waarin een teamlid de doelstellingen heeft gerealiseerd tijdens het project. Deze competenties worden voor de studenten uiteengezet in de projectboeken. Bij een tweede examenkans voor de projecten, wordt 50 procent van de originele score overgeheveld. Voor de overige 50 procent, wordt een individuele opdracht gegeven die mondeling verdedigd dient te worden. De commissie apprecieert de grote objectiviteit waarmee de opleiding probeert tot een eindscore te komen binnen de projecten, alsook het gebruik van co- en *peer-assessment* in dat proces naast de klassieke lector-studentbeoordelingen. Te meer omdat vormen van *peer assessment* aansluiten bij het verwerven van algemene competenties als kritisch nadenken en beoordelen.

In overeenstemming met de uiteenlopende werkvormen binnen de andere opleidingsonderdelen, zijn er ook evenveel evaluatievormen die steeds aansluiten bij de te verwerven competenties binnen de andere opleidingsonderdelen. De commissie apprecieert dan ook de aandacht die de opleiding heeft geschonken aan het inrichten van zowel mondelinge als schriftelijke examens voor werkcolleges en oefeningen, alsook de permanente evaluatie die wordt toegepast in het kader van opdrachten, labo's en ICT-georiënteerde opleidingsonderdelen. Overeenstemmend met de praktijkgerichtheid van de opleiding, worden de evaluatievormen immers steeds vanuit realistische casussen opgebouwd. Ook in de klassiekere vormen van evaluatie slaagt de opleiding er volgens de commissie in de objectiviteit te bewaren. De opleiding heeft immers normantwoorden en verbeteringssleutels voor elke evaluatie uitgeschreven. Dit heeft zeker zijn nut wanneer een opleidingsonderdeel door verschillende lectoren wordt onderwezen en dus ook de evaluaties door verschillende personen gebeuren. De commissie heeft op basis van de ingekeken examen-vragen kunnen concluderen dat het niveau van de examenvragen op peil is voor een professionele bachelor Bouw.

Specifiek voor de beoordeling van de stage en het eindwerk, die samenkomen in de bachelorproef, wordt een gesprek voorzien tussen de student, de bedrijfspromotor en de stagebegeleider van de opleiding. Ze bespreken samen het verloop van de stage en de belangrijke elementen uit de opdracht. De student bereidt zelf daarbij een evaluatie en een terugblik voor van zijn stage voor. De bedrijfspromotor voorziet op zijn beurt feedback over het gevoerde onderzoek en de wijze waarop de student zijn stage heeft doorlopen. De stagebegeleider bespreekt het procesmatige van de stage aan de hand van de digitale map die de student bijhoudt met verslagen en relevante documenten van de stage, de getoonde attitudes en het complete beeld. Daarna beoordelen de stagebegeleider en de bedrijfspromotor het volledige beeld van de stage en leggen ze een eindscore vast, die voor elk 25 procent in het eindcijfer meetelt. Om tot een betrouwbare beoordeling

te komen, maakt de opleiding hier gebruik van een schaalverdeling A+ tot F. Wat het eindwerk betreft gebeurt de evaluatie door een jury waarvoor de student zijn eindwerk presenteert en verdedigt. De jury is samengesteld uit lectoren en externe vertegenwoordigers uit het werkveld. Hun oordeel telt mee voor 50 procent in het eindcijfer van de bachelorproef. Uit de gesprekken die de commissie hield met de alumni en de betrokkenen van het werkveld die tevens bij de stage zijn betrokken als stageplaats of -begeleider, is duidelijk gebleken dat het proces waarmee men tot een beoordeling komt van het opleidingsonderdeel 'Bachelorproef' goed verloopt. De commissie apprecieert ook de betrokkenheid van het werkveld in de jury's bij de beoordeling van het eindwerk en ze heeft kunnen vaststellen dat deze betrokkenen, net als de studenten en de lectoren, goed op de hoogte zijn van de evaluatiecriteria. De commissie heeft op basis van het op het bezoek aanwezige materiaal over de stages en op basis van de ingekeken eindwerken kunnen vaststellen dat de evaluatie tevens correct gebeurt. Hiervoor heeft ze gekeken naar de gedifferentieerde eindcijfers die overeenkwamen met de verschillen in kwaliteit en de eigenlijke inhoud van het eindwerk.

De studenten nemen kennis van de evaluatievormen en de beoordelingscriteria aan het begin van elk opleidingsonderdeel via de verantwoordelijke lector. De beoordelingscriteria voor de co- en peer assessment en het verdere proces op het gebied van de opbouw van de eindscore voor een project kan de student terugvinden in de projectboeken en de studentenhandleiding. De examenperiodes worden jaarlijks vastgelegd in de jaarplanning, in samenspraak met de studentenraad. Examenroosters worden minstens vijf weken voorafgaand aan een examenperiode aan de studenten gecommuniceerd. Ook het hogeschoolbreed bepaalde onderwijs- en examenreglement wordt beschikbaar gesteld aan de studenten en wordt uitdrukkelijk gecommuniceerd in informatiesessies. In de gesprekken met de studenten en de alumni heeft de commissie kunnen vaststellen dat de evaluatiecriteria en -vormen steeds duidelijk zijn voor de studenten.

De commissie wil haar appreciatie uitdrukken voor het sterk uitgewerkte evaluatiesysteem in de opleiding Bouw. De beoordelingen en examens toetsen duidelijk adequaat de leerdoelen. Ook de transparantie en het inzicht dat bij de studenten bestaat rondom de evaluatievormen en -criteria is de commissie tijdens de gesprekken sterk opgevallen. Wanneer van de student verwacht wordt om zelfgestuurd te leren, reikt de opleiding toch de juiste instrumenten aan om de student zo goed mogelijk voor te bereiden op de uiteindelijke evaluatie. De competentiebarometer vormt daar volgens de commissie het summum van. Verder is het de commissie duidelijk geworden dat het programma de professionele gerichtheid van de opleiding duidelijk reflecteert, in de vorm van bijvoorbeeld casustoetsingen, maar eveneens met evaluatievormen als peer- en co-assessment. Ook het betrekken van het werkveld in de eindwerkjury's vormt een deel van de integratie van de professionele gerichtheid in de evaluatiemethodes. Tenslotte waardeert de commissie het ook dat de opleiding tracht de objectiviteit van de beoordelingen van de verschillende betrokkenen te waarborgen.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een professioneel gerichte bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **excellent**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleiding.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de toelatingsvoorwaarden voor de professionele bacheloropleiding Bouw aan de K.H.Kempen duidelijk zijn uitgeschreven in het Onderwijs- en examenreglement. Het examenreglement van de K.H.Kempen gaat daarnaast ook nog dieper in op de specifieke taalvoorwaarden en de toelatingsvoorwaarden voor credit- en examencontracten. Wat de taalvoorwaarden betreft voor anderstalige studenten, verwijst het examenreglement naar de taalvereisten die gekoppeld zijn aan de anderstalige opleidingsonderdelen. Deze staan vermeld in de programmagids. Voor de opleiding Bouw zijn deze opleidingsonderdelen echter beperkt, aangezien enkel de stage en het opleidingsonderdeel 'Entrepreneurship for starters' anderstalig (Engelstalig) worden aangeboden.

De commissie heeft verder kunnen vaststellen dat de K.H.Kempen daarnaast een duidelijk uitgewerkte EVC- en EVK-procedure heeft, die deel uitmaakt van het Onderwijs- en examenreglement. Die procedure is tevens geldig op het niveau van de opleiding Bouw. Hiervoor moet respectievelijk een bewijs van bekwaamheid door een validerende instantie zijn uitgereikt, of een EVK worden voorgelegd op basis van een ander studiebewijs dan een creditbewijs. Verder erkent de K.H.Kempen enkel vormen van competenties, inzicht, kennis, vaardigheden en attitudes die authentiek, actueel en relevant zijn als vrijstelling. De omvang van een vrijstelling op basis van EVC of EVK wordt uitgedrukt in het aantal studiepunten waarvoor de vrijstelling wordt toegekend, tenzij het departementshoofd hierover anders beslist. Tot op heden, zo heeft de commissie kunnen vaststellen in de gesprekken, werden er binnen de opleiding Bouw geen EVC's aangevraagd.

De studenteninstroom binnen de richting Bouw aan de K.H.Kempen bestaat voornamelijk uit achttienjarigen die een voltijds studietraject aanvangen. Van deeltijdse trajecten maakten studenten nog geen gebruik. De opleiding kent evenwel een zeer diverse instroom aan studenten die zowel een diploma hebben uit het algemeen secundair onderwijs, het theoretisch technisch secundair onderwijs, het praktijkgericht technisch secundair onderwijs, het kunstsecundair onderwijs en het beroeps secundair onderwijs. Dit creëert voor de opleiding mogelijkheden om heterogeen te werken binnen de opleiding maar het vereist ook een aantal algemene acties om een vlotte overgang voor de studenten te verzekeren. De opleiding organiseert daarom vier examenperiodes in het eerste bachelorjaar om een meer systematische feedback te garanderen en studieproblemen snel te kunnen detecteren. Daarnaast wordt veel gewerkt met permanente evaluatie, omdat die de lijn van sterk begeleid naar zelfsturend werken effectief ondersteunt. In de gesprekken met de studenten en de alumni, is gebleken dat deze aanpak ten zeerste geapprecieerd

wordt. De opleiding overlegt ook tweejaarlijks met leraren uit het secundair onderwijs om de instroomproblemen zo veel mogelijk op te vangen. Het departement en de opleiding voeren ook enkele specifieke, structurele acties door om de studenteninstroom, en de uiteindelijke doorstroom, te garanderen. Zo is er de optie 'Wiskunde begeleid' in het eerste semester, waarin op een langzamer tempo de wiskundige stof wordt verwerkt (4,5 uur per week i.p.v. 3 uur in het modale opleidingsonderdeel), en zijn er de opleidingsonderdelen 'Wiskunde alternatief' en 'Sterkteleer alternatief', die in het tweede semester kunnen gevolgd worden indien een student geen credit behaalde voor 'wiskunde' of 'sterkteleer' en die de student een tweede examenkans bieden. Daarnaast is er de ontwikkeling van *peer assisted learning* of PAL. Deze begeleidingsvorm is het resultaat van een OOF-project (OnderwijsOntwikkelingsFonds) dat op associatieniveau werd uitgevoerd en waarvoor de K.H.Kempen als coördinerende instelling optrad. Bij PAL worden sterke studenten ingezet om de begeleiding van medestudenten te voorzien binnen het opleidingsonderdeel 'Basis-CAD'. De opleiding vangt daarmee enerzijds de heterogene instroom op en zet hem anderzijds in om het curriculum vorm te geven. Student-tutoren krijgen tevens de mogelijkheid om een tutorengetuigschrift te ontvangen, wat de commissie in het licht van motivatie zeer positief vindt. De commissie is verder van mening dat de opleiding de complete begeleiding zeer adequaat weet te volbrengen en dat ze erin slaagt de heterogeniteit van haar studenteninstroom in te zetten in het begeleidings- en vormingsproces van de studenten. De commissie verwijst hierbij ook naar de heterogene samenstelling van de projectteams in het eerste bachelorjaar, die garanderen dat zowel studenten met een algemene als met een technische achtergrond elkaar ondersteunen. De commissie is daarnaast ook tevreden om te kunnen vaststellen dat een mindere beheersing van het opleidingsonderdeel wiskunde proactief door de opleiding wordt opgevangen door de invoer van een optievak dat extra begeleiding voorziet.

De commissie waardeert deze verschillende initiatieven om de gedifferentieerde instroom op te vangen, maar wil in het bijzonder haar appreciatie uitspreken over PAL en de doelbewuste heterogene samenstelling van de projectteams. Deze begeleidings- en onderwijsvormen geven immers aan dat de opleiding tevens actief met de gedifferentieerde instroom aan de slag is gegaan, en niet louter remediërend te werk is willen gaan.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 2, programma: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	voldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	goed
facet 2.3	samenhang van het programma	goed
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	excellent
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	excellent

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de doelstellingen op het vlak van personeelsbeleid op hogeschoolniveau worden vastgelegd in het beleidsplan. Deze strategische doelen richten zich op een integraal personeelsbeleid; competentienmanagement; een profiel, een rol en verantwoordelijkheden voor elke medewerker; en een sociaal personeelsbeleid met aandacht voor erkenning en waardering. De realisatie ervan ligt in handen van de algemene directie. Het comité Personeelsbeleid zorgt verder voor het beleidsvoorbereidend werk en stelt een jaaractieplan op.

Ondanks de recente opstart van de opleiding Bouw aan de K.H.Kempen, slaagt de opleiding er toch in een stabiel lectorenteam samen te stellen. De meeste lectoren kwamen immers al in dienst bij de start van de opleiding. De commissie heeft ook kunnen vaststellen in de gesprekken met de lectoren, de studenten, de opleidingscoördinator en de directieleden dat er een goede sfeer heerst tussen de verschillende directe betrokkenen van de opleiding, wat de organisatie en de werking ten goede komen. Binnen de opleiding Bouw is ook duidelijk sprake van een hecht team waarbinnen de collegialiteit, zo heeft de commissie mogen vaststellen, motiverend werkt.

De functieprofielen van het (adjunct-)departementshoofd, onderzoeksmedewerkers, lectoren en algemene medewerkers zijn vastgelegd op het niveau van de hogeschool. Op departementaal niveau worden daarnaast aanvullende functie- en taakbeschrijvingen voorzien voor onder andere de opleidingscoördinator, de ombuds en de stagebegeleiders. Bevorderingen gebeuren volgens een hogeschoolbrede procedure. De K.H.Kempen ziet de bevordering als een methode om enerzijds personeelsleden te erkennen en te belonen en om anderzijds inzet en competenties te verankeren binnen de instelling. Voor benoeming kijkt het hogeschoolbeleid naar het aantal dienstjaren binnen de hogeschool.

Taakinvullingen worden duidelijk afgestemd op enerzijds de behoeften van de opleiding Bouw (en eventueel andere opleidingen binnen het departement) en anderzijds aan de competenties en interesses van de individuele personeelsleden. Voor het afstemmen van de taakinvullingen op de behoeften van de opleiding en het departement, wordt een behoeftenplan opgesteld op basis van de studentenaantallen en de bijhorende onderwijsactiviteiten en begeleiding, de onderzoeksprojecten en de dienstverlening, de organisatorische en beleidstaken, en de vooropgestelde doelen uit het beleidsplan. Dit behoeftenplan wordt verder ook aangegrepen om te detecteren welke competenties de opleiding nog mist, in functie van gerichte professionalisering en aanwerving. Specifiek voor de opleiding Bouw, is het behoefteplan ook gericht op een evenwicht tussen lectoren met een bouwkundige en een onderwijskundige ervaring, en op het inzetten van een brede waaier aan diploma's en competenties. De taakinvullingen zelf worden opgemaakt aan de hand van een percentageberekening van de onderwijsactiviteiten en begeleiding, de evaluaties, de beleids- en beleidsondersteunende taken, projectmatig wetenschappelijk onderzoek, en maatschappelijke dienstverlening.

Bij aanwerving hanteert de opleiding Bouw voor de kandidaat-lectoren de volgende criteria:

- 1 zijn/haar vakinhoudelijke competenties en focus op duurzaam bouwen,
- 2 zijn/haar onderwijskundige competenties, en
- 3 de mate van toonaangevend en ondernemend zijn en de interesse in een internationale context.

De begeleiding van nieuwe medewerkers binnen het departement TG heeft model gestaan voor het beleid dat op het niveau van de hogeschool werd uitgewerkt. Ze bestaat ten eerste uit het overhandigen van een documentatiemap met informatie over de begeleidingsactiviteiten en een wegwijs binnen het departement en de hogeschool. Daarnaast wordt voor een nieuwe medewerker ook een gesprek voorzien met het departementshoofd en de opleidingscoördinator. Eens in dienst getreden, worden nieuwe lectoren door een mentor begeleid die hen ook voorziet van feedback na het volgen van enkele onderwijsactiviteiten. Ze krijgen verder een inleidingstraject over onderwijs. De commissie heeft daarnaast in de gesprekken kunnen vaststellen dat vooral de begeleiding van de collega-lectoren een grote rol speelt in de ondersteuning van de inhoudelijke aspecten. De begeleiding van de nieuwe lectoren verloopt volgens de commissie zeer effectief. Dit kwam ook duidelijk naar voren uit de gesprekken die de commissie hield met de lectoren. Nieuwe medewerkers gaven aan dat ze terdege ondersteund worden door het directieteam, de mentor en de collega's en ze gaven aan zich snel deel van het team te voelen.

Binnen de opleiding Bouw houdt de departementsdirectie samen met de opleidingscoördinator de functionerings- en evaluatiegesprekken op structurele basis. Functioneringsgesprekken worden bij nieuwe medewerkers jaarlijks gehouden, maar na vijf jaar dienst slechts om de twee jaar. Uit de gesprekken met de opleidingscoördinator en de lectoren bleek echter dat deze lagere frequentie geen probleem vormt omwille van de laagdrempelige communicatie binnen de opleiding. Evaluatiegesprekken gebeuren daarnaast om de vijf jaar. Voor nieuwe lectoren gebeuren ze na het eerste en het tweede jaar en daarna vijfjaarlijks. Uit de gesprekken met de kwaliteitsverantwoordelijke, bleek dat het evaluatiegesprek gebeurt in één richting en dat het bindend is. De gesprekken koppelen expliciet terug op de functioneringsgesprekken. Bij benoemde lectoren wordt vanaf twee onvoldoendes een dossier opgesteld. Voor nieuwe medewerkers zijn de gevolgen directer en contractueel gebonden, zo kwam naar voren uit de gesprekken. Naast de didactische evaluatie gaat het evaluatiegesprek tevens over de andere aspecten van het functieprofiel, zoals de professionele gerichtheid, de internationaliseringsinitiatieven van het individu, en creativiteit.

De commissie kan verder rapporteren over een goed uitgewerkt professionaliseringsbeleid binnen de opleiding. Op hogeschoolniveau maakt de onderwijsraad op jaarlijkse basis een vormingsaanbod voor lectoren bekend door middel van een brochure. Er bestaat ook een aanbod voor onderzoekers en medewerkers. Er wordt tevens een inleidingstraject specifiek voor nieuwe lectoren (*cfr. supra*) en nieuwe onderzoekers ingelegd. Daarnaast organiseert de onderwijsraad tweejaarlijks een onderwijsdag om de kennis en ervaringen binnen de hogeschool te kunnen delen. Voor de diensten bestaat er eveneens een jaarlijkse studiedag. Op het niveau van het departement wordt ook minstens jaarlijks een studiedag georganiseerd. In de laatste drie academiejaren werd daarin specifiek ingezoomd op onder andere kwaliteit van het studiemateriaal, de stagebegeleiding, *peer-assessment* en coaching bij stage en projecten. Binnen de opleiding Bouw wordt een jaarlijkse vorming voorzien, specifiek voor de coaches. Sinds 2011 wordt de professionalisering van de medewerkers bijgehouden in een professionaliseringsboek dat het tevens mogelijk maakt om digitaal aanvragen door te sturen maar ook om jaarverslagen te rapporteren, voor de sociale balans en het vormingsfonds. De commissie is van oordeel dat het professionaliseringsbeleid binnen de opleiding Bouw zeer effectief werkt. Ze heeft ook kunnen vaststellen in de gesprekken dat de medewerkers dit beleid zeer op prijs stellen en dat de opleidingscoördinator duidelijk een drijvende kracht is achter de uitvoering van het beleid en de motivatie tot professionalisering binnen de opleiding. Verder vindt de commissie dat de professionalisering van de medewerkers efficiënt verloopt, omdat ze tevens rekening tracht te houden met de nog ontbrekende competenties binnen het korps (*cfr. facet 3.2*).

De commissie heeft kunnen vaststellen in het ZER en tijdens de gesprekken met de lectoren dat het personeel gekwalificeerd is voor de invulling van het programma en dat de opleiding hierbij sterk rekening houdt met de behoeftes van het programma. Dit reflecteert zich ten eerste in het effectieve aanwervingsbeleid, maar ook in het professionaliseringsbeleid. De commissie waardeert ten eerste deze actieve aanpak om de nodige competenties binnen de opleiding te verankeren. De sterke teamsfeer die binnen de opleiding Bouw heerst, zorgt verder voor een gedrevenheid en inzet van de lectoren.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De professionele gerichtheid van het personeel binnen de opleiding Bouw wordt ten eerste bewaakt door het aanwervingsbeleid, waarbinnen één van de criteria voor de opleiding Bouw de professionele ervaring van de lector is. Er is dan bijzondere aandacht voor de deskundigheid, de eigenlijke praktijkervaring en de interesse in de diverse aspecten van de bouw. De commissie heeft kunnen vaststellen dat op dit moment meer dan de helft van de lectoren binnen de opleiding ervaring heeft in de beroepspraktijk (bijv. 13 van de 25). De ervaring die zij hebben, varieert in omvang en situeert zich in de verschillende stappen/rollen die bestaan binnen het bouwproces, namelijk binnen het ontwerp (als architect, als medewerker binnen een studiebureau voor stabiliteit of voor technieken), de werkvoorbereiding en de uitvoering (als project- of werfleider), en/of als beheerder (als bouwheer of beheerder). De ervaring binnen de beroepspraktijk van de lectoren richt zich ook meer specifiek op de doelstellingen die de opleiding Bouw aan de K.H.Kempens zich meer precies stelt, zijnde duurzaam bouwen, ondernemerschap en de internationale context. Het is de commissie duidelijk geworden uit de gesprekken met het beleidsteam dat de aanwerving dan ook gericht is op het in huis halen van een waaier aan ervaring en competenties, maar dat er tevens aandacht is voor de specifieke focus van de professionele ervaring van de kandidaat-lectoren.

Daarnaast wordt de professionele gerichtheid van het personeel gestimuleerd en in stand gehouden door de samenwerking en de contacten met het werkveld. De commissie heeft in de gesprekken met de lectoren en het werkveld kunnen vaststellen dat dit zeer adequaat gebeurt. Ten eerste komen de lectoren in contact met het werkveld door de dagelijkse praktijk van het onderwijs, in de vorm van de projecten, gastcolleges, workshops, werkbezoeken en stagebegeleiding. Ten tweede komen lectoren in contact met het werkveld via de maatschappelijke dienstverlening of het projectmatig onderzoek dat ze voorzien. Ze kunnen zich op die manier ook verder professionaliseren. Ten derde onderhouden de lectoren, het beleidsteam en de directie een groot netwerk met de bouwsector in de regio, in Vlaanderen en internationaal, om op die manier het onderwijs

af te stemmen en samenwerkingsverbanden op te zetten. Door de systematische contacten en overlegmomenten met instellingen als Kamp C, SPK en de Confederatie Bouw wordt de professionele gerichtheid van het personeel verder gestimuleerd.

De professionele ervaring van het personeel wordt tevens teruggekoppeld naar het onderwijs in de vorm van samenwerking met de bouwsector en bouwheren voor projecten, gastcolleges en workshops die door bedrijven worden verzorgd, werf- en bedrijfsbezoeken, professionele jury's voor de projecten in alle bachelorjaren, actueel studiemateriaal en certificaten, en de bachelorproef.

De commissie heeft tijdens de gesprekken kunnen vaststellen dat het onderwijskundig personeel van de opleiding een goede professionele gerichtheid bevat. Er is een uiteenlopende kennis aanwezig onder de lectoren en hun praktijkervaring bevindt zich eveneens op verschillende vlakken. De werkveldervaring die de lectoren bezitten is volgens de commissie een grote troef en maakt het mogelijk om de studenten in een praktijkgerichte opleiding te voorzien. De professionele gerichtheid van de lectoren wordt dan ook adequaat vertolkt in het onderwijs. De werkvormen en de inhoud zoals die bestaan binnen de projecten en de daaraan gerelateerde workshops, wijzen dit duidelijk uit. De studenten en de alumni hebben de commissie tijdens de gesprekken tevens kunnen overtuigen van de relevante professionele gerichtheid van het personeel. Ook het werkveld heeft duidelijk aangegeven dat de samenwerking, het overleg en de contacten met de lectoren van de opleiding Bouw zowel formeel als informeel zeer frequent zijn, wat de commissie verder overtuigt van het feit dat de opleiding Bouw niet enkel via al aanwezige ervaring bij de personeelsleden, maar ook actief de professionele gerichtheid van het personeel tracht te garanderen.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit het ZER en de gesprekken met de directie is het de commissie duidelijk geworden dat de opleiding Bouw geen financiering heeft ontvangen bij de opstart van de opleiding. Het is immers zo dat de overheid de opleidingen financiert in het jaar t op basis van de studentenaantallen in de jaren t - 7 tot en met t - 2. De hogeschool heeft daarom een contingent in voorafname toegekend aan de opleiding Bouw, die ervoor zorgt dat de financiering van de opleiding gedragen wordt door alle opleidingen binnen de hogeschool. De K.H.Kempen verdeelt het contingent, naast onderwijzend personeel, over beleid en beleidsondersteunende taken op hogeschoolniveau en projectmatig wetenschappelijk onderzoek (PWO). Het contingent voor OP wordt toegekend aan het departement TG. In 2010-11 was het gelijk aan 55,73 VTE. Een forse stijging sinds 2006-07 (38,2 VTE), die gelijkloopt met de sterke stijgingen in studentenaantallen binnen de opleidingen van het departement.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat tijdens het academiejaar 2010–11, 25 medewerkers met een onderwijsopdracht werden ingeschakeld binnen de opleiding Bouw en dat deze allemaal de relevante expertise en kennis bezaten. Van deze personeelsleden hadden er vijf een diploma Burgerlijk ingenieur bouwkunde of Architect, vijf een diploma Industrieel ingenieur bouwkunde, drie een diploma Architect, vier waren Burgerlijk of Industrieel ingenieur in een andere discipline, drie hadden een Master in de pedagogie en vier een Master in de filologie, vertalen of godsdienst. Dertien van de 25 lectoren hadden dus een bouwkundig diploma; zij verankeren de opleidingsspecifieke competenties in het programma. Twee pedagogen verbreden de aanwezigheid van onderwijskundige competenties, zeven verankeren verder de onderwijservaring en brengen net als de andere twee enkele specifieke competenties binnen in de opleiding.

De kwantiteit van het lectorenkorps zoals die werd geschat in het aanvraagdossier bij de 'Toets nieuwe opleiding' (TNO) van de opleiding in 2007, blijkt overeen te komen met de reële noden die de opleiding kent. Het studentenaantal werd geraamd op 250 door de opleiding en bleek in het academiejaar 2010–11 244,55 te zijn. De onderwijstaken binnen de opleiding werden geraamd op 17.147 uur en bleken in 2010–11 17.448 uur te bedragen.

Van de dertien bouwkundig opgeleide lectoren die verbonden zijn aan de opleiding zijn er tien voltijds aan de K.H.Kempen verbonden, van wie de meesten aan de opleiding Bouw. De meeste andere lectoren zijn tevens voltijds verbonden aan de hogeschool maar combineren vaak opdrachten binnen verschillende opleidingen en departementen. Zes lectoren zijn deeltijds verbonden binnen de opleiding Bouw: twee combineren de opdracht nog met een professionele activiteit en vier andere lectoren werken tussen 50 en 80 procent voor de K.H.Kempen.

De student-lectorratio lag in het academiejaar 2010–11 op 16-1. Tijdens het bezoek heeft de commissie kunnen vaststellen dat dit cijfer voor het academiejaar 2011–12 stabiel blijft. Dit is een lichte stijging ten opzichte van de voorgaande academiejaren. Volgens de opleiding Bouw is dit te wijten aan de stijgende studentenaantallen en de besparingen die vanuit de overheid worden opgelegd. De commissie is echter van oordeel dat de student-lectorratio wel degelijk hoog ligt, wanneer men in acht neemt dat de gemiddelde ratio in Vlaamse professionele bacheloropleidingen op 12-1 tot 14-1 ligt. De commissie wil de opleiding hiervoor dan ook aandacht vragen, opdat de sterk interactieve werkvormen en de keuze om in kleinere groepen te werken, niet in het gedrang zouden kunnen komen.

Wat de leeftijdsstructuur binnen de opleiding betreft, is de commissie van mening dat deze evenwichtig genoeg is. In het ZER maakt de opleiding de vergelijking met het Vlaamse gemiddelde. Hieruit blijkt dat er meer dertigers (56 procent) zijn binnen het lectorenkorps dan het Vlaams gemiddelde (26 procent). En dat er minder veertigers (24 procent) en vijftigers (12 procent) aanwezig zijn dan diezelfde gemiddeldes aangeven (respectievelijk 28 en 31 procent). Het aantal twintigers (8 procent) komt dan weer overeen. De commissie heeft uit de gesprekken meegenomen dat de zwaarte van de leeftijdsstructuur in de jongere leeftijdscategorieën gedeeltelijk het gevolg is van de recente opstart van het programma. De commissie is ook van mening dat de opleiding de balans op het vlak van leeftijd tracht te bewaren en is dan ook tevreden met het bereikte resultaat.

De commissie heeft op basis van het ZER en de gesprekken met de lectoren, het beleidsteam en het directieteam kunnen vaststellen dat het kwantiteitsbeleid op het vlak van personeel gericht en efficiënt gebeurt binnen de opleiding Bouw. Het aantal aangestelde personeelsleden is voldoende om in de onderwijskundige en andere opdrachten te voorzien en het hoge aantal voltijdse medewerkers - zowel binnen de opleiding als binnen de hogeschool - waarborgen de stabiliteit van het lectorenkorps en daarom bij uitbreiding ook die van het programma.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt aandacht voor de hoge werkdruk, gezien de hoge student-docentratio.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	goed
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het beleid betreffende voorzieningen en faciliteiten op hogeschoolniveau wordt voorbereid en gestuurd door het Comité Facilitair beleid (CFB). Het bestaat uit een directielid van de campus Geel, van de campus Turnhout en het hoofd van de Facilitaire dienst. Het beleidsplan bevat de strategische doelen die bepaald werden door het CFB. Het CFB stelt enerzijds een lange termijn-infrastructuurplan op dat zich focust op de werken die noodzakelijk zijn voor de exploitatie en uitbouw van de campussen. Anderzijds duidt het CFB een projectverantwoordelijke van de dienst Infrastructuur aan bij nieuwbouwprojecten, die instaat voor het volledige proces van het bouwproject. De Facilitaire dienst voorziet het dagelijkse onderhoud van de campus, de catering, de organisatie van evenementen en de reservaties van vergaderlokalen.

De campus Geel werd gebouwd tussen 1980 en 1995 en heeft een oppervlakte van 66.600 m². Er zijn twee grote auditoria (220 en 340 plaatsen) en drie kleine auditoria (125 plaatsen) voorzien. Daarnaast omvat de campus een zeventigtal leslokalen met een capaciteit van 20 tot 90 studenten. De meeste lokalen bevatten net als de auditoria multimediafaciliteiten zoals een vaste pc en een dataprojector. De campus bevat ook verschillende ICT-lokalen die uitgerust zijn met pc's of laptops, een dataprojector en een netwerkprinter. Daarnaast zijn er verschillende vrije werkruimtes voorzien waar studenten kunnen samenwerken aan opdrachten. Hier zijn steeds voldoende pc's of laptops aanwezig. Specifiek voor de opleiding Bouw is ten eerste een labo op de campus voorzien. Zoals al eerder beschreven, voldoet dit labo volgens de commissie echter niet aan de eisen van de opleiding. De uitrusting en de faciliteiten zijn immers te beperkt. Ook binnen het nieuwe B-blok, waar het labo binnenkort vorm zal krijgen, is er volgens de commissie nog niet voldoende geanticipeerd op de noden van zo'n labo. Ten tweede worden twee projectlokalen voorzien voor de opleiding Bouw, waar studenten respectievelijk terecht kunnen met verschillende projectteams op verschillende groepsworkplekken. De commissie heeft kunnen vaststellen dat deze workplekken steeds zijn voorzien van voldoende stopcontacten en dat ook een tiental laptops om uit te lenen aan studenten wordt voorzien in deze lokalen. De lokalen bevatten ook een printer waarmee studenten tegen betaling kunnen afdrukken. Ten derde is een specifiek workshoplokaal voor de opleiding voorzien. En uiteindelijk worden faciliteiten ter beschikking gesteld met betrekking tot topografie. De eigenlijke metingen met de toestellen kunnen adequaat buiten, op de campus, uitgevoerd worden. Het docentenlokaal neemt de vorm van een flexibele werkplek aan, waar lectoren terecht kunnen voor informele contacten en om te werken. Ze hebben er elk hun eigen locker, maar hebben dus geen eigen kantoor tot hun beschikking. Het beleidsteam heeft dat wel. Tijdens de rondleiding is het de commissie niet ontgaan dat, ondanks de leeftijd van het gebouw, dit gebouw en de faciliteiten zeer goed zijn onderhouden, wat zich reflecteert in de respectvolle houding die zowel lectoren als studenten aannemen ten opzichte van het gebouw. Het is de commissie ook duidelijk geworden dat dit het resultaat is van een efficiënte uitvoering van het onderhouds- en exploitatiebeleid.

Sinds het voorjaar van 2011, is de K.H.Kempen een nieuw 'B-blok' aan het bouwen op de campus Geel. Dit zal drie functies vervullen, namelijk het huisvesten van de opleiding Bouw, het Kenniscentrum Energie en de administratieve lokalen van het departement TG. Het is de commissie tijdens de rondleiding opgevallen dat de opleiding sterk zal inzetten op duurzaamheid in dit gebouw, in lijn met de focus van de opleiding Bouw en de aanwezigheid van het Kenniscentrum Energie. De indeling van het gebouw zal gericht zijn op de projectmatige onderwijsvormen die de opleiding inricht. Het blok zal tevens een nieuw labo, ontmoetingsruimtes en andere werkruimtes bevatten voor de studenten. In het kader van het laptopbeleid zal de hogeschool in deze nieuwe blok extra aandacht besteden aan het draadloze netwerk en de stroomvoorzieningen. Ook zullen alle lokalen worden uitgerust met een projector. De bouw zou afgerond moeten zijn in september 2012. In de toekomst, plant de K.H.Kempen ook nog de bouw van een nieuwe A-blok op de campus Geel. Hier wil men onder andere een studielandschap, een geografische centralisatie van diverse diensten, een uitbreiding en vernieuwing voor de cursusdienst en extra cateringfaciliteiten voorzien. Hoewel de commissie twijfelt aan de doordachtheid van de planning van het labo in het nieuwe B-blok, heeft ze toch vertrouwen in het feit dat het blok zo optimaal mogelijk zal worden afgestemd op de behoeftes van de opleiding Bouw.

De campus Geel bevat ook een mediatheek die doet aan collectievorming op basis van verzoeken van of in overleg met lectoren van de verschillende opleidingen. De commissie heeft kunnen vaststellen dat sinds september 2011 wordt gewerkt met het automatiseringssysteem LibisNet, dat binnen de Associatie K.U. Leuven als bibliotheekcatalogus functioneert. Daarnaast wordt er ook gebruik gemaakt van het associatiebrede LibriSource+, een databankcatalogus die e-bronnen verzamelt. De bibliotheek van de campus Geel werd in 1995 tevens erkend door de Europese Unie als Europees documentatiecentrum. Tijdens de rondleiding heeft de visitatiecommissie kunnen vaststellen dat het binnen de associatie tevens mogelijk is voor medewerkers en studenten om boeken gratis ter plaatse te ontlenen in de verschillende bibliotheken van de verschillende instellingen. Ook interbibliothecair leenverkeer kan op een goedkope en efficiënte wijze gebeuren. De eigenlijke inrichting van de mediatheek voorzag werkruimtes voor groepswerk en andere werkplekken. De commissie is van oordeel dat het aanbod in de bibliotheek aan de lage kant is. Ze was echter zeer tevreden te vernemen dat toch plannen worden gemaakt om de bibliotheekruimte nog verder uit te breiden. De ruimte zelf mag volgens de commissie ook attractiever gemaakt worden voor de studenten.

De computerfaciliteiten op de campus Geel laten zich kenmerken door het 'laptopplan' van de hogeschool. De K.H.Kempen wil hiermee het gebruik van laptops vergemakkelijken en aanmoedigen bij de studenten en lectoren. De commissie heeft in de gesprekken met de verschillende betrokkenen van de opleiding en tijdens de rondleiding op de campus kunnen vaststellen dat de doelstellingen die de hogeschool zich daarin stelt worden nageleefd. Zo is op de campus Geel draadloos netwerk voorzien, en doet men een inspanning om op verschillende locaties en leslokalen voldoende kabelgoten en stopcontacten te plaatsen. Op verschillende plaatsen op de campus werden daarnaast computers voorzien, waarop studenten hun e-mail of het elektronische leerplatform kunnen raadplegen.

De verschillende elektronische toestellen die voor onderwijskundige doeleinden kunnen ingezet worden, zoals mobiele microfoons, geluidsinstallaties, cd-spelers, dataprojectoren en laptops, worden beheerd door de dienst Informatica en informatiebeleid.

De opleiding Bouw maakt, net zoals alle opleidingen binnen de Associatie K.U.Leuven, gebruik van het elektronisch leerplatform Toledo. Dit maakt het mogelijk voor lectoren om studiemateriaal te verspreiden en de communicatie met studenten te vergemakkelijken. Daarnaast wordt Toledo ingezet voor de bekendmaking en verspreiding van examenroosters, lessenroosters en

andere mededelingen. De opleiding maakt tevens gebruik van het platform Toledo+, wat het mogelijk maakt om documenten en applicaties te delen met anderen. De opleiding Bouw zet Toledo+ voornamelijk in om de samenwerking binnen de projectteams te ondersteunen, en de opvolging via het Individueel Digitaal Mapje (IMT) door de coach mogelijk te maken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- Het is belangrijk voor de studenten dat ze tijdens labosessies de basistesten uit de bouw te zien krijgen, opdat ze weten wat deze inhouden en behelzen. Het is denkbaar dat hiervoor een efficiënte samenwerking met andere onderwijsinstellingen en externe labo's kan worden opgezet.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **excellent**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In overeenstemming met de Associatie K.U.Leuven, zetten de hogeschool en de opleiding Bouw in op een studiebegeleiding die opgedeeld kan worden in drie verschillende vormen van begeleiding: studiebegeleiding, studentenbegeleiding en trajectbegeleiding. Studiebegeleiding is gericht op het leerproces en het verwerven van competenties door de studenten. Studentenbegeleiding is meer gericht op het welzijn van de student, zoals het bevorderen van gelijke kansen voor studenten met bijzondere noden en toegang tot psychologische ondersteuning of hulp. Trajectbegeleiding focust zich dan weer op cruciale momenten tijdens het verloop van de opleiding, en wil de studenten bijbrengen om zelfkennis te ontwikkelen en adequaat beslissingen te nemen.

In het ZER vermeldt de opleiding dat de onderwijsraad op hogeschoolniveau werkgroepen Studie- en studentenbegeleiding (SSB) en Gelijke kansenbeleid vormt. Die laatste werkgroep houdt zich voornamelijk bezig met de begeleiding van anderstaligen en de uitbouw van *peer assisted learning*. De werkgroep SSB werkt ten eerste het begeleidingsplan SSB uit, dat een kader vormt voor de concrete acties die binnen de departementen moeten genomen worden. Ten tweede formuleert ze adviezen ter ondersteuning van de departementen. Ten derde organiseert ze overlegmomenten voor het platform functiebeperkingen. Daarnaast verzorgt de werkgroep opleidingen in het vormingsaanbod voor trajectbegeleiders, en evalueert en stuurt ze de werkgroep SSB bij aan de hand van de resultaten uit een vierjaarlijkse enquête bij de studenten.

Op het niveau van de opleiding wordt de begeleiding van studenten ten eerste gecoördineerd en in goede banen geleid door de onderwijswerkgroep die enerzijds actief meewerkt aan SSB op het niveau van de hogeschool en anderzijds de kennismakingsactiviteit voor eerstejaarsstudenten en de jaarlijkse interne studiedag voor departementale medewerkers organiseert. Ten tweede is er de stuurgroep SSB die onder andere 1) het begeleidingsplan op departementaal niveau concreteert, 2) informatiesessies voor studenten organiseert, 3) studievaardigheidsbegeleiding organiseert op vraag van studenten, en 4) de vierjaarlijkse enquête voor studenten rond SSB organiseert en verwerkt.

Binnen de opleiding is de studiebegeleiding voornamelijk een zaak van de coaches en het project-onderwijs. Daarnaast heeft de commissie tijdens de gesprekken kunnen vaststellen dat er een sterke studentenbegeleiding bestaat vanuit het opleidingsteam en het beleidsteam van de opleiding. Door de laagdrempelige cultuur die er heerst, staan ze allen zeer dicht bij de studenten. Dit maakt het mogelijk de vragen van studenten snel te beantwoorden of ze op een efficiënte manier door te verwijzen. Het is de commissie ook duidelijk geworden uit de gesprekken met de alumni en de studenten dat dit één van de grootste sterktes is op het vlak van zowel studie- als studentenbegeleiding binnen de opleiding. Specifiek voor *peer assisted learning* voorziet het departement TG ook een PAL-coördinator. Hij blijft op de hoogte van de laatste ontwikkelingen. Hij informeert ook tutoren en tutees, organiseert opleidingen voor tutoren, volgt tutoren op via observatie en intervisie, en evalueert hun bezigheden. Binnen de opleiding Bouw vormt PAL ook zelf een vorm van *peer-to-peer* studentenbegeleiding. Het 'In-class PAL'-project wordt georganiseerd binnen het opleidingsonderdeel 'Basis-CAD'. Studenten met een sterkere vooropleiding krijgen daarbij de kans minder onderlegde studenten te begeleiden in hun leerproces. De PAL-coördinator is daarbij de procesmatige begeleider, de vakdocent de inhoudelijke.

Specifieke instroombegeleiding gebeurt ten eerste via de informatie over belangrijke data en activiteiten bij de start van het academiejaar en de uitnodiging voor de 'warm welkom-initiatieven' en een meldingsformulier voor studeren met een functiebeperking, die de studenten ontvangen bij inschrijving. Ten tweede worden activiteiten voorzien bij het begin van het academiejaar voor nieuwe studenten. Zo is er een onthaaldag waarop studenten hun coach leren kennen, wegwijsinformatie krijgen over de hogeschool en de studentenvoorzieningen, de jaarplanning, de groepsindeling, de lessenrooster ontvangen, een rondleiding krijgen op de campus en deelnemen aan teambuildingactiviteiten. Er wordt ook een infosessie georganiseerd rond het onderwijs- en examenreglement en de slaagkansen binnen de opleiding Bouw en een informatiemoment over het individueel studieprogramma (ISP), dat de student elk academiejaar dient samen te stellen om zijn vakkenpakket en traject te bepalen. De opleidingscoördinator staat de studenten zelf bij in de beslissing rondom hun studiepakket. De commissie heeft kunnen vaststellen dat de instroombegeleiding van studenten voldoende aandacht krijgt binnen de opleiding, maar wil de opleiding toch vragen om meer aandacht te besteden aan de gedifferentieerde instroom (ASO, TSO, KSO, BSO) waarmee ze te maken heeft. Uit de gesprekken bleek immers dat de vooropleiding nog al te vaak het competentieverwervingsniveau van de studenten bepaalt.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de doorstroombegeleiding binnen de opleiding Bouw in grote mate afhankelijk is van de coach. Ten eerste monitort hij het studieverloop van de student via het individuele IMT (individuele map studietrajectbegeleiding) of de groeiportfolio, die persoonlijke documenten bevat rond de studievoortgang van de studenten maar ook groepsdocumenten zoals feedbackrapporten of assessmentformulieren. Enkel de coach en de student hebben hier toegang toe. Na elke examenperiode wordt de student ook door de coach begeleid in de vorm van een individuele rapportbespreking, waarin zowel de studievaardigheden, -methode als -voortgang besproken worden. De coach begeleidt verder ook de ontwikkeling van competenties bij de individuele student en maakt hem/haar bewust van dit proces. Sinds het academiejaar 2011-12 wordt de studiebegeleiding van de studenten ook ondersteund door de competentiebarometer die in kaart brengt wat de vooruitgang en de realisaties van de student zijn op het vlak van zijn/haar competentieverwerving; een initiatief dat de commissie zeer op prijs stelt (*cfr. supra*). De coach leidt ook het groepsproces tijdens de projecten in goede banen. Hij is aanwezig op de wekelijkse projectvergaderingen en volgt de samenwerking van de groep op. Vakinhoudelijke studiebegeleiding wordt voorzien door de lectoren of collega-lectoren. De informatie hiertoe kan de student consulteren in het welkomboekje, dat hij krijgt aan de start van het academiejaar.

Er wordt op departementaal niveau specifiek een ombuds voor de examenperiode voorzien. Hij regelt verplaatsingen bij gewettigde afwezigheden en registreert ze. Hij komt ook tussen beide

wanneer er problemen of betwistingen ontstaan tussen studenten en examinatoren. De studenten worden via het elektronische leerplatform en via een vermelding op het examenrooster op de hoogte gesteld van wie de ombudsman is en hoe ze hem kunnen contacteren. Tijdens de gesprekken met de studenten kon de commissie echter vaststellen dat de studenten niet op de hoogte waren van wie de ombudsman precies was. De commissie heeft er desalniettemin vertrouwen in dat door de laagdrempeligheid van de communicatie binnen de opleiding, de studenten zonder problemen de weg naar de ombudsman zullen vinden, maar wil toch aandringen op een nog nadrukkelijker communicatie hierover naar de studenten toe en over de procedures in geval van betwistingen.

Het departement TG voorziet een coach voor functiebeperkingen met wie studenten hun specifieke noden kunnen bespreken. De eventuele afspraken worden dan vastgelegd in een contract. Uit de informatie in het ZER en uit de gesprekken die de commissie had, blijkt dat de student het initiatief moet nemen voor de opvolging hiervan naar de individuele lectoren toe. Al is het wel zo dat de coach informeert bij de betrokken lectoren in de loop van het academiejaar over het verloop van de begeleiding van de student met een functiebeperking. Voor financiële en psychosociale problemen kunnen studenten terecht bij de sociale dienst van de K.H.Kempen.

De begeleiding van de studenten binnen de opleiding Bouw gebeurt volgens de commissie op excellente wijze. Dit is ook gebleken uit de tevredenheid van de studenten en de alumni op het vlak van studie-, studenten- en trajectbegeleiding. De laagdrempelige communicatie en de sterke opvolging door de coach, maar ook door de lectoren in het algemeen, speelt hierin een grote rol volgens de commissie. De sterke persoonlijke begeleiding van de studenten is de commissie ook duidelijk geworden uit het inkijken van een groeiportfolio van één van de studenten en uit een illustratie van de competentiebarometer. De commissie stelt deze en andere begeleidingsinitiatieven, zoals het PAL-project, erg op prijs. Uit de gesprekken is daarnaast ook naar voren gekomen dat de opleiding Bouw en al haar medewerkers de studenten actief willen stimuleren. Zo wordt met (potentiële) afhakers gekeken naar wat hun mogelijkheden zijn en wordt eerst naar de (diepere) reden voor het afhaken gezocht. Zo wordt er grondig nagegaan of studenten geen overhaaste of irrationele beslissingen nemen. Uit de gesprekken met de studenten, is ook gebleken dat deze persoonlijke benadering bij afhaakgedrag werkt.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	voldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	excellent

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Bouw maakt gebruik van een afgeleide van het centrale kwaliteitsbeleid en -systeem van de K.H.Kempen. Het kwaliteitsbeleid op hogeschoolniveau is geïntegreerd in het beleidsplan. Dat beleidsplan volgt voor de strategische doelen de eerste vijf velden van het EFQM Excellence-model (European Foundation for Quality Management), namelijk leiderschap, personeel, strategie, partners & middelen en processen, producten & diensten. De doelstellingen van de Kwaliteitsraad horen thuis binnen het veld 'processen, producten & diensten'. De strategische doelen op het vlak van kwaliteitszorg zijn: 1) de kwaliteitsstructuur in de K.H.Kempen wordt gedragen door al haar geledingen, 2) de hogeschool baseert haar werking op kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren, 3) de K.H.Kempen is voorbereid op de invoering van het nieuwe accreditatiestelsel en 4) het kwaliteitshandboek is een gebruiksvriendelijk en betrouwbaar instrument. De kwaliteitscyclus van de K.H.Kempen garandeert het doorlopen van de Plan, Do, Check, Act-cyclus (PDCA).

Dit heeft de commissie ook kunnen terugvinden op het niveau van het departement TG en de opleiding Bouw. Het beleidsplan en de strategische doelstellingen van de K.H.Kempen worden aangegrepen als basis voor het operationele jaaractieplan van het departement. Het beleidsteam stelt hiervoor jaarlijks de prioriteiten op voor het volgende academiejaar. De verantwoordelijke per domein vertaalt deze dan naar concrete acties, die vastgelegd worden in een actieplan of 'PDCA-blaadje'. Deze domeinen lopen van ICT en facilitair beleid, over stages en internationalisering, tot opleidingsspecifieke domeinen als Bouw (PLAN). In de loop van het academiejaar worden de geplande acties uitgevoerd door de betrokkenen, onder coördinatie van de verantwoordelijke, die rapporteert naar het beleidsteam (DO). De verantwoordelijke verifieert uiteindelijk of de vooropgestelde acties werden uitgevoerd en wat het resultaat is (CHECK). Hij stelt desgevallend bijsturingen of verbeteringen voor die worden opgenomen in het operationele jaaractieplan voor het volgende jaar (ACT). Gedurende dit proces vullen de verantwoordelijken ook de 'PDCA-blaadjes' stelselmatig aan; uiteindelijk worden deze bewaard in het kwaliteitshandboek en dienen ze om het operationeel jaaractieplan van de school weer vorm te geven. De algemene directie stuurt immers op basis van een analyse van deze actieplannen het beleidsplan jaarlijks bij.

De acties voor de opleiding Bouw zijn geïntegreerd in het operationele jaaractieplan van het departement. Ook hier heeft de commissie kunnen vaststellen dat er een gelijkaardige werking is als die binnen de hogeschool doordat het operationele jaaractieplan wordt vastgelegd binnen de vijf eerste velden van het EFQM-model. Voor het academiejaar 2010–2011 bepaalde het departement onder andere de volgende prioriteiten: verfijnen en versterken van de organisatiestructuur, functioneringsgesprekken, realisatie B-blok, laptopbeleid, kwaliteit studiemateriaal en onderwijsrendement. Op het niveau van de opleiding Bouw wordt de PDCA-cyclus doorgetrokken tot op het niveau van de individuele opleidingsonderdelen. Zo heeft elk opleidingsonderdeel een actieformulier waarop lectoren de geplande bijsturingen noteren betreffende inhoud, competenties, leermiddelen, werk- en evaluatievormen.

Op hogeschoolniveau wordt een meetplan opgesteld met betrekking tot de bevragingen die bij de verschillende betrokkenen dienen te gebeuren. Het bevat een planning en een minimumfrequentie voor bevragingen die op het niveau van de opleiding moeten gebeuren. Het departement hanteert, op basis van het meetplan, een rotatieplan voor de bevragingen. De commissie heeft tot haar tevredenheid kunnen vaststellen dat de opleiding Bouw in dat kader al bevragingen heeft uitgevoerd gedurende de drie jaar dat het programma bestaat. Bij de studenten werd al twee maal gevraagd naar de instroommotivatie (2008–2009 en 2010–2011) en één keer naar de studie- en studentenbegeleiding (2008–2009), de studielast in de vorm van een studietijdmeting in het eerste en tweede jaar bouw (2009–2010), en de waardering voor de opleiding (2010–2011, specifiek bij stagestudenten). Daarnaast wordt het onderwijs jaarlijks kwalitatief bevraagd bij de studenten door de lectoren. Bij het werkveld zijn al bevragingen gebeurd over de doelstellingen van de opleiding (2007–2008) en over de waardering voor de opleiding (2010–2011). Bij de lectoren gebeurde een bevraging van sterke punten en prioriteiten (2010–2011), een SWOT-analyse voor de projecten (2009–2010) en een schatting van de studietijd (2009–2010). Specifiek voor de betrokkenen van het secundair onderwijs plant de opleiding ook een tweejaarlijks overleg over de overstap vanuit het secundair onderwijs. Deze bevraging is al eens uitgevoerd in 2009–2010.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de systematiek van deze en volgende bevragingen vastligt in het rotatieplan dat op departementsniveau werd vastgelegd. De opleiding Bouw wil ook systematisch de alumni in de toekomst gaan bevragen, iets wat de commissie wil aanmoedigen. Naast deze formeel vastgelegde bevragingen staat de opleiding Bouw ook steeds open voor informele feedback omtrent de kwaliteit van haar diverse kwaliteiten. Dit kwam naar voren uit zowel de gesprekken met het werkveld, de alumni als de studenten.

Ook de vertaling van het centrale kwaliteitssysteem naar de opleiding functioneert volgens de commissie naar behoren. Er is duidelijk een eenvormigheidsprincipe gehanteerd vanuit het beleid, wat het systeem transparant en inzichtelijk maakt.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het is de commissie duidelijk geworden uit het ZER en de gesprekken met de verschillende betrokkenen dat de maatregelen tot verbetering niet enkel uitkomsten van de verschillende bevragingen zijn, maar dat tevens gekeken wordt naar andere bronnen zoals de evoluties in het vakgebied en de maatschappij, de behaalde resultaten en de beleidsrapporten. De opleiding staat daarnaast ook open voor informele feedback van de verschillende betrokkenen.

Op basis van die verschillende bronnen, wordt een operationeel jaaractieplan opgesteld op het niveau van het departement. Dit bevat de maatregelen tot verbetering die de opleiding wil

doorvoeren. Door de sterke verwevenheid van de departementale streefdoelen met die van de opleiding, is het departement TG in staat om ook uniformiteit te creëren binnen de verscheidene opleidingen die het samenbrengt. De gerealiseerde verbeteringen die specifiek de opleiding Bouw betreffen, situeren zich onder andere op de volgende vlakken:

- **Leiderschap**
In 2008 werd de rol van pijlverantwoordelijke uitgeschreven als één van coördinator voor de inhoudelijke afstemming van het programma, en in 2009 werd een werkgroep Ondernemerschap opgericht om een visie op ondernemen te formuleren.
- **Beleid en strategie**
In 2010 werd het schakelprogramma naar de master Bouwkunde besproken met Lessius Mechelen en werd een infosessie voor de derdejaarsstudenten wat dat betreft, georganiseerd.
- **Personeel**
Naar aanleiding van de aanbevelingen die de opleiding Bouw kreeg bij de TNO wil de opleiding Bouw structureel werken aan haar personeelsbeleid, om de werving en selectie te laten gebeuren aan de hand van de rollen die in het programma naar voren komen, complementair met de al aanwezige competenties binnen het korps.
- **Partners en middelen**
In 2009 en 2010 legde de opleiding Bouw contacten met buitenlandse instellingen met het oog op de organisatie van de internationale dagen en de buitenlandse stages. In 2011 organiseerde de opleiding ook een overlegmoment met het secundair onderwijs. Meer structureel wil de opleiding het overleg met de associatiepartners nog meer verankeren, waartoe al concreet het BAOBAP-profiel werd uitgetekend.
- **Processen**
De opleiding Bouw heeft naar aanleiding van de aanbevelingen van de TNO, de horizontale samenhang van het programma versterkt door het beschikbaar maken van een aantal opleidingsonderdelen en door een betere afstemming van de thema's op de verschillende rollen.

Daarnaast heeft ze ook de aandacht voor de publieke sector verweven in het programma aan de hand van het opleidingsonderdeel Uitvoeringstechnieken burgerlijke bouwkunde. Op het vlak van onderwijsontwikkeling wordt elk jaar gewerkt rond een specifiek thema, dat terugkomt op de jaarlijkse interne departementale studiedag. Sinds de oprichting van de opleiding Bouw werd er op die manier al gewerkt aan verbeteringen op het vlak van competentiegericht onderwijs (2008), begeleiding en evaluatie van stages (2009) en studiemateriaal en toetsen (2010). Ook op het vlak van studie- en studentenbegeleiding werden al verbeteringen uitgewerkt. Zo werd naar aanleiding van de terugmelding van de TNO besloten om alle coaches van de projecten ook effectief te betrekken in de begeleiding van de studenten. Daarnaast, werd er ook gewerkt aan de integratie van de begeleiding in het onderwijs om de gedifferentieerde instroom aan te pakken en dat in de vorm van PAL, creditcontracten, een Wiskunde begeleid, en Sterkteleer en wiskunde alternatief. Op het vlak van internationalisering werd in 2008 een departementale werkgroep opgericht met een coördinator en vertegenwoordigers uit alle opleidingen. En in 2009 werd een verbetering aangebracht door alle studenten kennis te laten maken met internationalisering@home in de vorm van de internationale dagen.

Tijdens de gesprekken heeft de commissie ook kunnen horen dat de verbeteringen op het vlak van de programma-inhoud en -structuur niet enkel grotendeels stammen uit de feedback van de studenten, alumni en het werkveld, maar tevens dat deze betrokkenen op de hoogte zijn van de genomen verbeteringsmaatregelen. Het werkveld werd initieel (bijv. in 2005) al betrokken bij de bepaling van de programma-inhoud alvorens de bachelor Bouw van start ging. Door de gerichte feedback vanuit het beroepenveld is de professionele gerichtheid duidelijk meer tot uiting gekomen in het curriculum. Uit de gesprekken met het werkveld bleek ook dat de opleiding Bouw

steeds luisterde naar de feedback, en dat er zowel binnen de opleiding als de hogeschool een grote wil tot verbetering bestaat, aangezien meestal onmiddellijk met de bemerkingen aan de slag wordt gegaan. Naar aanleiding van een gesprek over de kwaliteit van de opleiding met het derde bachelorjaar tijdens het academiejaar 2010–2011 werd het topic prijsberekening ingevoerd als een apart opleidingsonderdeel omdat de studenten aangaven hier nood aan te hebben. De open cultuur die de opleiding kenmerkt, komt volgens de commissie ook weer terug in de efficiënte behandeling van feedback. De commissie waardeert ook de wil tot verbetering en het effectief uitvoeren van aanpassingen in het kader van het verbeteringsperspectief, in navolging van knelpunten die bovenkomen uit de evaluaties.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De betrokkenheid van de verschillende actoren bij de opleiding Bouw aan de K.H.Kempen is de commissie duidelijk geworden tijdens het bezoek. De laagdrempelige communicatie binnen de K.H.Kempen en meer specifiek binnen de opleiding Bouw, speelt hier een grote rol in. De hogeschool, het departement en de opleiding zorgen echter ook voor een formele en structurele betrokkenheid van de verschillende belangengroepen.

De medewerkers van de opleiding Bouw participeren binnen de K.H.Kempen aan verschillende medezeggenschapsorganen. Dit past in het participatieve beleid dat de hogeschool wil voeren. Zo hebben lectoren van de opleiding Bouw zitting in de wettelijk vastgelegde organen als de academische raad en het hogeschoolonderhandelingscomité (HOC) op hogeschoolniveau, alsook in de aapartementale raad en het departementaal onderhandelingscomité. De commissie heeft echter kunnen vaststellen dat de K.H.Kempen haar medewerkers nauwer betreft bij het beleid via raden en werkgroepen (zoals internationalisering, PR, ondernemerschap, onderwijs en stages), personeelsvergaderingen, score-oefeningen en bevestigingen. Het beleidsteam en dan meer specifiek de opleidingscoördinatoren binnen het departement zijn vaak spilfiguren in de communicatie tussen het hogeschoolgebeuren en de opleidingen. De opleidingscoördinator Bouw is bijvoorbeeld verantwoordelijk voor onderwijsontwikkeling binnen het departement, waarvoor ze deelneemt aan de onderwijsgroep van de K.H.Kempen en de departementale onderwijswerkgroep voorziet. Op die manier kan de link tussen het beleid van de K.H.Kempen, het departement TG en de opleiding Bouw verzekerd worden, en wordt tevens de betrokkenheid van de medewerkers binnen de verschillende niveaus van de K.H.Kempen versterkt. De commissie heeft tijdens het bezoek kunnen vaststellen dat de lectoren zich erg betrokken voelen bij de opleiding. Ze vormen dan ook een hecht team. Ook de communicatie tussen de directie, het beleidsteam en de lectoren loopt goed en verzekert de doorstroom van informatie tussen de verscheidene overlegplatformen en participatieorganen.

De studenten worden tevens betrokken binnen participatieorganen op alle niveaus van de hogeschool. Zo hebben studenten zitting in de Raad van bestuur en de academische raad van de hogeschool, en hebben ze inspraak op het vlak van studentenvoorzieningen en ICT. Op het niveau van het departement zijn ze lid van de departementale raad en de studentenraad. De studentenraad TG wordt binnen het departement bijgestaan door een coach. Deze coach ziet tevens toe op de uitvoering en de continuïteit van de studentenvertegenwoordiging. De commissie heeft kunnen vaststellen dat de studenten binnen de opleiding Bouw actief participeren aan het beleid. De studentenvertegenwoordiger van de opleiding Bouw met wie de commissie heeft kunnen spreken, is zelf lid van de Raad van bestuur van de K.H.Kempens. Ze getuigde ook dat de studentenraad sterk betrokken werd bij alle beleidsbeslissingen binnen het departement en de opleiding Bouw. Daarnaast kon de commissie vaststellen dat elke klasgroep een klasverantwoordelijke krijgt toegewezen, die een tussenpersoon naar de studentenraad is. Daarnaast worden de studenten duidelijk aangezet om betrokken te zijn bij de opleiding via de bevestigingen (*cfr. supra*).

De betrokkenheid van de alumni binnen de opleiding Bouw is momenteel nog zeer beperkt, omdat de eerste afgestudeerden hun diploma behaalden in het academiejaar 2010–2011. Er worden wel toekomstige bevestigingen voorzien in het departementale rotatieplan. Normalerweise bevestigd het departement zelf de alumni om de vier jaar. Uit de gesprekken bleek wel dat de alumni zich nu al zeer betrokken voelen bij de opleiding. Velen van hen hebben nog een goed informeel contact met de opleiding en stellen zich open voor het geven van feedback aan de opleiding.

Het werkveld werd al betrokken bij de opleiding voor de opstart van het programma in 2008–2009. Toen werden de betrokkenen bevestigd over de noden van een professionele bachelor Bouw, om op die manier de professionele gerichtheid en de actualiteit van het programma te garanderen. In 2010–2011 werd het werkveld ook bevestigd via een enquête. Het departementale rotatieplan voorziet deze bevestiging om de vier jaar, ter tweejaarlijkse afwisseling met de bevestiging van de alumni. Structureel wordt het werkveld betrokken in het departementaal beleid, namelijk in de departementale raad. Binnen de opleiding Bouw neemt de betrokkenheid van het werkveld eerder een informele vorm aan. Zo zijn er de contacten die het werkveld heeft met individuele lectoren, in het kader van gastcolleges, samenwerking in projecten, stages en maatschappelijke dienstverlening. Het Kenniscentrum Energie betreft het werkveld ook verder bij de opleiding via maatschappelijke dienstverlening en projectmatig onderzoek. Tijdens de gesprekken met het werkveld heeft de commissie tot haar tevredenheid kunnen vaststellen dat het werkveld zich ook sterk betrokken voelt bij de opleiding. Ze hebben duidelijk het gevoel dat iets wordt gedaan met hun inbreng in het programma en kunnen de resultaten hiervan ook zien. Tijdens het gesprek bleek immers dat jaarlijks een vergadering wordt gehouden met het werkveld, waarop bedenkingen met betrekking tot het programma en accentverschuivingen binnen het beroepenveld besproken worden.

Hoewel de commissie er het volste vertrouwen in heeft dat de betrokkenheid met het werkveld gewaarborgd wordt, wil ze de opleiding toch vragen de betrokkenheid van het werkveld meer te formaliseren in resonantieraden die op systematische wijze samenzitten om het programma vanuit de professionele gerichtheid te analyseren. Ook met betrekking tot de alumni zou de opleiding de betrokkenheid nog verder moeten vastleggen en formaliseren. Vooral de alumniwerking zou moeten uitgewerkt worden opdat een netwerk kan gecreëerd worden waarmee de opleiding de betrokkenheid bij het programma kan verankeren. Tijdens de gesprekken met de alumni bleek ook dat hiernaar vraag is. De aanwezige alumni waren in dat kader ook geïnteresseerd in de deelname aan navormingen die de opleiding mogelijkerwijze zou kunnen organiseren. De commissie heeft echter begrip voor het gebrek aan zo'n alumniwerking op het moment van het bezoek, aangezien de opleiding slechts onlangs (academiejaar 2010–2011) een eerste alumniliching heeft gekend.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De betrokkenheid van het werkveld moet verder geformaliseerd worden in de vorm van een overlegorgaan/overlegorganen, zoals een resonantieraad, die op structurele wijze vergaderen.
- De betrokkenheid van de alumni moet geformaliseerd worden. Het opzetten van een alumni-werking is hierin een eerste prioriteit.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	goed
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	goed
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Bouw beschrijft in het ZER haar gerealiseerde niveau op basis van de diepte-interviews die ze hield met de stagepromotoren en -studenten tijdens het academiejaar 2010–2011. De bevraging was gericht op vier topics: 1) de rol die de stagestudent opneemt binnen het bedrijf, 2) het gerealiseerde beheersingsniveau van de competenties die werden opgenomen binnen de rol, 3) het gerealiseerde beheersingsniveau van de algemene competenties en attitudes, en 4) de sterke punten van de opleiding en aanbevelingen voor de toekomst. Hieruit bleek dat de meeste studenten tijdens de stage de rol van werkvoorbereider (31 procent) en uitvoerder (43 procent) opnamen. Twingig procent van de studenten nam de rol van ontwerper op en slechts 6 procent die van beheerder. Voor de beoordeling van de gerealiseerde competenties voerde de opleiding een beoordelingsschaal in met de niveaus: slecht (bijv. indien geen onmiddellijke verbetering optreedt, dringt ontslag zich op), zwak (bijv. een aantal bijsturingen is aangewezen), voldoende (bijv. normaal niveau voor een startende bachelor), goed (bijv. beduidend beter dan wat men kan verwachten van een startende bachelor) en zeer goed (bijv. high potential). De realisatie van de beroepsspecifieke competenties binnen de rol die de student opnam, werd door zowel de stagepromotoren als de studenten als minimaal voldoende gescoord in relatie tot de individuele competenties uit het competentieprofiel. Voor de meeste competenties werd de score 'goed' toegekend, wat erop wijst dat de beheersing van de competenties bij de studenten het verwachte niveau makkelijk overschrijdt. Het is de commissie niet ontgaan dat de beoordelingen van de niveaus niet per definitie overeenkomen met het niveau dat binnen het competentieprofiel van de opleiding Bouw eraan wordt toegekend. Zo krijgen de competenties die verbonden zijn aan rollen op mediorniveau, zijnde uitvoerder en ontwerper, een algemene score 'goed' toegekend door de bevraagden en krijgen de competenties die verbonden zijn aan de rol 'werkvoorbereider', die op juniorniveau wordt beschreven, een matigere score die in de richting van een voldoende gaat. Tijdens de gesprekken werd duidelijk dat de opleiding Bouw dit relateert aan de kennis van de competentieprofielen bij de studenten en de stagepromotoren. Men gaat er dus vanuit dat een lager ingeschaalde rol sneller hoog zal beoordeeld worden dan een rol waarvoor een beheersing op juniorniveau verwacht wordt. Wat de algemene en algemeen beroepsgerichte competenties betreft, zijn zowel de stagestudenten als de stagepromotoren erg positief; gemiddeld wordt een score 'goed' toegekend.

Als sterke punten van de opleiding kwamen de volgende zaken uit de bevragingen van de stagepromotoren en -studenten naar voren: het brede spectrum van de opleiding Bouw, de praktijkgerichtheid en de makkelijke inzetbaarheid van studenten, de oriëntatie duurzaam bouwen, de stage (zowel duur als contact met het werkveld), de theoretische bagage van de student, de relevantie van de projecten met betrekking tot de professionele activiteiten, en de beheersing van de algemene competenties bij de studenten. Er waren daarnaast ook enkele aandachtspunten. Zo gaven de studenten aan dat ze de focus 'duurzaam bouwen' nog verder geïntegreerd hadden

willen zien in de opleiding, en meer specifiek in de inhoud van de projecten. Ook het gebrek aan aandacht voor 3D-tekenen, handmatig schetsen en prefabricatiemethodes binnen de opleiding werd gezien als een zwakker punt. Daarnaast gaven de stagepromotoren specifiek aan dat de stagestudenten op het vlak van assertiviteit niet volledig naar de verwachtingen functioneren op de werkvloer. Volgens de studenten is er wel aandacht voor mondelinge communicatie in de opleiding maar blijft dit eerder beperkt tot de projecten. Ze hadden hier graag een uitbreiding van gezien om die specifieke competentie beter te kunnen verwerven.

De commissie is van oordeel dat de opleiding de doelstellingen die ze vooropstelt bereikt. Dit blijkt ook uit de kwaliteit van de doorgenomen eindwerken, die de commissie van een adequaat niveau vond voor een professionele bachelor in de Bouw. Verder blijkt dat ook uit de bevraging bij de stagestudenten en -promotoren. Zowel de doelstelling om een brede opleiding Bouw aan te bieden met een focus op duurzaam bouwen, als de resultaten van het competentiegericht onderwijs komen aan bod bij de sterke punten van de opleiding die de bevrageden opsomden. Daarnaast geeft de bevraging ook goed de waardering weer van de laatstejaarsstudenten en het werkveld, dat betrokken is bij de stage. Zij beoordelen immers het beheersingsniveau van de verschillende competenties uit het competentieprofiel als zijnde minimaal het niveau van een professionele bachelor Bouw. Tijdens de gesprekken met de alumni heeft de commissie ook diezelfde waardering kunnen terugvinden. De alumni zijn ervan overtuigd dat de opleiding haar doelstellingen behaalt. De commissie is van oordeel dat dit zich ook weerspiegelt in het tewerkstellingsprofiel van de 55 afgestudeerden. De meeste studenten die niet verder studeren, vonden al een baan en dan voornamelijk als werkvoorbereider of beheerder, de twee rollen die de opleiding op juniorniveau ontwikkelt.

De opleiding Bouw werkte ook aan de realisatie van de internationaliseringsdoelstelling. Zowel de verantwoordelijke Internationalisering van de opleiding als de werkgroep Internationalisering en het lectorenteam hebben zich ingezet om een netwerk aan partnerscholen uit te bouwen. De doelstellingen die de opleiding zich vooropstelde zijn voor de meeste internationaliseringsaspecten behaald. Ten eerste voldoet de studentenmobiliteit aan de vooropgestelde Bolognacriteria, iets wat de commissie zeer op prijs stelt gezien de korte geschiedenis van de opleiding. In het academiejaar 2010–2011 gingen voor het eerst 8 van de 57 studenten gedurende vier maanden naar het buitenland. Hiermee behaalde de studentenmobiliteit de 15 procent die de K.H.Kempen vooropstelt. De docentenmobiliteit kent een streefcijfer van 25 procent voor deelname aan internationale activiteiten. Dit mobiliteitsstreefcijfer werd nog niet behaald, maar de commissie wil hiervoor begrip opbrengen. De opstart van de opleiding heeft immers alle krachten gevraagd. De commissie heeft er echter vertrouwen in dat de opleiding ook dit streefcijfer zal behalen. Mede door de internationale dagen en de contacten die gelegd werden met internationale partnerinstellingen, werd de basis voor de uitbouw van de docentenmobiliteit immers al gelegd. Ondertussen gingen al twee lectoren naar Finland in het kader van een deelname aan internationale dagen, werden met de partners vakinhoudelijke besprekingen en extra-muros activiteiten gehouden, en zal de opleiding deelnemen in het Leonardo-project 'Common Learning outcomes for European Managers in Construction III' (2011–2013), waarin samen met verschillende Europese partnerinstellingen studieboeken voor bouwopleidingen worden geschreven. Twee lectoren uit de opleiding Bouw staan in voor een werk over 'Sustainability in Construction'.

De commissie heeft gezien dat de opleiding de studenten adequaat voorbereidt op het beroepsleven. Deze voorbereiding zit ten eerste vervat in de projecten, waarin de studenten al de verschillende stappen in het bouwproces doorlopen en een specifieke rol uitvoeren. De realistische en praktijkgerichte manier van werken die de projecten vormgeeft, bereidt de studenten stelselmatig voor op de uitoefening van een beroep. Ook de stelselmatige opbouw van sterke begeleiding naar zelfsturing en van coaching naar zelf ondernemen binnen de projecten, draagt hieraan bij.

Ten tweede is er de stage die de student effectief op de werkvloer plaatst. De commissie is van oordeel dat de stage in combinatie met het eindwerk een uitgelezen manier is om de studenten voor te bereiden op het professionele leven. De kwaliteit van de bachelorproef is ook op peil, zo blijkt uit de bevraging en de gesprekken die de commissie aanvullend gevoerd heeft met het werkveld en de alumni. De begeleiding vanuit de opleiding moet volgens de commissie echter wel het procesmatige overstijgen (cfr. *supra*).

Net omdat de opleiding Bouw pas in het academiejaar 2010–2011 haar eerste alumni kende, is het voor de commissie moeilijk om aan een efficiënte en correcte benchmarking te doen op het vlak van het gerealiseerde niveau van de opleiding. De onderzochte resultaten en de besluiten die daaruit getrokken worden zijn daarom eerder indicatief. De grote tevredenheid met betrekking tot de geboekte resultaten en de inhoud van het programma die de commissie heeft kunnen vaststellen bij het werkveld, de studenten en de pas afgestudeerden geeft echter vertrouwen.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

Vanaf het academiejaar 201–2011 werkt de hogeschool met het administratiesysteem SAP. Dit maakt het mogelijk om studenten in te delen op basis van hun studievoortgang in de diplomaruimte aan de hand van een onderverdeling in ‘starters’, ‘onderweggers’ en ‘afstudeerders’. Een starter is daarbij iemand die nog geen 60 studiepunten verworven heeft; een onderwegger is een student die 60 of meer studiepunten verworven heeft (maar dat jaar niet kan afstuderen) en een afstudeerder is een student die in het lopende academiejaar kan afstuderen. Dit houdt in dat de opleiding een accurater beeld kan krijgen van de studievoortgang en het studierendement van haar studenten binnen de diplomaruimte, maar maakt het eveneens onmogelijk om aan een historische vergelijking te doen binnen het departement of de hogeschool. De opleiding Bouw stelt zich hoe dan ook tot doelstelling haar onderwijsrendement zo goed mogelijk te optimaliseren. Op het niveau van de K.H.Kempen werd in 2010–2011 een project opgestart rond sleutelindicatoren voor studie-efficiëntie en -effectiviteit binnen de werkgroep Indicatoren. Dit zal ervoor zorgen dat een vergelijking met de gemiddeldes binnen het departement en de hogeschool wel systematisch mogelijk wordt.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding Bouw haar studierendement proactief wil bewaken door zowel de instroom als de doorstroom te analyseren en zo te anticiperen

op mogelijke problemen. De instroom wordt, zoals al eerder aangegeven, gekenmerkt door de verschillende vooropleidingen van de studenten. De opleiding tracht dit op te vangen aan de hand van concrete maatregelen. Naar aanleiding van het lagere aantal studenten dat een credit behaalde voor de opleidingsonderdelen Isolatie en warmte en Sterkteleer werden er lessen in kleinere groepen ingericht om de begeleiding te versterken. Daarnaast werd ook de inhoud van Sterkteleer aangepast door in de eerste module een basis statica in te voeren en deze te laten volgen door een module 'Sterkteleer' waarbinnen enkel nog de noodzakelijke elementen worden onderwezen voor het vervolg van de leerlijn. Rekening houdend met de niet-bouwkundige vooropleiding van vele instromende studenten, hebben de lectoren ook de vakterminologie binnen de cursussen verduidelijkt. Daarnaast wordt het eerste project pas gestart na een inloopweek, waarin de studenten een initiatie in het bouwproces krijgen.

Tijdens het academiejaar 2010–2011 telde de opleiding 255 studenten. 124 of 49 procent van hen waren starters, 74 of 29 procent waren onderweggers en 57 of 21 procent waren afstudeerders. De opleiding heeft in het ZER deze getallen tegenover die van de opleidingen Elektromechanica en Elektronica-ICT geplaatst om tot een vergelijking te kunnen komen. Deze opleidingen hebben immers een gelijkaardig instromersprofiel. Uit de aftoetsing blijkt dat het percentage starters, onderweggers en afstudeerders dicht bij elkaar ligt. Gemiddeld gaat het binnen die twee opleidingen immers om 48 procent starters, 29 procent onderweggers en 23 procent afstudeerders.

De gemiddelde studieduur van de studenten binnen de opleiding Bouw kent een streefcijfer van 3,5 jaar. Dat werd samengesteld op basis van het gemiddelde van het departement TG. Uit de eerste analyse van het aantal afgestudeerden in 2010–2011 blijkt de opleiding dit streefcijfer ook te behalen met een gemiddelde studieduur van 3,3 jaar. De studie-efficiëntie binnen de opleiding wordt in het ZER beschreven voor de studenten die de opleiding aanvingen in de academiejaren 2008–2009 en 2009–2010. De gemiddelde studie-efficiëntie voor starters was respectievelijk 76 procent en 70 procent in die jaren. Ook de studie-efficiëntie van het aantal starters en onderweggers onder de studenten die zich al inschreven in 2008–2009 werd berekend voor het academiejaar 2009–2010. Hier bedroeg het percentage 94 procent. De opleiding heeft ook deze cijfers afgetoetst met de opleidingen Elektromechanica en Elektronica-ICT. Ook hier bleken de percentages na aftoetsing dicht bij elkaar te liggen.

De opleiding Bouw maakt tevens een analyse van het afhaakgedrag van studenten. Voor het academiejaar 2008–2009 werd de opleiding geconfronteerd met een drop-out van 22 procent (22/100 studenten). In 2009–2010 bleef dit stabiel met 24 procent (24/99 studenten). De opleiding verwerkt in de analyse het verschil tussen studenten die afhaken in de loop van hun eerste academiejaar en studenten die afhaken in hun bisjaar. Voor die eerste groep noteerde de opleiding in 2008–2009 12 procent afhakers, en in 2009–2010 24 procent. In vergelijking met het aantal afhakers van diezelfde groep binnen de hogeschool (respectievelijk 25 procent en 27 procent voor de twee academiejaren) en binnen het departement (22 procent voor beide academiejaren), leunt de opleiding Bouw dus sterk aan tegen de gemiddelden. Daarnaast haakte 10 procent van de in 2008–2009 ingeschreven studenten af als bisstudenten in het academiejaar 2009–2010. Deze waren allen 'starters', negen van hen waren geen generatiestudenten. De grootte van deze drop-outgroep blijkt tevens overeen te komen met de gemiddelden van de hogeschool (9 procent) en het departement (10 procent). De opleiding probeert bij afhaakgedrag steeds tijdig in te grijpen door middel van een gesprek. Wanneer studenten toch beslissen om af te haken, polst de opleiding naar de reden van de beslissing.

Uit het gesprek met de opleidingscoördinator is gebleken dat de opleiding tevreden is over het behaalde studierendement en het aantal afhakers. De opleiding verwacht ook nog een beter beeld te krijgen op de oorzaken van het afhaken en het eigenlijke studierendement over enkele academiejaren, wanneer voldoende cijfermateriaal verzameld is om de tendensen daadwerkelijk in kaart te brengen.

De commissie wil haar vertrouwen uitdrukken in de bewaking van het studierendement door de opleiding. Ze moet echter besluiten dat het weinige cijfermateriaal dat aanwezig is door de recente opstart van het programma, ertoe leidt dat ze enkel een uitspraak kan doen op basis van indicatieve gegevens. De commissie apprecieert echter de opvolging die de opleiding Bouw in de mate van het mogelijke realiseert, alsook het onderzoek dat de opleiding voert naar niet-geslaagden en drop-outs.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De visitatiecommissie vraagt de opleiding het cijfermateriaal rondom het studierendement consequent in kaart te brengen en op te volgen.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	goed
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN*

		K.H.Kempen
Onderwerp 1	Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1	Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2	Domeinspecifieke eisen	G
Onderwerp 2	Programma	V
Facet 2.1	Relatie doelstelling en inhoud	V
Facet 2.2	Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 2.3	Samenhang	G
Facet 2.4	Studieomvang	oké
Facet 2.5	Studietijd	V
Facet 2.6	Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7	Beoordeling en toetsing	E
Facet 2.8	Masterproef	NVT
Facet 2.9	Toelatingsvoorwaarden	E
Onderwerp 3	Inzet van personeel	V
Facet 3.1	Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2	Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3	Kwantiteit personeel	V
Onderwerp 4	Voorzieningen	V
Facet 4.1	Materiële voorzieningen	V
Facet 4.2	Studiebegeleiding	E
Onderwerp 5	Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1	Evaluatie resultaten	G
Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering	G
Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	G
Onderwerp 6	Resultaten	V
Facet 6.1	Gerealiseerd niveau	G
Facet 6.2	Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

- **K.H.Kempen:** Katholieke Hogeschool Kempen
Professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw

* Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Curriculum Vitae van de commissieleden

Marc Claus

(1953) is industrieel ingenieur bouwkunde en volgde na zijn studies het post-universitair programma 'bedrijfseconomie voor niet-economen'. Na zijn studies werkte hij bij drie aannemersbedrijven eerst als werkvoorbereider en daarna als adjunct-projectleider en projectleider. Sinds 1989 werkt hij voor het bouwbedrijf Van Roey nv. Hij is er nu als technisch directeur verantwoordelijk voor alle projecten in uitvoering. Hij is tevens lid van de raad van bestuur van Van Roey nv en bestuurder bij het dochterbedrijf Algemene Bouw Maes. Hij trad regelmatig op als jurylid bij de eindwerken aan de Katholieke Hogeschool Sint-Lieven.

Oliver Holz

(1970) volgende de universitaire opleiding Pedagogische wetenschappen, Psychologie en Lichamelijke Opvoeding aan de Technische Universiteit van Chemnitz (D). In 1998 behaalde hij zijn doctoraat in de Algemene Pedagogische Wetenschappen. Van 1999 tot 2003 was hij – eerst als wetenschappelijk medewerker, daarna als docent – verbonden aan de Technische Universiteit van Chemnitz. In 2003 begon hij bij EHSAL te werken als programmacoördinator onderwijs van het groepscentrum permanente vorming. Sinds 2006 is hij projectcoördinator en docent aan de HUBrussel bij de Specifieke lerarenopleiding. Hij heeft diverse publicaties op zijn naam staan, is lid van onder meer het 'Gesellschaft für Vergleichende Pädagogik' en mede-uitgever van het tijdschrift 'Philosophie in der Schule'.

Luc Maertens

(1944) is burgerlijk bouwkundig ingenieur. Hij startte als assistent aan de K.U.Leuven maar stapte vrij vlug over naar het aannemersbedrijf Besix. Tot zijn pensionering in 2009 was hij er technisch directeur maar hij is nog steeds actief voor Besix als technisch raadgever. Daarnaast was hij sinds 1991 deeltijds docent projectbeheer aan de K.U.Leuven. Hij was medeoprichter van en docent in de richting waterbouwkunde aan de Katholieke Hogeschool Sint-Lieven.

Lucie Vandewalle

(1958) studeerde burgerlijk ingenieur bouwkunde en is doctor in de toegepaste wetenschappen. Na haar studies startte ze als assistent bij de K.U.Leuven waar ze momenteel hoogleraar is. Ze was gedurende 5 jaar programmadirecteur en sinds het academiejaar 2009–2010 is zij afdelingshoofd bouwmaterialen en bouwtechnieken. Haar onderwijs- en onderzoeksthema is beton. Zij is lid van diverse nationale (BBG, KVIV, ...) en internationale organisaties en commissies (RILEM, FIB, ACI, IABSE, ...). Zij heeft heel wat publicaties in internationaal gereviewde tijdschriften en congressen. Zij ontving eveneens 4 wetenschappelijke prijzen, namelijk de Magnel-prijs, de Robert l'Hermite Médaille, de IABSE-Price en de Fernand De Waele-prijs.

BIJLAGE 2

Erkenningscommissie

Vlaamse overheid

VLUHR

10-05-2011

2011-0039

VLUHR
Prof. dr. A. VERSCHOREN
Voorzitter
Ravensteingalerij 27/3
1000 BRUSSEL

**Erkenningscommissie Hoger
Onderwijs**

Koning Albert II-laan 15 7C 20
1210 BRUSSEL
Tel. 02 553 98 99 - Fax 02 553 98 95

uw bericht van
4 mei 2011

uw kenmerk
MWA-Ls/2011-069

ons kenmerk
1F2B8G/JvM/bc

bijlagen
1

vragen naar / e-mail
Beatrijs Craps
Beatrijs.craps@ond.vlaanderen.be

telefoonnummer
02 553 98 99

Datum
6 mei 2011

Betreft: Bekrachtiging samenstelling visitatiecommissie professionele bacheloropleiding in de bouw

Mijnheer de voorzitter,

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs onderzocht de aanvraag tot bekrachtiging van de samenstelling van de visitatiecommissie voor de volgende opleiding:

- professionele bacheloropleiding in de bouw

In bijlage vindt u de beslissing die de Erkenningscommissie terzake trof.

Met de meeste hoogachting,

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs
Prof. dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

www.vlaanderen.be

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de samenstelling van de visitatiecommissie voor de professionele bacheloropleiding in de bouw, studiegebied Industriële wetenschappen en technologie.

1. Algemeen

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 4 mei 2011 (elektronisch) vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 4 mei 2011, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de professionele bacheloropleiding in de bouw in het studiegebied Industriële wetenschappen en technologie.

De Erkenningscommissie dient zich voor dergelijke aanvragen uit te spreken binnen een termijn van 30 dagen na ontvangst ervan. De beoordeling van de aanvraag en de bekrachtiging van de samenstelling betreffen enkel de onafhankelijkheid van de visitatiecommissie.

Het voorgelegde dossier omvat alle nodige informatie.

Bij de visitatie van de opleiding zijn de Hogeschool Sint-Lukas Brussel en de Katholieke Hogeschool Kempen betrokken.

2. Nazicht van de criteria van onafhankelijkheid, vervat in het besluit van de Erkenningscommissie van 20 oktober 2004.

2.1. Art. 2 – Algemene onafhankelijkheid van de visitatiecommissies

De regels vastgesteld in de “Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA” die geldt als protocol voor de onderwijsvisitaties georganiseerd ten behoeve van universiteiten en hogescholen, garanderen in voldoende mate de onafhankelijkheid van de werking van de visitatiecommissies tegenover de VLHORA en tegenover de betrokken hogescholen en de opleidingsverantwoordelijken in de verschillende stadia van de visitatie en in de redactie van het verslag.

Art. 3 – Procedurele regels voor de samenstelling van de visitatiecommissie

De procedure voor de samenstelling van visitatiecommissies vastgesteld in de vermelde handleiding voldoet aan de voorwaarden gesteld in het vermelde besluit van de Erkenningscommissie.

Uit de meegedeelde documenten met betrekking tot de raadpleging van de opleidingsverantwoordelijken, de samenstelling van de lijsten van kandidaat-voorzitters, van kandidaat-vakdeskundige leden en van kandidaat-onderwijsdeskundige leden, blijkt dat een ruime raadpleging omtrent mogelijke leden van de visitatiecommissie plaatsvond.

De heer Marc Claus vermeldt op de ondertekende onafhankelijkheidsverklaring dat de KHKempen klant is bij het bedrijf nv Van Roey, waar hij werknemer is.

Bovendien vermeldt het dossier een eenmalige contact met Sint-Lukas Brussel over het curriculum – periode 2008. Dit overleg kaderde in de contacten van de opleiding met het werkveld (resonantiecommissie).

Gezien de aard (commercieel/occasioneel) en de periode waarin de activiteiten plaatsvonden is de Erkenningscommissie van oordeel dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

Er worden geen andere meldingen gemaakt van mogelijke betrokkenheden met de te visiteren instellingen.

De Erkenningscommissie stelt vast dat er geen kandidaat-studentlid in de visitatiecommissie werd opgenomen.
Het dossier vermeldt dat de VVS nog geen kandidaten heeft voorgedragen.
Wanneer dit gebeurd is, kan de VLHORA een voorstel tot wijziging van de samenstelling van de visitatiecommissie voorleggen.
Aangezien de “Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA uitdrukkelijk stipuleert: *“Indien om praktische redenen geen student wordt gevonden die voldoet aan de criteria en bereid is deel te nemen aan de visitatie kan de betreffende visitatiecommissie wel functioneren en haar taak uitvoeren.”*, meent de Erkenningscommissie het voorliggende voorstel toch te kunnen bekrachtigen.
Wel formuleert de Commissie de aanbeveling ernstige pogingen te ondernemen een studentlid te vinden en op te nemen in de visitatiecommissie.

2.2. Art. 4 – Onverenigbaarheden of andere bindingen met te visiteren opleidingen

Er blijken geen eigenlijke onverenigbaarheden aanwezig te zijn in hoofde van de aangeduide leden van de visitatiecommissie.

2.3. Art. 5 – Onafhankelijkheidsverklaringen

Alle leden hebben de onafhankelijkheidsverklaring ondertekend.
De ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen zijn aan het dossier toegevoegd.

Conclusie

De Erkenningscommissie bekrachtigt de samenstelling van de visitatiecommissie voor de professionele bacheloropleiding in de bouw in het studiegebied Industriële wetenschappen en technologie:

De commissie is als volgt samengesteld:

Voorzitter:

Lucie Vandewalle, voorzitter

Leden:

Luc Maertens, vakdeskundige
Marc Claus, vakdeskundige
Oliver Holz, onderwijsdeskundige

Brussel, 6 mei 2011

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'C. d. - Jaap van Marle'.

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

A blue decorative shape with a wavy top edge and rounded corners, containing the title for Bijlage 3.

BIJLAGE 3

Onafhankelijkheidsverklaringen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw van de Katholieke Hogeschool Kempen en de Sint-Lukas Hogeschool Brussel

van de heer / mevrouw Lucie Vandewalle

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

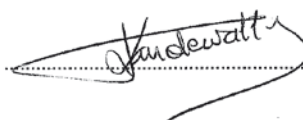
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
.....
.....
.....

naam: Vandewalle Lucie

datum: 25.04.2011

handtekening:

ov

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer	binnengekomen op
000637	29.04.2011
bestemming	opdracht

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw

van de heer / mevrouw Lucie Vandewalle

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Vandewalle Lucie

datum: 12/02/2012

handtekening:

Vandewalle

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw van de Katholieke Hogeschool Kempen en de Sint-Lukas Hogeschool Brussel

van de heer Marc Claus

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

De KHK Geel behoort tot de klanten van het bouwbedrijf nv Van Roey, waarvan ik werknemer ben. Opdrachten worden enkel verstrekt na officiële aanbestedingsprocedures.

naam: Marc Claus

datum: 5 maart 2011

handtekening:

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer	binnengekomen op
000654	04.05.2011
bestemming	opvolging

OV.docx

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw

van de heer **Marc Claus**

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

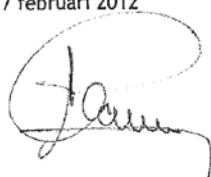
Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: **Marc Claus**

datum: **7 februari 2012**

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw van de Katholieke Hogeschool Kempen en de Sint-Lukas Hogeschool Brussel

van de heer Oliver Holz

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

geen

.....

.....

.....

naam: Oliver Holz

datum: 2 mei 2011

handtekening:

Onafhankelijkheidsverklaring

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer	binnengekomen op
000655	04.05.2011
bestemming	opvolging

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw

van de heer Oliver Holz

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

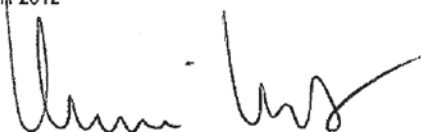
Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Oliver Holz

datum: 14 februari 2012

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw van de Katholieke Hogeschool Kempen en de Sint-Lukas Hogeschool Brussel

van de heer / mevrouw

Luc Maentens (voorzitter Men. Lucie Vandewalle)

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

naam:

Luc Maentens

datum:

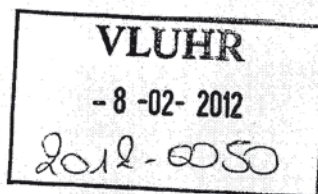
4 april 2011

handtekening:

[Handtekening]

OV.docx

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer	binnengekomen op
000653	04.05.2011
bestemming	opvolging

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professioneel gerichte bacheloropleiding Bouw

van de heer **Luc Maertens**

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleidingen en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instellingen, de opleidingen of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleidingen. De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor zijn deelname aan de visitatie.

naam: *Luc Maertens*

datum: *06-02-2012*

handtekening:

BIJLAGE 4

Bezoekschema

Dag 1

10.00	samenkomst en inzage werkdocumenten
15.00 - 15.30	kennismaking met de algemeen directeur, het departementshoofd
15.45 - 17.15	opleidingsverantwoordelijke opleiding, opstellers ZER en een student betrokken bij het onderwijskundig overleg (onder meer bespreking referentiekader)
17.30 - 18.30	kwaliteitsverantwoordelijke(n), verantwoordelijke(n) van de opleiding, het departement en/of de hogeschool
18.45 - 19.30	informeel ontmoetingsmoment
20.00	avondmaal voor de commissie

Dag 2

08.30 - 09.00	intern werkoverleg
09.00 - 09.45	studenten eerste en tweede jaar: maximum 12, representatief samengesteld, inclusief studentenvertegenwoordigers
10.00 - 10.45	studenten derde jaar: maximum 12, representatief samengesteld, inclusief studentenvertegenwoordigers
11.00 - 12.30	rondgang
12.30 - 14.00	lunch voor de commissie
14.00 - 14.45	lectoren algemene vakken: maximum 12, representatief samengesteld, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsoverleg
15.00 - 15.45	lectoren specialisatievakken: maximum 12, representatief samengesteld, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsoverleg
15.45 - 17.00	intern werkoverleg en inzage van de documenten
17.00 - 17.45	vertegenwoordigers werkveld: maximum 12, gedifferentieerd samengesteld, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als begeleiders of promotoren van bachelor-proeven en die niet ingeschakeld zijn in het opleidingsprogramma
18.00 - 18.45	afgestudeerden: maximum 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld uit de verschillende afstudeerrichtingen
18.45 - 19.00	intern werkoverleg
19.30	avondmaal voor de commissie.

Dag 3

08.30 - 09.00	intern werkoverleg
09.00 - 09.30	administratief-technisch personeel
09.30 - 10.15	begeleiders stage- en eindwerken: maximum 12, representatief samengesteld
10.15 - 11.00	verantwoordelijke internationalisering van de opleiding, het departement en/of de hogeschool
11.15 - 12.00	ombudspersonen, verantwoordelijken studiebegeleiding en -advies
12.00 - 12.30	intern werkoverleg
12.30 - 13.30	lunch voor de commissie
13.30 - 14.00	opleidingsverantwoordelijke opleiding
14.00 - 15.00	vrij spreekuur
15.00 - 17.00	voorbereiding mondelinge rapportering
17.00	mondelinge rapportering

BIJLAGE 5

Lijst van afkortingen en letterwoorden

ASO	Algemeen secundair onderwijs
ATP	Administratief en technisch personeel
BAMA	Bachelor Master
BNB	bachelor- na bacheloropleiding
BSO	beroepssecundair onderwijs
BZW	begeleid zelfstandig werk
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
DOC	departementaal onderhandelingscomité
ECTS	European Credit Transfer System
EFQM	European Foundation for Quality Management
EQF	European Qualifications Framework
Erasmus	uitwisselingsprogramma voor studenten in het hoger onderwijs, onderdeel van het Project Socrates van de Europese commissie
Erasmus Mundus	programma van de Europese Commissie om interuniversitaire masterprogramma's te ondersteunen
EVC	elders verworven competenties
EVK	eerder verworven kwalificaties
HBO	Hoger Beroepsonderwijs
HOC	Hogeschool onderhandelingscomité
HOR	Hogeronderwijsregister
IAJ	individueel aangepast jaarprogramma
ICT	internet- en communicatietechnologie

IKZ	interne kwaliteitszorg
ISP	Individueel studietraject
K.H.Kempen	Katholieke Hogeschool Kempen
KSO	Kunstsecundair onderwijs
K.U.Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
KZ	(integrale) kwaliteitszorg
Leonardo	educatief programma van de Europese Commissie gericht op stages
MA	masteropleiding
NVAO	Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie
OER	onderwijs en examenreglement
OO	onderwijsontwikkeling
OOP	onderwijsontwikkelingsplan
OP	onderwijzend personeel
PAL	Peer assisted learning
PBA	professionele bacheloropleiding
PDCA	letterwoord voor: 'Plan Do Check Act'
PWO	projectmatig wetenschappelijk onderzoek
SSB	Studie- en studentenbegeleiding
SID-in	studie- informatiedagen
SOVO	Sociale Voorzieningen, bijvoorbeeld SOVOArte, de dienst voor sociale voorzieningen van de Artevelde Hogeschool
STLUK	Hogeschool Sint-Lukas Brussel
TG	Technologie Geel (departement van K.H.Kempen)
TSO	Technisch secundair onderwijs
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLOR	Vlaamse Onderwijsraad
VQF	Vlaams kwalificatieframework
VTE	voltijds equivalenten
WENK, Wenk, W&K	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
ZER	zelfevaluatierapport